

VERKIEZINGSPROGRAMMA'S

over diversiteit,
immigratie,
integratie en
discriminatie

1. Immigratie ▶

2. Inburgering & integratie ▶

3. Integratie & autonomie ▶

4. Racisme, discriminatie, etnisch
profielen, vrijheid van godsdienst ▶

5. Slavernij- en koloniaal verleden,
standbeelden en Zwarte Piet ▶

6. Geloofsvrijheid ▶

INHOUDSOPGAVE

INLEIDING	5		
1 IMMIGRATIE	6		
Algemeen: Uitgangspunten migratiebeleid	6		
1.1. (TIJDELIJKE) ARBEIDSMIGRANTEN	7		
1.1.1. Regulering van het aantal arbeidsmigranten	7		
Organisatie van beleid/ coördinatie	7		
1.1.2. Huisvesting van arbeidsmigranten	8		
Rechten	8		
Werkgever en huisvesting	8		
(Lokale) Overheid en huisvesting arbeidsmigranten	9		
1.1.3. Arbeidsomstandigheden arbeidsmigranten/ uitbuiting voorkomen	9		
Uitzendbureaus en werkgevers	9		
Kwaliteitscertificaat, strengere eisen, vakbekwaamheidseisen, keurmerk	9		
Klachten melden/ handhaving	10		
1.1.4. Overig arbeidsmigranten: onderwijs, sociale zekerheid, terugkeer	10		
Onderwijs	10		
Sociale zekerheid	10		
Terugkeer	11		
1.2. ASIELZOEKERS/ VLUCHTELINGEN	11		
1.2.1. Internationale verdragen en afspraken	11		
Internationale verdragen handhaven	12		
Nieuwe verdragen of wijzigen of aanvullingen van bestaande verdragen	12		
1.2.2. Grip op migratie	12		
Oorzaken migratie	12		
Beperken migratie	13		
Ruimer toelatingsbeleid	13		
1.2.3. Wie worden er toegelaten?	14		
Gezinshereniging	14		
Extra aandacht voor kwetsbare groepen in de asielprocedure	14		
1.2.4. In Nederland: de asielprocedure	15		
De asielprocedure	15		
Snellere asielprocedures	16		
Vergroten capaciteit	16		
Inrichting van de organisatie van de asielprocedure	16		
Juridische procedure, wetgeving	18		
Andere partijen benadrukken het recht op beroep.	18		
1.2.5. Pardonregelingen/ Kinderpardon	18		
Algemene pardonregeling	18		
(Gewortelde) kinderen	18		
1.2.6. Gemeenten (spreiding van asielzoekers)	19		
1.2.7. Asielzoekerscentra	19		
Onderwijs en (vrijwilligers)werk	19		
Zorg voor kwetsbare groepen in azc's	20		
1.2.8. Asielzoekers uit 'veilige landen'	21		
1.2.9. Overlastgevende asielzoekers, straffen en detentie	22		
1.2.10. Bed, bad brood / uitgeprocedeerden/ ongedocumenteerden	22		
Strafbaarstelling illegaliteit	22		
'Buiten schuld-criterium'	22		
Bed/ bad/ brood (Landelijke Vreemdelingen Voorziening)	22		
Overig	23		
1.2.11. (Gedwongen) terugkeer naar land van herkomst	23		
Algemeen	23		
Begeleiding	23		
Detentie voor uitgeprocedeerden	23		
Internationale samenwerking; verdragen	24		

1. Immigratie ►

2. Inburgering & integratie ►

3. Integratie & autonomie ►

**4. Racisme, discriminatie, etnisch
profileren, vrijheid van godsdienst ►**

**5. Slavernij- en koloniaal verleden,
standbeelden en Zwarte Piet ►**

6. Geloofsvrijheid ►

2	INBURGERING EN INTEGRATIE	25		
2.1.	INBURGERING EN INBURGERINGSPLICHT	25		
	Voor wie?	25		
	Kosten	25		
	Door wie?	26		
2.2.	ONDERWIJS/ NEDERLANDSE TAAL	27		
	Taal, kernwaarden, rechten en plichten	27		
	Erkenning van buitenlandse diploma's	27		
	Kwaliteit van het taal- en inburgeringsonderwijs	27		
2.3.	WERK	27		
2.4.	UITKERING/ BIJSTAND (IN NATURA)	28		
2.5.	HUISVESTING NIEUWKOMERS	28		
2.6.	NEDERLANDERSCHAP	28		
	Permanente verblijfsstatus/ naturalisatie	28		
	Nederlandschap, (dubbele) nationaliteit	28		
3	INTEGRATIE EN AUTONOMIE	30		
3.1.	UITGANGSPUNTEN 'INTEGRATIEBELEID'	30		
3.2.	NIEUWE DOELGROEPEN	30		
3.3.	STOPPEN BELEID EN/OF SUBSIDIES	31		
3.4.	AUTONOOM; VRIJ VAN ONGEWENSTE INVLOEDEN	31		
	(Ongewenste) buitenlandse beïnvloeding	31		
	Buitenlandse financiering of giften in natura	31		
	Vrij van (religieuze) groepsdruk	32		
	Autonomie van vrouwen	32		
4	RACISME, DISCRIMINATIE, ETNISCH PROFILEREN, VRIJHEID VAN GODSDIENST	34		
4.1.	VERANDERING VAN WETGEVING OF NIEUWE WETGEVING	34		
	4.1.1. Grondwet	34		
	Artikel 1 van de Grondwet uitbreiden	34		
	Toetsen van nieuwe wetten aan (artikel 1 van) de Grondwet	34		
	4.1.2. Overige wetgeving	34		
	Wetboek van strafrecht	34		
	Overig	34		
4.2.	STRAFFEN	35		
	4.2.1. Haatzaaien/ hatecrimes	35		
	Zwaardere straffen hatecrimes	35		
	'Haatpredikers'	35		
	Organisaties	35		
	4.2.2. Overige straffen	35		
4.3.	ORGANISATIE VAN BELEID OM DISCRIMINATIE TEGEN TE GAAN	36		
4.4.	DISCRIMINATIE VOORKOMEN	36		
	Campagnes	36		
	Dialogoog	36		
	Onderwijs	36		
	Weerbaarheid versterken	37		
4.5.	AANPAK DISCRIMINATIE BINNEN OVERHEID/ INSTITUTIONEEL RACISME/ ETNISCH PROFILEREN	38		
	Overheid	38		
	Rechterlijke macht	38		
	Etnisch profileren en registreren	38		
	Algoritmes	38		
	Politie	38		
4.6.	MELDING EN REGISTRATIE VAN DISCRIMINATIE	39		
	Drempel verlagen om discriminatie te melden	39		
	Overig	40		
4.7.	HANDHAVING EN VERVOLGING	40		
	4.7.1. 'Harder aanpakken, serieuzer oppakken'	40		
	4.7.2. Politie en justitie	40		
	Gespecialiseerde agenten	40		
	Meer capaciteit bij politie en OM	40		
	4.7.3. Andere instrumenten voor handhaving en vervolging	40		
4.8.	GRONDEN VAN DISCRIMINATIE	41		
	4.8.1. Algemeen	41		
	4.8.2. Antisemitisme	41		
	4.8.3. Moslimhaat	43		
	4.8.4. Antiziganisme (discriminatie van Roma en Sinti)	44		

1. Immigratie ▶

2. Inburgering & integratie ▶

3. Integratie & autonomie ▶

4. Racisme, discriminatie, etnisch profileren, vrijheid van godsdienst ▶

5. Slavernij- en koloniaal verleden, standbeelden en Zwarte Piet ▶

6. Geloofsvrijheid ▶

4.9. DISCRIMINATIE OP DE WONINGMARKT	44	5.2. HET KOLONIALE EN SLAVERNIJVERLEDEN IN DE PUBLIEKE RUIJTE	49
4.9.1. Instrumenten	44	Beelden en straatnamen	49
Meldplicht	44	5.3. DE VIERING VAN HET SINTERKLAASFEEST, ANDERE FEESTEN EN CULTUREEL ERFGOED	50
Vergunningen	44	Zwarte Piet	50
Praktijktesten	44	Taal	50
4.10. DISCRIMINATIE OP DE ARBEIDSMARKT	44	Overig cultuur, cultureel erfgoed, tradities	50
4.10.1. Stagediscriminatie	44	6 GELOOFSVRIJHEID	52
Stagediscriminatie	44	6.1. ALGEMEEN	52
4.10.2. Instrumenten tegen arbeidsmarktdiscriminatie	45	6.2. ARTIKEL 23 VAN DE GRONDWET, VRIJHEID VAN BIJZONDER ONDERWIJS	52
Meldplicht	45	Behoud artikel 23	52
Beleid tegen discriminatie	45	Wijzigen van artikel 23 van de grondwet	53
Anoniem solliciteren	45	Overig:	53
Mystery guests en loksollicitaties	45	6.3. RITUEEL SLACHTEN	54
4.10.3. Handhaving	45	6.4. RELIGIE IN PUBLIEKE RUIJTE	54
Arbeidsinspectie	45	Moskeeën en gebedsoproepen	54
Sancties voor discriminerende bedrijven: boetes, naming and shaming en uitsluiten van samenwerking met overheid, overheidsopdrachten	45	Eeuwige grafrust	54
4.10.4 Diversiteitsbeleid	46	Feestdagen	54
Organisatie van diversiteitsbeleid	46	Salafistische organisaties	54
Instrumenten van diversiteitsbeleid	46	6.5. RELIGIEUZE KLEDING	54
Overige instrumenten	47	Voor (uitbreiding van) de wet gedeeltelijk verbod gezichtsbedekkende kleding (boerkaverbod)	54
5 SLAVERNIJ- EN KOLONIAAL VERLEDEN, STANDBEELDEN EN ZWARTE PIET	48	Afschaffen van het boerkaverbod	55
5.1. KOLONIAAL VERLEDEN/ SLAVERNIJVERLEDEN	48	Religieuze kleding in publieke ruimtes en bij overheid	55
Excuses, herstelbetalingen en mogelijkheid tot naamsverandering	48	GERAADPLEEGDE PARTIJPROGRAMMA'S	56
Indonesië	48		
Herdenken	48		
Onderwijs over en onderzoek naar verleden	48		
Musea	49		

1. Immigratie ▶

2. Inburgering & integratie ▶

3. Integratie & autonomie ▶

4. Racisme, discriminatie, etnisch profileren, vrijheid van godsdienst ▶

5. Slavernij- en koloniaal verleden, standbeelden en Zwarte Piet ▶

6. Geloofsvrijheid ▶

INLEIDING

Dit overzicht is samengesteld op grond van de definitieve versies van de verkiezingsprogramma's. Er nemen dit jaar een recordaantal van 37 partijen deel aan de verkiezingen. Er is gekozen voor de programma's van de eerste 15 partijen van de kieslijst. In de volgorde waarop ze op de kieslijst staan, zijn dit: VVD, Partij voor de Vrijheid (PVV), CDA, D66, GroenLinks, Socialistische Partij (SP), Partij van de Arbeid (PvdA), ChristenUnie, Partij voor de Dieren (PvdD), 50PLUS, Staatkundig Gereformeerde Partij (SGP), DENK, Forum voor Democratie (FvD), BIJ1 en JA21.

De lengte van de programma's van deze partijen varieerde van 21 pagina's (verkiezingsprogramma van 50 PLUS) tot 207 pagina's (verkiezingsprogramma van D66). Voor dit overzicht is alleen gebruik gemaakt van de bulletpoints met de belangrijkste punten die in ieder verkiezingsprogramma terugkeren.

Bij de onderwerpkeuze in deze publicatie was leidend: heeft het thema te maken met de vraagstukken waar KIS zicht op richt?

Deze notitie is nadrukkelijk geen stemwijzer met de standpunten van de partijen over bepaalde stellingen. Deze notitie bevat een inventarisatie van de onderwerpen die de partijen zelf als probleem agenderen en de oplossingen die ze daarbij in gedachten hebben.

De partijprogramma's verschillen onderling sterk in thematische benadering, woordgebruik en de mate waarin oplossingen zijn uitgewerkt. Sommige partijen willen een probleem oplossen door het "(kei)hard aan te pakken", andere partijen komen met een veel uitgebreidere en concretere uitwerking.

Ook verschilt de mate van toegankelijkheid. Hoewel de meeste verkiezingsprogramma's redelijk goed leesbaar zijn, is niet overal helder wat de schrijvers bedoelen of wordt jargon gebruikt en voorkennis verondersteld. In dit overzicht worden de teksten uit de programma's zo min mogelijk geïnterpreteerd en wordt zo veel mogelijk de letterlijke formulering van de programma's, inclusief soms mogelijke onduidelijkheden, weergegeven.

Het overzicht is met grote zorgvuldigheid samengesteld, maar we kunnen niet uitsluiten dat ergens een formulering verkeerd begrepen is.

Indien partijen een min of meer vergelijkbaar standpunt hebben, zijn deze standpunten samengevoegd. Vergelijkbare standpunten worden als eerste weergegeven, daarna volgen overige standpunten, meestal op volgorde van de positie van de partijen op de kieslijst.

Kennisplatform Integratie & Samenleving heeft onderzoeker Ewoud Butter gevraagd om te inventariseren en te beschrijven wat de politieke partijen die deelnemen aan de Tweede Kamerverkiezingen in 2021, in hun verkiezingsprogramma's schrijven over diversiteit, immigratie, integratie en discriminatie.

1. Immigratie ▶

2. Inburgering & integratie ▶

3. Integratie & autonomie ▶

4. Racisme, discriminatie, etnisch profileren, vrijheid van godsdienst ▶

5. Slavernij- en koloniaal verleden, standbeelden en Zwarte Piet ▶

6. Geloofsvrijheid ▶

1 IMMIGRATIE

Algemeen: Uitgangspunten migratiebeleid

- PVV: **Restrictief immigratiebeleid** om nog meer overbevolking te voorkomen.
- PVV: **Migranten uit islamitische landen komen Nederland niet meer in.**
- CDA: Goed migratiebeleid houdt rekening met het **onderscheid tussen vluchtelingen en arbeidsmigranten**. Mensen die vervolgd worden wegens afkomst, religie of politieke overtuiging hebben recht op asiel.
- CDA: Wij **versterken de grip op migratie** om de integratie en opvang beter te organiseren en het draagvlak voor asiel en migratie te behouden. **In Europa maken we afspraken** over een solide asiel- en migratiebeleid voor de toekomst.
- CDA: Grip op migratie vraagt om **concrete migratiedoelstellingen** die rekening houden met de spankracht en het draagvlak in de samenleving voor opvang en integratie. Op basis van deze doelstellingen wordt een effectievere aanpak en organisatie van de opvang en integratie van arbeidsmigranten en vluchtelingen vormgegeven. Voor vluchtelingen, in het bijzonder kinderen, die werkelijk in nood verkeren bieden wij altijd hulp en bescherming.
- PvdA: **Migratie niet koppelen aan ontwikkelingssamenwerking**. We geven ontwikkelingssamenwerking aan landen en groepen die deze steun het hardst nodig hebben. Deze wordt nooit afhankelijk van het terugdringen van het aantal migranten.
- PvdA: **Diaspora meer betrekken**. We betrekken Nederlanders met wortels in een ander land van herkomst ('diaspora') bij het vormgeven van beleid zodat hun kennis, betrokkenheid en netwerk beter benut kunnen worden.

- BIJ1: **Nederland opent de grenzen voor alle landen** en maakt zich binnen de Europese Unie hard voor een hervorming die in de gehele EU geldt. **Nederland** schaft de verblijfsvergunningen af en **verstrekt verblijfsrecht aan migranten** ongeacht hun achtergrond. **Migranten en asielzoekers krijgen toegang tot dezelfde rechten als Nederlanders**, ongeacht hun documenten of gebrek daaraan.

Het afgelopen jaar (2020) immigrerden er volgens het CBS (Centraal Bureau voor de Statistiek) 219.000 mensen naar Nederland.* Tegelijkertijd emigreerden er 152.000 mensen. Van de 219.000 mensen was 54% afkomstig uit Europa, kwam 16% uit Azië, 11% uit Amerika en 7% uit Afrika. 11% van de immigranten had een Nederlandse achtergrond.

De grootste groep immigranten kwam in 2020, net als voorgaande jaren uit Polen, gevolgd door Duitsland, landen die tot de voormalige Sovjet-Unie behoorden, Roemenië en Bulgarije.

De meeste immigranten komen naar Nederland om te werken, meestal tijdelijk. Daarnaast zijn er migranten die voor een opleiding naar Nederland komen, gezinsmigranten die in Nederland trouwen of zich aansluiten bij een familielid en tot slot asielzoekers.

* www.cbs.nl/nl-nl/dossier/dossier-asiel-migratie-en-integratie/hoeveel-immigranten-komen-naar-nederland

1. Immigratie ▶

2. Inburgering & integratie ▶

3. Integratie & autonomie ▶

4. Racisme, discriminatie, etnisch profileren, vrijheid van godsdienst ▶

5. Slavernij- en koloniaal verleden, standbeelden en Zwarte Piet ▶

6. Geloofsvrijheid ▶

1.1 (TIJDELIJKE) ARBEIDSMIGRANTEN

1.1.1. Regulering van het aantal arbeidsmigranten

Verschillende partijen doen voorstellen om het aantal arbeidsmigranten te reguleren.

Organisatie van beleid/ coördinatie

- ChristenUnie: **Planbureau migratie**. Er komt een onafhankelijk planbureau voor migratie, dat gevraagd en ongevraagd kan adviseren over (arbeids)migratie en helpt om meer inzicht en grip te krijgen.

Werving in Nederland/Nederlandstaligen

- CDA en PvdA: Er komt een **einde aan fiscale of andere subsidies** die ervoor zorgen dat het aantrekkelijker is om arbeidsmigranten hierheen te halen dan Nederlandse werknemers in dienst te nemen.
- PvdA: Bij eventuele tekorten op de arbeidsmarkt wordt **in eerste instantie gekeken naar omscholing, activering van inwoners van Nederland**.
- SGP: Het heeft duidelijk de **voorkeur om eerst te kijken in hoeverre Nederlanders en Nederlandstaligen in het buitenland geworven** kunnen worden.

Alle burgers met een nationaliteit van een land uit de Europese Economische Ruimte (EER)* of Zwitserland mogen in Nederland wonen en werken zonder visum, verblijfsvergunning of tewerkstellingsvergunning. Andere arbeidsmigranten hebben een werkvergunning nodig. Er bestaan twee soorten vergunningen: de tewerkstellingsvergunning (TWV) en de gecombineerde vergunning voor verblijf en arbeid (GVVA).

* De EER bestaat uit de landen van de Europese Unie, Liechtenstein, Noorwegen en IJsland.

Richtgetallen

- D66: In Nederland maakt een commissie voor arbeidsmigratie een **inschatting van de behoefte aan legale migranten** op de arbeidsmarkt.
- ChristenUnie: Richtgetal voor arbeidsmigratie. Nederland kan de migratie naar ons land beter in goede banen leiden en voorspelbaarder maken. **Er komt een jaarlijks richtgetal voor arbeidsmigratie**, op basis van gerichte arbeidsmarktanalyses.
- SGP: Voor seizoens-, arbeids- en studiemigratie wordt **een systeem ontwikkeld met strikte voorwaarden en quota**. Hierbij horen afspraken met landen in Afrika, het Midden-Oosten en de Balkan over gedwongen terugkeer van afgewezen asielzoekers.

Selectie/ puntensysteem

- VVD: Een **puntensysteem voor het reguliere (economische) migratiebeleid**. We selecteren **arbeidsmigranten waar structureel behoefte aan is**, of die een aanmerkelijke bijdrage aan de samenleving leveren, op basis van een puntensysteem voor bijvoorbeeld opleidingsniveau, taalkennis en werkervaring. Het puntensysteem zorgt ervoor dat arbeidsmigratie uit landen buiten de Europese Unie gericht is op het hoge segment van de arbeidsmarkt waar vacatures moeilijk vervulbaar zijn.
- PvdA: Bij arbeidsmigranten die van buiten de EU komen via de expats- en kenniswerkersregeling, blijft **UWV-toetsing** van kracht en dient de **werkgever aan te tonen dat er een meerwaarde** is.
- SGP: Bij het reguleren van arbeidsmigratie en het werven van migranten voor 'tekortsectoren', moet de overheid **meer rekening houden met de culturele achtergrond** van de nieuwkomers.

Bilaterale afspraken

- CDA en ChristenUnie willen **dat het mogelijk wordt voor lidstaten van de Europese Unie om onderling afspraken te maken over arbeidsmigratie**. De ChristenUnie voegt hier aan toe: "Deze afspraken kunnen betrekking hebben op het aantal arbeidsmigranten of de duur van de arbeidsperiode. Ook valt te denken aan het gebruik van sociale voorzieningen, de export van WW, de terugkeer van arbeidsmigranten en het helpen terugdringen van werkloosheid in het land van herkomst."

1. Immigratie ▶

2. Inburgering & integratie ▶

3. Integratie & autonomie ▶

4. Racisme, discriminatie, etnisch profileren, vrijheid van godsdienst ▶

5. Slavernij- en koloniaal verleden, standbeelden en Zwarte Piet ▶

6. Geloofovrijheid ▶

- GroenLinks wil **meer** mogelijkheden voor **arbeidsmigratie van buiten de Europese Unie**. We sluiten overeenkomsten met herkomstlanden van arbeidsmigranten, waarin we de ruimte voor arbeidsmigratie afstemmen op de tekorten op de Nederlandse arbeidsmarkt en de beschikbaarheid van en behoefte aan werknemers in het land van herkomst. Dat geldt ook voor stages, werkervaringsplaatsen en opleidingen in beroepen waar in Nederland vraag naar is.

Overige maatregelen

Enkele partijen doen hiernaast uiteenlopende voorstellen om de komst en de lengte van het verblijf van arbeidsmigranten binnen of buiten EU landen te reguleren:

- D66: In de EU pleiten we voor pilots waarbij arbeidsmigranten een **tijdelijk visum** krijgen.
- D66: **Tijdelijke arbeidsmigratie** wordt **gekoppeld aan afspraken** met de landen waar migranten vandaan komen. Deze afspraken gaan over het terugnemen van illegale migranten die hier niet mogen blijven, maar ook over investeringen in onderwijs, economie, handel en mensenrechten.
- D66: We willen **uitbreiding van de “Blauwe Kaart”** [bedoeld voor werknemers die hooggekwalificeerde arbeid verrichten binnen de EU] naar andere dan alleen de hoogste opleidingsniveaus, zodat meer mensen er gebruik van kunnen maken. Deze kaart is voor mensen van buiten de EU.
- SP: Mensen die gelijk werk doen, hebben ook gelijke rechten. Uitbuiting van werknemers gaan we tegen. We willen voorkomen dat in ons land banen tegen lage lonen worden weggeconcurrereerd en werknemers worden uitgebuit. **Daarom reguleren we de arbeidsmarkt door het invoeren van (tijdelijke) werkvergunningen.**
- ChristenUnie: Om arbeidsmigratie beter te kunnen richten op sectoren waar echt tekorten zijn, willen we **bevorderen dat het systeem van tewerkstellingsvergunningen ook toegepast kan worden op werknemers uit EU-landen**. Dat maakt het mogelijk om eisen te stellen aan de inspanningen die werkgevers moeten verrichten om vacatures in Nederland te vervullen en concurrentie met andere landen op arbeidsvoorwaarden te voorkomen. Hierover moeten in Europa afspraken gemaakt worden.

- FvD: **Invoering GreenCard-systeem** naar Amerikaans model voor tijdelijke arbeidsmigranten.

1.1.2. Huisvesting van arbeidsmigranten

Rechten

- PvdA: Huisvesting van arbeidsmigranten is te vaak slecht, te duur en onzeker door de afhankelijkheid van de werkgever. Daarom willen we dat er **huurrechten** komen **voor arbeidsmigranten**. Zij krijgen een tijdelijk huurcontract dat niet zomaar opgezegd kan worden en er komt een verplichting tot certificering van de huisvesting.
- PvdD: Er komen strenge eisen aan onderkomens van arbeidsmigranten. **Arbeidsmigranten krijgen in ieder geval recht op een slaapkamer die ze niet hoeven te delen**. Ze worden in staat gesteld zich aan de corona-basisregels te houden. Werkgevers zijn verantwoordelijk indien de arbeidsmigranten hierin niet gefaciliteerd worden.
- BIJ1: De rechten van arbeidsmigranten moeten beter worden beschermd. Er komt betere **regelgeving huisvesting**.

Werkgever en huisvesting

- GroenLinks, SP, ChristenUnie en PvdD: de **koppeling van contracten voor werk en huisvesting niet langer toestaan**. Werkgevers en uitzendbureaus kunnen niet tegelijkertijd huisbaas zijn en loon inhouden voor huisvesting.
- VVD: wettelijke **eisen** stellen **aan de kwaliteit van huisvesting** voor arbeidsmigranten en aan **de voorwaarden waaronder de werkgever dit zelf mag organiseren**, in plaats van de bestaande convenanten.
- CDA: Wij geven **werkgevers** met een grote behoefte aan arbeidsmigranten een **eigen verantwoordelijkheid in de opvang, huisvesting en begeleiding**.

1. Immigratie ▶

2. Inburgering & integratie ▶

3. Integratie & autonomie ▶

4. Racisme, discriminatie, etnisch profileren, vrijheid van godsdienst ▶

5. Slavernij- en koloniaal verleden, standbeelden en Zwarte Piet ▶

6. Geloofsvrijheid ▶

(Lokale) Overheid en huisvesting arbeidsmigranten

Beleid/ rol overheid

- VVD: **Gericht woonbeleid** in gemeenten met bedrijven waar veel expats en arbeidsmigranten werken. Dit voorkomt dat er verdringing plaatsvindt op de woningmarkt en dat problemen zich verplaatsen naar buurgemeenten. Gemeenten kunnen hierbij ook **tijdelijke huisvesting inzetten, die is vrijgesteld van de verhuurderheffing**. Het Rijk gaat zo nodig sturen op extra (tijdelijke) woonruimte die gemeenten realiseren.
- D66: **De overheid helpt werkgevers** bij het aannemen van tijdelijke arbeidsmigranten en bij het bieden van **onderdak, scholing** (zoals een basiscursus Nederlands) en terugkeer.
- GroenLinks: **Gemeenten** waar arbeidsmigranten werken, hebben de verantwoordelijkheid om voor **goede huisvesting** te zorgen. Provincies zien daarop toe. We zetten ons ervoor in dat arbeidsmigranten zelf en de organisaties die voor hen opkomen beter worden gehoord.
- ChristenUnie: Huisvesting voor arbeidsmigranten **regionaal regelen**. De onveilige huisvesting van arbeidsmigranten leidt in bepaalde gemeenten tot veel overlast en verkamering van woningen. **In de woonvisie van gemeenten en provincies moet het huisvesten van arbeidsmigranten een betere plek krijgen**. Er worden landelijke **prestatieafspraken met woningcorporaties** gemaakt en er komen betere afspraken over de voorwaarden waaraan huisvesting van tijdelijke werkers moet voldoen.
- ChristenUnie: Dwingende registratie. Een deel van de arbeidsmigratie blijft nu buiten het zicht van gemeenten, door de late registratieverplichting. We willen **dat ook mensen die korter dan vier maanden werken en verblijven in een gemeente de verplichting krijgen zich in te schrijven** of te registreren bij de gemeente.
- DENK: Realiseren dat alle arbeidsmigranten zich **direct bij aankomst in Nederland moeten inschrijven bij de gemeente**. Met een inschrijving hou je als gemeente zicht op deze kwetsbare groep, voorkom je uitbuiting en overbewoning in vaak kwetsbare wijken waar arbeidsmigranten worden gehuisvest
- DENK: Voor tijdelijke arbeidsmigranten (bijvoorbeeld seizoenswerkers) **groepswoonlocaties** realiseren

- DENK: Bewerkstelligen dat arbeidsmigranten **recht hebben op** voorzieningen zoals **daklozenopvang**.

Handhaving en toezicht

- VVD: Aanpakken van overlast bij huisvesting van arbeidsmigranten. We willen dat **verhuurders verantwoordelijk zijn om overlast bij de huisvesting van arbeidsmigranten tegen te gaan**. Gemeenten en de Inspectie SZW gaan daar extra op handhaven.

1.1.3. Arbeidsomstandigheden arbeidsmigranten/ uitbuiting voorkomen

Uitzendbureaus en werkgevers

Vergunningsplicht

- ChristenUnie, PvdD en DENK zijn voor een **vergunningplicht voor uitzendbureaus**.
 - De ChristenUnie: Nederland is het enige land in de Europese Unie dat geen vergunningplicht kent voor uitzendbureaus. Het is in ons land eenvoudiger om een uitzendbureau te beginnen dan een snackbar, terwijl het om mensen gaat. Dat raakt met name arbeidsmigranten. Via een vergunningsplicht wordt beter toezicht gehouden op de activiteiten van uitzendbureaus en de voorwaarden waaronder inlening plaatsvindt. Malafide bedrijven worden gesloten en overtreders flink beboet.

Kwaliteitscertificaat, strengere eisen, vakbekwaamheidseisen, keurmerk

- VVD: **Terugdringen van dubieuze uitzendbureaus door kwaliteitscertificaat** te verplichten, zoals het SNA-keurmerk. Uitzendbedrijven die arbeidsmigranten onder het minimumloon laten werken, raken hun certificaat kwijt en mogen geen personeel meer uitzenden.
- CDA: Slechte werkomstandigheden, misbruik en uitbuiting van arbeidsmigranten worden aangepakt met **strengere eisen aan bemiddelaars en uitzendbureaus** en **meer controles** in het grijze en zwarte circuit. We treden ook streng op tegen het misbruik van sociale voorzieningen en toeslagen.

1. Immigratie ▶

2. Inburgering & integratie ▶

3. Integratie & autonomie ▶

4. Racisme, discriminatie, etnisch profileren, vrijheid van godsdienst ▶

5. Slavernij- en koloniaal verleden, standbeelden en Zwarte Piet ▶

6. Geloofovrijheid ▶

- ChristenUnie: Om misstanden met arbeidsmigranten te bestrijden voeren we **een stelselwijziging door voor de uitzendmarkt**. Er gaan **vakbekwaamheidseisen gelden voor iedereen die een uitzendbureau wil starten**. Wie een uitzendonderneming wil starten volgt een opleiding en doet aan bekwaamheidsonderhoud. **Ook gelden vestigingseisen**.
- DENK: Toewerken naar een **keurmerk voor bedrijven** waarmee aangetoond kan worden dat producten uitbuitingsvrij zijn gemaakt.

Klachten melden/ handhaving

- VVD en D66: Werkgevers en uitzendbureaus die zich schuldig maken aan misstanden, worden **aangepakt door de Inspectie SZW**.
 - De VVD stelt voor dat de **Inspectie SZW de bevoegdheid** krijgt om **een bestuursrechtelijk bestuursverbod** op te leggen **aan malafide** uitzendondernemers die meermaals zijn beboet. Zij kunnen dan geen nieuw bedrijf meer oprichten om boetes en maatregelen te omzeilen.
 - D66: Er komt een laagdrempelige manier waarop arbeidsmigranten **klachten kunnen melden**.
- PvdA: De arbeidsmigranten zijn te vaak de speelbal geworden van bedrijven die zo goedkoop mogelijk willen produceren. Bedrijfstakingen als de slachterijen en distributiecentra **waar regelmatig geconstateerd wordt dat de recht van arbeidsmigranten niet serieus genomen worden, worden aangepakt**.
- PvdA: De pakkans voor ontduiking van sociale wetgeving willen we vergroten door voldoende **middelen vrij te maken voor de Europese arbeidsinspectie**. Lidstaten zijn gedwongen om mee te werken, anders volgen sancties.

1.1.4. Overig arbeidsmigranten: onderwijs, sociale zekerheid, terugkeer

Onderwijs

- VVD: We willen ook dat **mensen die hier langere tijd komen werken de Nederlandse taal leren**.
- ChristenUnie: Werkgevers dragen bij aan taallessen. Er **komt een wettelijke verplichting voor werkgevers om bij te dragen aan toegang tot taallessen voor arbeidsmigranten**. Daarnaast moeten arbeidsmigranten door gemeenten geholpen worden om aansluiting te vinden bij maatschappelijke voorzieningen, zoals bibliotheken, sportvoorzieningen, wijk- en dorpshuizen.

Sociale zekerheid

- VVD: **Aparte sociale zekerheid voor arbeidsmigranten van buiten de Europese Unie**. Zij krijgen een (lagere) individuele sociale verzekering en zijn uitgesloten van het reguliere sociale zekerheidsstelsel. Hier staat tegenover dat zij hun individuele verzekering kunnen meenemen naar hun land van herkomst om terugkeer te bevorderen.
- VVD: Een **ingroeimodel voor sociale zekerheid binnen de Europese Unie**. Hiermee maakt iemand pas aanspraak op WW of bijstand als diegene een bijdrage geleverd heeft aan Nederland.
- VVD: Aanpakken van uitkeringstoerisme. **We bestrijden misbruik van WW-rechten door de vakantie-regeling WW aan te passen**. Daarbij kennen we vakantie-rechten voortaan toe op basis van opbouw in plaats van per kalenderjaar.
- PvdA: **Minimumloon in de hele EU**. Er wordt gestreefd naar een fatsoenlijk sociaal minimum en een fatsoenlijk sociaal minimumloon in alle lidstaten van de EU.
- PvdA: **Arbeidsmigratie als verdienmodel pakken we aan**. Arbeidsmigratie laten we niet aan de markt over. Het Europese vrij verkeer van werknemers is het recht van individuen en niet bedoeld als kostenbesparing voor werkgevers. Arbeidsmigratie mag niet ten koste gaan van fatsoenlijke lonen en arbeidsvoorwaarden. **Werkgevers mogen verschillen in premies en fiscale regelingen nooit misbruiken** als businessmodel ten koste van de bescherming van werkenden. Met een **Europees verbod op premieshoppen en**

1. Immigratie ▶

2. Inburgering & integratie ▶

3. Integratie & autonomie ▶

4. Racisme, discriminatie, etnisch profileren, vrijheid van godsdienst ▶

5. Slavernij- en koloniaal verleden, standbeelden en Zwarte Piet ▶

6. Geloofovrijheid ▶

aanpassing van fiscale regels (zoals de ET-regeling)¹ gaan we sociale dumping tegen. De werkgever toont verplicht aan dat hij/zij dezelfde loonkosten, pensioenpremies en sociale premies betaalt en er dus geen kostenvoordeel mee behaalt.

- PvdA: **Uitzendbureaus mogen niet langer grensoverschrijdend detacheren**. Daarmee bestrijden we uitbuiting van buitenlandse arbeidskrachten. Een collega uit de EU is in Nederland welkom via het vrij verkeer van werknemers. Arbeidsmigranten kunnen zeker zijn van fatsoenlijke arbeidsomstandigheden.
- ChristenUnie: **Draaideurconstructies met arbeidsmigranten, waarbij soms misbruik wordt gemaakt van WW-regelingen, worden aangepakt**. Het uitgangspunt is dat er een einde moet komen aan de ongelijkheid in loonkosten.
- BIJ1: De rechten van arbeidsmigranten moeten beter worden beschermd. Er komt betere **regelgeving voor arbeidsomstandigheden, vergoedingen, minimumloon**. Uitzendcentra en werkgevers komen onder scherp toezicht te staan en arbeidsmigranten krijgen betere voorlichting over hun rechten.
- BIJ1: **Arbeidsmigranten moeten dezelfde rechten op beloning en arbeidsvoorwaarden** hebben als werkkenden met een Nederlandse nationaliteit.

Terugkeer

- D66: **Bij terugkeer** van arbeidsmigranten wordt **geholpen met re-integratie**. Hier opgebouwde pensioen- en AOW-rechten worden uitbetaald in de vorm van een lumpsum in het land van herkomst.
- D66: **Arbeidsmigranten die zich niet aan de afspraken houden** gaan zo snel mogelijk weer **terug naar het land van herkomst** en komen niet meer in aanmerking voor een (tijdelijk) visum.

1.2 ASIELZOEKERS/ VLUCHTELINGEN

1.2.1. Internationale verdragen en afspraken

Het Nederlandse vluchtelingenbeleid wordt behalve door het Vluchtelingenverdrag voor een deel ook bepaald door andere (Europese) verdragen. De laatste jaren wordt door enkele politieke partijen gepleit voor het opzeggen of wijzigen van deze verdragen.

ASIELZOEKERS, VLUCHTELINGEN, ONGEDOCUMENTEERDEN: WAT IS HET VERSCHIL?

Een asielzoeker is iemand die bescherming van een ander land inroept. Daarop volgt dan de asielprocedure waarin het land nagaat of de asielzoeker onder het Vluchtelingenverdrag van de Verenigde Naties (1951) valt. Ruim 150 staten hebben zich bij dit verdrag aangesloten. Nederland deed dat in 1956. Iedere staat die het verdrag heeft ondertekend, dient zich aan de regels van het verdrag te houden. Dit betekent onder andere dat vluchtelingen en asielzoekers niet mogen worden teruggestuurd naar een land waar ze gevaar lopen. In Nederland beslist de Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND) tijdens de asielprocedure over de asielaanvraag en of de asielzoeker erkend wordt als vluchteling. In Nederland beslist de IND of iemand erkend wordt als vluchteling. Asielzoekers die als vluchteling worden erkend, krijgen een tijdelijke verblijfsvergunning. Die geldt voor vijf jaar en kan tussentijds worden ingetrokken. De vergunning kan na vijf jaar worden verlengd als daar gronden voor zijn – dan kan de vluchteling ook vragen om tot Nederlander te worden genaturaliseerd. Ongedocumenteerde migranten zijn personen zonder verblijfsrecht in Nederland.

1. Immigratie ▶

2. Inburgering & integratie ▶

3. Integratie & autonomie ▶

4. Racisme, discriminatie, etnisch profileren, vrijheid van godsdienst ▶

5. Slavernij- en koloniaal verleden, standbeelden en Zwarte Piet ▶

6. Geloofovrijheid ▶

¹ www.sncu.nl/vraag-en-antwoord/wat-is-de-et-regeling/

- Internationale verdragen herzien of opzeggen
- PVV en FVD willen het **Vluchtelingenverdrag opzeggen**. FvD wil daarnaast het **Verdrag van Schengen** opzeggen en grenscontroles herinvoeren.
- VVD: is indien nodig bereid tot **opschorting van het recht op het aanvragen van asiel** in Nederland en **sluiting van de Nederlandse grenzen** voor migranten. Dit is noodzakelijk **als het ook niet haalbaar blijkt om een mini-Schengenzone op te zetten met strikte grenscontroles binnen de Europese Unie**. Daarvoor kan het VN-vluchtelingenverdrag worden opgezegd of aangepast, waarbij de werkingssfeer van het verdrag expliciet wordt begrensd naar het werelddeel waar de vluchteling uit is gevlucht. Ook EU-regelgeving moet hiervoor worden aangepast.
- SGP: **Internationale verdragen moeten dusdanig worden herzien** zodat asiel géén recht inhoudt om naar een land van keuze te reizen.

Internationale verdragen handhaven

- GroenLinks, PvdA, ChristenUnie, PvdD: **VN-vluchtelingenverdrag staat recht overeind**.
 - GroenLinks, PvdA en ChristenUnie noemen daarnaast ook **mensenrechtenverdragen als het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens en het asielrecht van de EU als basis** voor onze omgang met vluchtelingen.
 - De PvdD voegt hier aan toe: Nederland gaat **niet akkoord** met afspraken, zoals de **Turkijedeal**, die hiermee strijdig zijn.

Nieuwe verdragen of wijzigen of aanvullingen van bestaande verdragen

- GroenLinks: We zetten ons in om **de rechten van klimaatvluchtelingen beter te verankeren** in internationale verdragen.
- SGP: Internationale **migratieverdragen** die door Nederland worden ondertekend, dienen een **glashelder onderscheid aan te brengen tussen echte vluchtelingen en andere motieven voor migratie**. Ook moeten er goede afspraken in staan over terugkeer naar landen van herkomst. Bij het Pact van Marrakesh was dit alles niet het geval en de Nederlandse steun daarvoor was dan ook een misser.
- SGP: Eenzijdige **akkoorden en verdragen die migratie als**

mensenrecht presenteren, moeten niet door Nederland worden

ondertekend. Een (onbedoeld) effect van dergelijke akkoorden is vaak dat ze leiden tot een massale uitstroom van kansrijke, (hoger) opgeleide migranten uit landen van herkomst, waardoor deze landen in een negatieve spiraal belanden.

- JA21: **Afzien van ondertekening van een EU- immigratiepact** dat tot verplichte opname van asielzoekers verplicht.
- JA21: Zeggenschap terugkrijgen over de eigen grenzen en het eigen asiel- en migratiebeleid, onder meer door **een opt-out regeling binnen het nieuwe Migratiepact van de EU**.

1.2.2. Grip op migratie

Verschillende partijen doen voorstellen om meer sturing te geven aan het aantal asielmigranten.

Oorzaken migratie

- CDA: Om de druk op migratie te verminderen, met name in de toekomst uit Afrika en het Midden-Oosten, moeten we bereid zijn **meer te investeren in goede initiatieven ter voorkoming van gewapende conflicten**. We moeten daarnaast altijd bereid zijn landen te helpen die proberen oorlogsgeweld en structurele armoede te boven te komen, evenals landen die met een grootschalige instroom van vluchtelingen uit buurlanden te maken hebben. Zonder adequate opvang en perspectieven is de kans groot dat vluchtelingen verder zullen trekken.
- PvdA: Om ongereguleerde migratie vanuit Afrika te voorkomen streven we naar **beter reguleren van legale mogelijkheden voor migratie**. Dit zal een bijdrage leveren aan ons streven de levensgevaarlijke routes, die nu vaak worden gebruikt, te sluiten. We denken aan: tijdelijke werkplekken, stages en studiemogelijkheden. Goed onderzoek naar de lokale omstandigheden vormt hiervoor de basis, zodat de in Nederland opgedane kennis en ervaring van de migrant bruikbaar is in land van herkomst. **Zo draagt deze tijdelijke migratie ook op lange termijn bij aan toekomstperspectief in landen van herkomst**.

1. Immigratie ▶

2. Inburgering & integratie ▶

3. Integratie & autonomie ▶

4. Racisme, discriminatie, etnisch profileren, vrijheid van godsdienst ▶

5. Slavernij- en koloniaal verleden, standbeelden en Zwarte Piet ▶

6. Geloofovrijheid ▶

- D66: Daar waar mogelijk zet D66 in op het **aanpakken van de oorzaken van vluchten**.
- SGP: Het is belangrijk om de **grondoorzaken van migratie te bestrijden**, zoals honger, armoede of gewapende conflicten. De EU kan hierbij een rol spelen door doeltreffende investeringen in Afrika, het Midden-Oosten en de Balkan. Wel moet er scherp op worden gelet dat deze investeringen inderdaad doelmatig gebruikt worden en niet leiden tot nóg meer bureaucratie. Daarbij is het goed om te erkennen dat het bestrijden van grondoorzaken een zaak van lange adem is.

Beperken migratie

- VVD: Een **jaarlijks quotum voor hervestiging van vluchtelingen dat, mede gelet op maatschappelijk draagvlak, ook nul kan zijn**.
- PVV: Volledige **asielstop** en dus **sluiting asielzoekerscentra**.
- FvD: **Immigratiebeleid naar Australisch model**: zelf beslissen wie hierheen komt en blijft. Culturele compatibiliteit met de Nederlandse samenleving staat voorop.
- JA21: **Immigratie gericht beperken** en beheersbaar maken om de gevolgen van de demografische ontwikkeling voor ons land in maatschappelijk opzicht, sociaal-economisch en cultureel beheersbaar te houden.
- JA21: Het **toelaten van asielzoekers aan strikte quota binden** en terugkeer naar het eigen land altijd uitgangspunt laten zijn.

Beperken (tijdelijke) opvang en verblijfsvergunningen

- VVD: In **Europees verband** zetten we in op de regel dat asielzoekers **slechts één asielaanvraag** kunnen doen, en indien zij in één lidstaat al bescherming hebben gekregen, nergens anders asiel kunnen aanvragen. Tegen uitgeprocedeerde asielzoekers wordt een terugkeerbesluit uitgevaardigd dat in de hele EU wordt nageleefd.
- VVD: Aanpassing van de Europese asielregels om **tijdelijke opvang in Nederland** mogelijk te maken. De huidige praktijk waarin na vijf jaar permanent verblijf verkregen kan worden, willen we aanpassen. **Uitgenodigde vluchtelingen geven we dan een tijdelijke verblijfsvergunning voor drie jaar**. In het vierde jaar keert men direct terug óf naar het land van herkomst als dat weer veilig is óf naar het veilige derde land in de regio van herkomst. Het is ook mogelijk

dit vierde jaar te gebruiken voor de behandeling van een aanvraag voor een verblijfsrecht met een ander doel (werk of studie) indien aan alle voorwaarden van die vergunning wordt voldaan, zoals inkomenseisen en taalbeheersing. Alleen mensen die zelfredzaam zijn en de Nederlandse normen en waarden hebben omarmd kunnen hier gebruik van maken.

- PVV: **Tijdelijke asielvergunningen van Syriërs worden ingetrokken**.
- SGP: **Vluchtelingen krijgen opvang** in Nederland wanneer en **zolang dat echt nodig is**. De overheid moet actief nagaan of de omstandigheden in het land van herkomst voldoende verbeterd zijn, zodat migranten weer kunnen terugkeren.
- SGP: Het is onwenselijk dat een asielzoeker na vijf jaren verblijf in Nederland 'automatisch' een onbepaalde verblijfsvergunning krijgt. **Terugkeer naar het land van herkomst moet mogelijk zijn tot zeven jaar na toekenning van de verblijfsvergunning**, dat is ook de termijn voor verkrijging van het Nederlanderschap.

Ruimer toelatingsbeleid

- D66, GroenLinks, ChristenUnie, PvdA, PvdD, DENK en BIJ1 willen meer (kwetsbare) vluchtelingen uitnodigen. Deze partijen zijn voor een verhoging van het **quotum van de VN-Vluchtelingenorganisatie (UNHCR)**.
- D66 en ChristenUnie stellen een **verhoging van het nationale UNHCR-quotum van 500 naar 5.000 mensen** van de meest kwetsbare vluchtelingen per jaar voor.
- PvdA: De UNHCR kan de meest kwetsbare vluchtelingen selecteren, zoals **alleenstaande vrouwen, kinderen en LHBTI-vluchtelingen**.
- ChristenUnie: 'Adoptie' weegt mee in uitnodiging. **Kerken, verenigingen, maatschappelijke organisaties en bedrijven worden in staat gesteld om vluchtelingen** die in aanmerking komen voor een uitnodiging **te 'adopter'**, zodat zij hier een goede start kunnen maken. Hoewel humanitaire criteria leidend zijn, kan ook deze adoptie meewegen in het uitnodigingsbeleid.
- BIJ1 stelt het hervestigen van een **jaarlijks een groeiend aantal kwetsbare mensen voor**. Nederland beweegt andere Europese landen ertoe om de aantallen jaarlijkse uitnodigingen op te schroeven.

1. Immigratie ►

2. Inburgering & integratie ►

3. Integratie & autonomie ►

4. Racisme, discriminatie, etnisch profileren, vrijheid van godsdienst ►

5. Slavernij- en koloniaal verleden, standbeelden en Zwarte Piet ►

6. Geloofsvrijheid ►

1.2.3. Wie worden er toegelaten?

Diverse politieke partijen spreken in hun verkiezingsprogramma over het toelaten van specifieke groepen.

- VVD: **Vluchtelingen selecteren we op basis van inpasbaarheid in de Nederlandse samenleving**, bijvoorbeeld op basis van taal- en opleidingsniveau en affiniteit met een vrije samenleving. Denk daarbij aan mensen die opstonden tegen onvrijheid in hun eigen land en als gevolg daarvan voor het regime moesten vluchten. Door middel van hervestiging kunnen regionale opvangcentra worden ontlast, maar dit gebeurt pas wanneer de instroom in Nederland nagenoeg tot nul is gedaald.

Gezinshereniging

- GroenLinks: Het **recht op gezinsleven is een fundamenteel recht**. Beperkingen op dat fundamentele recht, bijvoorbeeld in de vorm van strenge inkomenseisen, worden terughoudend en met ruimte voor de menselijke maat toegepast. **De wettelijke mogelijkheid voor gezinshereniging van gezinsleden buiten het kerngezin wordt opnieuw ingevoerd.**
- GroenLinks: **Zelfstandig verblijf voor houders van een afhankelijke verblijfsvergunning als gezinsmigrant wordt weer mogelijk na drie jaar in plaats van vijf jaar.** Voor vluchtelingen moet een reële bewijslast gelden ten aanzien van identiteit en gezinsband zodat vluchtelingengezinnen niet meer ten onrechte gescheiden blijven.
- SGP: De **mogelijkheden om gezinsleden te laten delen in de verblijfsvergunning van de asielzoeker worden strikter ingevuld.** Vergeleken met andere EU-lidstaten hanteert Nederland nu uitzonderlijk soepele vereisten voor gezinshereniging. De huidige Europese regels bieden genoeg ruimte voor een strikter beleid. **Denk bijvoorbeeld aan het instellen van een wachttermijn van twee jaar**, zodat iemand na verkrijging van een verblijfsvergunning niet direct familie kan laten overkomen. In een noodsituatie kan hierop uiteraard een uitzondering worden gemaakt.

Extra aandacht voor kwetsbare groepen in de asielprocedure

LHBTI+

- D66, GroenLinks en PvdA: **extra aandacht voor asielaanvragen door LHBTI+ personen.**
- D66: In veel landen worden LHBTI+'ers vervolgd of zelfs met de dood bedreigd. In Nederland kunnen deze mensen terecht met een beschermde status.
- GroenLinks: **Zelfidentificatie is voortaan het zwaartepunt om te bepalen of een asielzoeker LHBTIQ+ is.** Net als voor religieuze kwesties, komt er een onafhankelijke geschillencommissie voor afgewezen LHBTIQ+-asielzoekers.
- PvdA: LHBTI-asielzoekers verdienen onze volle steun. Het Nederlands toekenningsbeleid voor asiel behoudt **expliciete aandacht voor en focus op LHBTI-activisten en -vluchtelingen.**
- ChristenUnie: meer gespecialiseerde hoor- en beslismedewerkers bij de IND om de geloofwaardigheid van een geartheid goed te kunnen beoordelen.

Staatlozen

- D66, ChristenUnie en BIJ1: **Staatlozen verdienen meer bescherming.**
- D66: Een rechter moet staatloosheid kunnen vaststellen. Ook wordt altijd getoetst of staatlozen in aanmerking komen voor een verblijfsvergunning.
- ChristenUnie: Nederland neemt haar verantwoordelijkheid voor staatlozen en implementeert **op korte termijn een vaststellingsprocedure.** Daarnaast krijgen gemeenten meer bevoegdheden om staatlozen te helpen met bewijs verzamelen, de casus van staatlozen zelfstandig te kunnen beoordelen en om van de registratie 'nationaliteit onbekend' af te kunnen wijken.
- BIJ1: **Nederland verleent verblijfsrecht aan staatlozen** in Nederland door hen een Nederlands of staatloosheidspaspoort te geven.

Christenen

- ChristenUnie en SGP: **Bekeringsverhalen van asielzoekers worden zo zorgvuldig mogelijk getoetst.**

1. Immigratie ▶

2. Inburgering & integratie ▶

3. Integratie & autonomie ▶

4. Racisme, discriminatie, etnisch profileren, vrijheid van godsdienst ▶

5. Slavernij- en koloniaal verleden, standbeelden en Zwarte Piet ▶

6. Geloofsvrijheid ▶

- ChristenUnie: Er komen meer **gespecialiseerde hoor- en beslismedewerkers** bij de IND om de geloofwaardigheid van een bekeringsverhaal goed te kunnen beoordelen.
- SGP: Een **speciale afdeling bij de IND** wordt hiervoor verantwoordelijk. Adviezen van deskundigen worden bij de asielaanvraag van bekeerlingen serieus meegewogen.
- SGP: **Christelijke asielzoekers** mijden vaak opvangkampen in de regio omdat ze daar bedreigd worden door anderen. Bij het uitnodigen van asielzoekers binnen het hervestigingsprogramma van de Verenigde Naties, moet Nederland deze uiterst kwetsbare groep vluchtelingen **voorrang geven**. Nederland kan hierbij overwegen om meer vluchtelingen te hervestigen dan het nu doet.

Kinderen

- GroenLinks en DENK vragen aandacht voor de opvang van kinderen:
- GroenLinks: **Procedures waarbij kinderen zijn betrokken**, worden **met voorrang** behandeld. Ook de **risico's die specifiek voor kinderen gelden** – kinderarbeid, kindhuwelijken, kindsoldaten, vrouwelijke genitale verminking en kinderprostitutie – **krijgen meer aandacht**.
- DENK: Nederland is **ruimhartig in het opvangen** van kwetsbare vluchtelingenkinderen, **voornamelijk weeskinderen**.

Mensenhandel

- ChristenUnie: Aandacht voor mensenhandel bij asielverzoeken. **Bij de beoordeling van asielverzoeken is specifieke aandacht nodig voor mensenhandel**. Medewerkers van de IND die asielaanvragen beoordelen, moeten in staat zijn signalen te herkennen van mannen, vrouwen en kinderen die vastzitten in een dwanghuwelijk, onder invloed staan van een pooier of zijn geronseld voor dwangarbeid. Een multidisciplinaire commissie gaat in lijn met de succesvolle 'Pilot aannemelijkheid slachtofferschap' vaststellen of iemand slachtoffer is.

Vrouwen

- GroenLinks en ChristenUnie: Oog voor risico's vrouwen.
 - GroenLinks: In de asielprocedure wordt **beter gekeken naar de risico's die vrouwen lopen bij terugkeer** na een afwijzing van het asielverzoek.

- **ChristenUnie: Een meer gendersensitieve benadering van de IND** bij beoordeling of vrouwen en meisjes terug kunnen keren naar regio's waar veel onderdrukking van vrouwen plaatsvindt of waar vrouwen en meisjes het risico lopen slachtoffer te worden van genitale verminking.

Mensen met een beperking

- GroenLinks: In de asielprocedure wordt **beter gekeken naar de risico's die mensen met een beperking lopen bij terugkeer** na een afwijzing van het asielverzoek.

Klimaatvluchtelingen

- BIJ1: Mensen die ontheemd raken als gevolg van grote klimaatveranderingen in hun thuisland en die naar Nederland vluchten, ook wel **klimaatvluchtelingen** genoemd, **krijgen recht op bescherming**.

1.2.4. In Nederland: de asielprocedure

De asielprocedure

- VVD: Asielzoekers die de **EU-buitengrensprocedure hebben ontdoken** kunnen **geen asielaanvraag doen** aan het loket in Nederland.
- VVD: we zijn indien nodig bereid tot **opvangen van migranten aan de gesloten Nederlandse grens in een gesloten voorziening**. Zij kunnen alleen weg uit de voorziening als zij direct het land verlaten. Zij gaan terug naar het eigen land of worden vervolgens teruggestuurd naar door Nederland gefinancierde opvanglocaties in de regio.
- GroenLinks: **Asiel vragen is een grondrecht**. We nemen obstakels weg die zijn bedoeld om het aanvragen van asiel onnodig te bemoeilijken.
- PvdA: Samenwerking met landen van herkomst is noodzakelijk, maar gaat altijd gepaard met het respecteren van internationale mensenrechtenverdragen.
- SGP: De **asielprocedure en de opvang** van asielzoekers in Nederland **wordt sober en zo doelmatig** als mogelijk vormgegeven.

1. Immigratie ▶

2. Inburgering & integratie ▶

3. Integratie & autonomie ▶

4. Racisme, discriminatie, etnisch profileren, vrijheid van godsdienst ▶

5. Slavernij- en koloniaal verleden, standbeelden en Zwarte Piet ▶

6. Geloofsvrijheid ▶

- SGP: Migranten die misbruik maken van de asielprocedure doordat zij keer op keer bewust met onwaarheden op de proppen komen, **moeten gemakkelijker worden afgewezen en uitgezet**. De huidige Europese regels bieden hiervoor ruimte, waarvan Nederland nog geen gebruik maakt.
- SGP: Geen enkele andere EU-lidstaat kent een dwangsomregeling voor asielzoekers. De SGP wil **dat besluiten op grond van de Vreemdelingenwet worden uitgezonderd van de Wet dwangsom** en beroep bij niet tijdig beslissen.
- DENK: Het **toekennen van een permanente verblijfsvergunning** voor asielzoekers die meer dan tien jaar procederen om in aanmerking te komen voor een verblijfsvergunning
- FvD: Een succesvolle **asielaanvraag leidt niet meer (semi-) automatisch tot permanente verblijfsvergunning**. Een permanente verblijfsvergunning leidt niet meer (semi-)automatisch tot aanspraak op Nederlandse nationaliteit.
- D66: We bieden ruimte aan **pilots om verschillende varianten van private hervestiging te verkennen**, waarin mensen of particuliere organisaties vluchtelingen voordragen voor vestiging in Nederland. Zij kunnen daarvoor de kosten dragen en ondersteunen hergevestigde vluchtelingen bij de eerste stappen naar integratie.

Snellere asielprocedures,

- CDA, D66, GroenLinks, PvdA, ChristenUnie, 50 PLUS, SGP, DENK, BIJ1 en JA21 pleiten voor **snellere asielprocedures** zodat voor betrokkenen sneller duidelijk is of ze worden erkend als vluchteling.
- PvdA, ChristenUnie en PvdD benadrukken daarnaast het belang van **zorgvuldige procedures** en de SGP wil ook **efficiëntere procedures**.
- GroenLinks : Wie in Nederland asiel aanvraagt, krijgt veel sneller uitsluitel (**binnen zes maanden**). BIJ1: De IND neemt zijn verantwoordelijkheid om de asielprocedure per asielzoeker **niet langer dan acht weken** te laten duren.
- SGP: Er worden concrete afspraken gemaakt met de rechterlijke macht over asielzaken die al jaren slepen. **Zaken die langer dan drie jaar lopen, worden met voorrang opgepakt** en afgehandeld.
- JA21 wil daarnaast **herziening en vereenvoudiging van regelgeving**.

Vergroten capaciteit

- CDA, D66, GroenLinks, PvdA, ChristenUnie, SGP en DENK pleiten voor **voldoende capaciteit** voor de Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND).
 - D66 en PvdA noemen daarnaast ook het Centraal Orgaan opvang Asielzoekers (COA) en D66 de Dienst Terugkeer & Vertrek (DT&V) die **voldoende mensen en middelen en moeten krijgen**.
 - D66, ChristenUnie en BIJ1 willen ook in **de expertise** van de IND vergroten. BIJ1 specificeert dat: Er wordt meer geïnvesteerd in hoor- en beslismedewerkers van de IND om **cultuursensitief te communiceren** en asielzoekers te benaderen en beoordelen vanuit de context en waardigheid van de asielzoeker. Ook worden IND-medewerkers getraind om beter te **herkennen als vrouwen zijn gevlucht voor gendergerelateerd geweld**, zoals uithuwelijking en verkrachting.
 - D66: We houden **budget achter de hand, zodat instanties snel kunnen reageren** wanneer het aantal asielzoekers toeneemt
 - SGP pleit ervoor dat er **een speciale 'crisisorganisatie'** wordt gecreëerd, die in werking treedt wanneer er (plotseling) **sprake is van een grote toename van asielzoekers**.

Inrichting van de organisatie van de asielprocedure

- PVV: Er komt een nieuw **Ministerie van Immigratie, Remigratie en De-islamisering** (IRD).
- GroenLinks: We zorgen dat er **aanmeldcentra bijkomen** die verspreid over het land en toegankelijk te bereiken zijn.
- ChristenUnie: Inspectie migratie. Er is meer **onafhankelijk toezicht nodig op de zorgvuldigheid van besluitvorming en uitvoering in de asielketen**. Daarom komt er een bij wet ingestelde onafhankelijke **Inspectie voor Migratie en Integratie**.
- ChristenUnie: De **IND wordt een zelfstandig bestuursorgaan**, zodat de uitvoering van procedures op grotere afstand kom te staan van de politiek.
- ChristenUnie: In lijn met de aanbevelingen van de ACVZ stelt de IND **een expertpanel in om landeninformatie beter te beoordelen**.

1. Immigratie ▶

2. Inburgering & integratie ▶

3. Integratie & autonomie ▶

4. Racisme, discriminatie, etnisch profileren, vrijheid van godsdienst ▶

5. Slavernij- en koloniaal verleden, standbeelden en Zwarte Piet ▶

6. Geloofsvrijheid ▶

- SGP: Asielzoekers moeten zo snel mogelijk duidelijkheid krijgen over hun aanvraag. **De IND moet daarom nog voordat de feitelijke asielprocedure is gestart** het asielmotief van de aanvrager, diens nationaliteit en andere relevante informatie **over hem of haar** kunnen registreren. Als bestaande wetten of regels dit verhinderen, worden deze gewijzigd.
- SGP: Voor de begeleiding van complexe asielaanvragen worden zo **vroeg mogelijk in de procedure casusbegeleiders** aangesteld die zorgen voor een vlotte asielprocedure en daarbij verantwoordelijk zijn voor alle aspecten van de zaak gedurende de gehele procedure.
- SGP: Voor een soepele asielprocedure is een **goede digitale infrastructuur nodig met actuele informatie** over alle asielzoekers. Op dit moment worden er te veel verschillende systemen gebruikt, die niet of slecht met elkaar zijn verbonden. **Eén uitvoeringsorganisatie krijgt daarom de verantwoordelijkheid over alle informatie die er over een asielzoeker beschikbaar is.** Die informatie moet laagdrempelig raadpleegbaar zijn op elk moment in het asielproces en voor alle betrokken organisaties.
- BIJ1: De **geloofwaardigheidstoets wordt aangepast.** Hoor- en beslismedewerkers mogen alleen zaken behandelen als zij expertise hebben in geloofwaardigheid, psychologie en de culturele context van de asielzoeker.
- BIJ1: Het **mandaat van de IND wordt omgezet in een loketfunctie** om mensen op weg te helpen in Nederland.
- BIJ1: Bij elk gesprek met de vreemdelingenpolitie en/of IND moet **een onafhankelijke vertrouwenspersoon en/of vertaler aanwezig zijn** die een 'vreemdeling' bijstaat. Deze regels worden streng gehandhaafd. De 'vreemdeling' heeft direct en altijd het recht om contact met iemand van buiten aan te vragen, onafhankelijk van of deze persoon familie is of niet.

Wie beslist in geval van schrijnende gevallen?

Tot 1 mei 2019 had de staatssecretaris van Justitie en Veiligheid bij asielaanvragen een discretionaire bevoegdheid. Dit betekende dat de staatssecretaris de vrije ruimte had om in geval van 'schrijnende gevallen' zelf te beslissen om een verzoek (alsnog) in te willigen. Deze

discretionaire bevoegdheid werd op 1 mei 2019 afgeschaft.² Sindsdien is de hoofddirecteur van de Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND) gemandateerd om tijdens de eerste aanvraagprocedure in Nederland ambtshalve te beoordelen of er sprake is van een schrijnende situatie.

- D66: **Bij schrijnende gevallen beslist het hoofd van de IND.** De IND wordt geadviseerd door een breed samengestelde commissie. Al vroeg in de procedure kan hierop worden getoetst.
- SGP: Bij de eerste asielaanvraag kunnen zogenaamde '**schrijnende omstandigheden**' worden meegewogen. Op grond hiervan kan de IND een uitzondering maken op het reguliere vreemdelingenbeleid. Van deze mogelijkheid moet ruimhartig gebruik worden gemaakt. Een dergelijk discretionair besluit is echter nadrukkelijk geen recht, maar een gunst.
- GroenLinks en de ChristenUnie willen de discretionaire bevoegdheid terug bij een bewindspersoon.
 - GroenLinks: Er komt **één minister die verantwoordelijk is voor alles wat samenhangt met migratie.** Deze bewindspersoon **krijgt de discretionaire bevoegdheid** om in schrijnende situaties een verblijfsvergunning te geven.
 - ChristenUnie: Juist bij een sterk gereguleerd migratiebeleid blijft het van groot belang om ruimte te houden voor uitzonderingen ten behoeve van schrijnende gevallen. Daarom **keert de discretionaire bevoegdheid terug, zodat een bewindspersoon in bijzondere gevallen een verblijfsvergunning kan toekennen** in afwijking van de geldende regels. Het moet zo altijd mogelijk zijn een laatste check uit te voeren of er niet sprake is van een schrijnende situatie, ook al binnen de eerste procedure.

1. Immigratie ►

2. Inburgering & integratie ►

3. Integratie & autonomie ►

4. Racisme, discriminatie, etnisch profileren, vrijheid van godsdienst ►

5. Slavernij- en koloniaal verleden, standbeelden en Zwarte Piet ►

6. Geloofsvrijheid ►

² <https://ind.nl/nieuws/Paginas/Discretionaire-bevoegdheid-per-1-mei-afgeschaft.aspx>

Juridische procedure, wetgeving

Herhaalde aanvragen, beperken mogelijkheden in beroep te gaan

Na afwijzing van een asielaanvraag heeft een asielzoeker het recht om in beroep te gaan. Ook kan een herhaalde aanvraag worden ingediend, bijvoorbeeld omdat er wat veranderd is in het land van herkomst of in de persoonlijke situatie van de asielzoeker. Een aantal partijen doen voorstellen om deze mogelijkheden in te perken.

- VVD: **Verkort afdoen van herhaalde aanvragen** zolang er nog asiel kan worden aangevraagd in Europa. Het **beroep mag niet in Nederland worden afgewacht** en **hoger beroep wordt afgeschaft**. Alleen een veranderde veiligheidssituatie in het land van herkomst kan nog reden zijn voor het toestaan van een herhaalde aanvraag.
- SGP: Herhaalde aanvragen zonder nieuwe feiten moeten door de IND snel worden afgewezen. Het **aantal asielaanvragen door een en dezelfde persoon moet aan een maximum worden geboden**. Als dat door internationale regels niet kan, moet Nederland zich inzetten om die regels te veranderen.
- SGP: **Hoger beroep wordt afgeschaft voor migranten uit veilige landen** en voor asielzoekers die conform de Dublinverordening naar andere EU-lidstaten moeten worden uitgezet.
- JA21: Een einde aan de zwaar gesubsidieerde asielindustrie **door herziening en vereenvoudiging van regelgeving**, inperking van belastingtermijnen en beperking van beroepsprocedures.

Andere partijen benadrukken het recht op beroep.

- GroenLinks: Bij een afwijzing van de aanvraag bestaat **het recht op beroep**.
- BIJ1: **Beroep tegen besluit tot uitzetting mag afgewacht worden in Nederland**. Mensen in afwachting worden gesteund en zo nodig opgevangen.

Rechtsbijstand tijdens asielprocedure

- VVD: Hervormen van de rechtsbijstand in asielzaken naar Zwitsers model, zodat **asieladvocaten een vast bedrag per zaak** ontvangen. Dit **gaat nodeloos doorprocederen tegen**, zodat we afgewezen asielzoekers sneller terug kunnen sturen naar hun eigen land.
- SGP: Wat kan helpen tegen het indienen van herhaalde, vaak

kansloze asielaanvragen is het **verminderen van de vergoeding voor rechtsbijstand**.

- FvD: Ontmantelen asielindustrie: **stop gratis rechtshulp** kansloze asielprocedures en dwangsommen.
- GroenLinks, PvdA, ChristenUnie en BIJ1: Tijdens de procedure heeft **iedere asielzoeker vanaf het begin toegang tot rechtsbijstand**.
 - ChristenUnie: het afschaffen van het recht op een advocaat bij het eerste verhoor, **wordt teruggedraaid**.

1.2.5. Pardonregelingen/ Kinderpardon

Algemene pardonregeling

- PVV en SGP zijn tegen algemene pardonregelingen
 - De PVV: **Nooit meer generaal-pardonregelingen**.
 - SGP: **ziet geen heil in algemene pardonregelingen**.
- BIJ1: Er komt **een generaal pardon voor alle uitgeprocedeerde asielzoekers** en ongedocumenteerden die zich in Nederland bevinden.
- ChristenUnie: Oplossing voor in Nederland geboren ongedocumenteerden. Er komt een regeling om in Nederland **legaal verblijf aan te vragen voor ongedocumenteerde kinderen en volwassenen die hier geboren zijn, onderwijs hebben genoten en opgegroeid zijn**.
- GroenLinks: **Mensen die op grond van het generaal pardon in 2007 een status kregen zonder persoonsdocumenten, worden genaturaliseerd**.

(Gewortelde) kinderen

- SP, PvdA, ChristenUnie, PvdD, DENK en BIJ1 willen een regeling voor (gewortelde) kinderen
 - SP: Het **verblijfsrecht** van in ons land **gewortelde kinderen gaan we wettelijk regelen**.
 - PvdA: **Alleenstaande kinderen** die hier langdurig wonen en geworteld zijn **worden niet teruggestuurd**.
 - ChristenUnie: **Structurele regeling voor gewortelde kinderen**. Zolang er nog steeds kinderen zijn die langer dan vijf jaar moeten

1. Immigratie ▶

2. Inburgering & integratie ▶

3. Integratie & autonomie ▶

4. Racisme, discriminatie, etnisch profileren, vrijheid van godsdienst ▶

5. Slavernij- en koloniaal verleden, standbeelden en Zwarte Piet ▶

6. Geloofsvrijheid ▶

wachten op een definitieve beslissing van de IND, en beschikbaar en in beeld zijn gebleven gedurende die periode, is voor deze groep een oplossing nodig via een structurele wortelingsregeling. Tegelijk wordt hard gewerkt om deze situaties voor gezinnen en kinderen voortaan te voorkomen.

- PvdD: **Kinderrechten**, zoals vastgelegd in het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK), **worden in de Vreemdelingenwet vastgelegd**. Gewortelde kinderen worden niet uitgezet en krijgen een verblijfsvergunning.
- DENK: Het **verruimen van het kinderpardon**.
- BIJ1: **Minderjarige asielzoekers die langer dan drie jaar** in Nederland wonen, krijgen **verblijfsrecht**. Ze behouden hun verblijfsrecht als ze meerderjarig worden.

1.2.6. Gemeenten (spreiding van asielzoekers)

- SP, ChristenUnie, PvdD, 50 PLUS, SGP en DENK pleiten voor **een evenredige verdeling van asielzoekers/vluchtelingen over Nederlandse gemeenten**.
 - ChristenUnie voegt hier aan toe: Gemeenten blijven van begin tot eind verantwoordelijk voor de aan hen toegewezen asielzoekers, zowel bij eventuele uitzetting als bij toekenning van een verblijfsvergunning. Na verkrijgen van de verblijfsvergunning is iemand uiteraard vrij zich overal te vestigen. Nieuwkomers krijgen echter alleen recht op de toewijzing van een woning in de gemeente waarin ze zijn opgevangen. Zo wordt lokale binding en gezonde spreiding gestimuleerd.
 - SGP: Bij de opvang van asielzoekers in Nederland **wordt de draagkracht en de reële mogelijkheden voor integratie** in de bevolking van gemeenten en/of regio's nadrukkelijk **meegewogen**.
- D66, ChristenUnie, SGP en DENK pleiten voor meer ruimte **voor kleinschalige opvanglocaties**.
 - ChristenUnie gaat hierbij een stap verder: **Sluiten asielzoekerscentra; naar lokale opvang**. Asielzoekers worden nu van locatie naar locatie verplaatst, waardoor het heel moeilijk is om een netwerk op te bouwen. Efficiency en kostenbesparing leiden tot grote opvanglocaties op afgelegen terreinen. Er is **een**

lokale aanpak nodig, met kleinschalige opvang op een duurzame plek, onder verantwoordelijkheid van gemeenten. Daardoor kunnen asielzoekers makkelijker een netwerk opbouwen via een plaatselijk kerk, sportvereniging of buurt.

- GroenLinks, SGP en BIJ1 pleiten voor **zo min mogelijk verhuizingen voor de asielzoeker**, met name voor **kinderen**.
- D66: Wanneer nieuwkomers geplaatst worden in een bepaalde gemeente, wordt voortaan maximaal **rekening gehouden met hun kans op geschikte opleiding en werk**. Een jongere die een technische studie wil doen komt in de buurt van Delft, Eindhoven of Enschede. Wie ervaring als havenwerker heeft komt eerder in Rotterdam dan in Venlo terecht. Gemeenten organiseren sponsorprogramma's bij werkgevers of sectoren die nieuwkomers kansen bieden op leren en werken bij een werkgever als onderdeel van hun inburgering.

1.2.7. Asielzoekerscentra

Onderwijs en (vrijwilligers) werk

D66, GroenLinks, PvdA, PvdD, DENK en BIJ1 pleiten voor meer mogelijkheden voor onderwijs, taallessen en (vrijwilligerswerk) voor asielzoekers.

- DENK: Voor het **verkorten van de wettelijke termijn** waarna een persoon in een asielprocedure kan **werken en studeren**. Voor het beschikbaar stellen van **meer geld voor zorg en onderwijs van asielzoekerskinderen**.
- BIJ1: Asielzoekers mogen **werk zoeken en een studie beginnen**. **Ook ongedocumenteerden** mogen werken en studeren. De Koppelingswet wordt afgeschaft.

Onderwijs

- D66, GroenLinks, SP, PvdA en PvdD pleiten voor meer mogelijkheden voor onderwijs, taallessen voor asielzoekers.
 - D66: In de asielopvang krijg je **vanaf dag één les in de Nederlandse taal**. Ook als je asielprocedure nog loopt. Voor kinderen in de asielopvang wordt een vast **zomerschoolprogramma** ingesteld.

1. Immigratie ▶

2. Inburgering & integratie ▶

3. Integratie & autonomie ▶

4. Racisme, discriminatie, etnisch profileren, vrijheid van godsdienst ▶

5. Slavernij- en koloniaal verleden, standbeelden en Zwarte Piet ▶

6. Geloofovrijheid ▶

- GroenLinks: Tijdens de asielprocedure kunnen mensen **taallessen, opleidingen en cursussen** volgen. De cursussen zijn ook beschikbaar voor mensen die in de buurt van het azc wonen.
- SP: Nieuwkomers moeten **zo snel mogelijk Nederlands leren en kunnen integreren**
- PvdA: We willen **al op de azc's beginnen met taalles**.
- PvdD: We maken een einde aan vervalping en uitzichtloosheid in asielzoekerscentra. Mensen die verblijven in een asielzoekerscentrum kunnen zich voortaan ontplooiën en hebben recht op goede **begeleiding, taalcursussen, zorg, en minderjarigen** op onderwijs.

(Vrijwilligers) werk

- D66, GroenLinks, SP, PvdA en ChristenUnie pleiten voor meer mogelijkheden voor (vrijwilligers)werk.
 - D66: **(Vrijwilligers-)werk wordt voor asielzoekers makkelijker**. We zetten diploma's snel om voor mensen die grote kans hebben om te blijven en verruimen de mogelijkheden om te werken. Hierbij worden werkgevers betrokken.
 - GroenLinks: Mensen in de procedure **krijgen de mogelijkheid om vrijwilligerswerk** te doen of worden voor **een tijdelijke baan gematched** met werkgevers die vacatures hebben.
 - SP: Daarbij is belangrijk dat mensen **snel aan het werk worden geholpen** of op een andere wijze de mogelijkheid krijgen om een bijdrage te leveren aan onze samenleving.
 - PvdA: Wij **stimuleren vrijwilligerswerk** door drempels weg te nemen. Dat kan onder meer door regels te versoepelen voor mensen die nu moeilijker vrijwilligerswerk kunnen doen zoals asielzoekers.
 - ChristenUnie: Samen met asielzoekers met een reële kans op een verblijfsvergunning wordt **vanaf de eerste dag gezocht naar een plek waar zij zich actief kunnen inzetten** in onze samenleving (denk aan **vrijwilligerswerk buiten het asielzoekerscentrum**). Dit is bevorderlijk voor het geestelijk welzijn en de integratie van nieuwkomers, zoals het sneller leren van de Nederlandse taal en cultuur en het opbouwen van een netwerk. Ook krijgen vrijwilligersorganisaties ruim baan om activiteiten met nieuwkomers te ontplooiën.

Zorg voor kwetsbare groepen in azc's

- GroenLinks, PvdD, DENK en BIJ1 willen **beter zorg** voor mensen in een azc.
 - GroenLinks: Mensen die in een asielzoekerscentrum (azc) verblijven, zijn aan de zorg van de overheid toevertrouwd. We **verbeteren de toegang tot gespecialiseerde psychische en lichamelijke zorg**.
 - GroenLinks: We treden streng op **tegen intimidatie en discriminatie van kwetsbare groepen** binnen azc's.
 - PvdD: Daarnaast komt er **meer aandacht voor psychische hulp**, want vluchtelingen hebben vaak een heftige reis achter de rug en/of trauma's opgelopen in het gebied waaruit ze gevlucht zijn.
 - DENK: Voor het beschikbaar stellen van **meer geld voor zorg asielzoekerskinderen**.
 - BIJ1: We zorgen voor een gelijkwaardige toegang tot zorg voor iedereen, ongeacht verblijfsstatus.
 - BIJ1: Er komen structureel meer **investerings voor de materiële en persoonlijke ondersteuning** van vluchtelingen in de azc's.

AMV/ kinderen

- D66, GroenLinks, PvdA, SGP en BIJ1 vragen aandacht voor **de positie van kinderen**.
 - D66: Vaak verdwijnen alleenstaande minderjarige vreemdelingen (AMV's) uit de opvang, waardoor zij uit het zicht raken. **Kleinschalige opvang** en dagelijkse begeleiding verbetert het toezicht op deze kinderen. **Voor ieder kind** maken opvang- en voogdijpartners, gemeente en lokale onderwijs- en jeugdzorgpartners **een individueel plan**. Bovendien krijgen AMV's recht op **verlengde pleegzorg** (tot 21 jaar). In de EU-Opvangrichtlijn spreken we af dat in heel Europa aan **iedere AMV'er bij aankomst een voogd** wordt toegewezen.
 - GroenLinks en SGP: We zetten alles op alles om te voorkomen dat **alleenstaande kinderen uit de opvang verdwijnen** en slachtoffer worden van mensensmokkel en uitbuiting.
 - PvdA: In het vreemdelingenrecht worden **de rechten van het kind verbeterd**. Wij zijn in alle gevallen **tegen detentie** van kinderen. In Nederland krijgen lang in ons land verblijvende kinderen te vaak geen verblijfsstatus. In het vreemdelingenrecht staan de

1. Immigratie ►

2. Inburgering & integratie ►

3. Integratie & autonomie ►

4. Racisme, discriminatie, etnisch profileren, vrijheid van godsdienst ►

5. Slavernij- en koloniaal verleden, standbeelden en Zwarte Piet ►

6. Geloofovrijheid ►

specifieke belangen van het kind meer voorop. **Kindspecifieke vervolgingsgronden**, zoals ronseling en gedwongen uithuwelijking, erkennen we en **krijgen een plek in de asielprocedure**.

- BIJ1: Er komt een integrale strategie voor het **bestrijden van (mensen)handel in minderjarige asielzoekers**.

LHBTI+

- D66, GroenLinks en PvdA:
 - GroenLinks en PvdA: Als we de veiligheid van kwetsbare asielzoekers, zoals LHBTIQ+-vluchtelingen, niet op een andere manier kunnen garanderen, krijgen zij **onderdak op een alternatieve locatie**.
 - D66: Ook wil D66 **aparte veilige opvang voor LHBTI+'ers** binnen azc's, conform een aangenomen motie van D66.
 - BIJ1: In azc's komt **meer aandacht voor LHBTQI+ personen** en in het bijzonder trans personen. Zij moeten toegang hebben tot zorg in een veilige omgeving.

Beperking

- GroenLinks: Er komt meer ruimte voor **aparte voorzieningen voor ernstig zieken en mensen met een beperking**.

Christenen

- SGP: Het COA zorgt voor **veilige opvangcentra, waar ook christelijke asielzoekers hun geloof vrij kunnen belijden**, zonder door andere asielzoekers te worden bedreigd of geïntimideerd.
- SGP: Het luid ten gehore brengen van **islamitische gebedsoproepen in asielzoekerscentra wordt verboden** omdat dit voor andere, vaak getraumatiseerde bewoners uiterst pijnlijk kan zijn.

1.2.8. Asielzoekers uit 'veilige landen'

- GroenLinks: Voor burgers wordt het beter inzichtelijk gemaakt **welke landen op de lijst van veilige landen staan** en waarom.
- PvdA: Mensen mogen nooit worden uitgezet naar een land waar ze gevaar lopen. Zorgvuldige landeninformatie is altijd beschikbaar; **mensen uit zogenoemde 'veilige landen' toetsen we altijd individueel**.
- SGP: **De lijst van veilige landen wordt uitgebreid, zodat uitzetting naar deze landen versneld** kan gebeuren. **Alle Schengen-lidstaten dienen dezelfde lijst van veilige landen te hanteren**. Gezamenlijk bepalen de betrokken lidstaten de samenstelling van deze lijst, dit valt buiten de verantwoordelijkheid van de Europese Commissie.
- SGP: Direct na aankomst in Nederland wordt zo goed mogelijk ingeschat hoe waarschijnlijk het is dat de asielzoeker aanspraak kan maken op een verblijfsvergunning. **Asielzoekers uit veilige landen worden apart opgevangen**. In deze locaties zijn alle activiteiten van meet af aan gericht op terugkeer naar het thuisland.
- SGP: Samen met andere West-Europese landen ontwikkelt Nederland een **aanpak om rondreizende groepen asielzoekers uit veilige landen uit de West-Balkan en Noord-Afrika op te sporen en uit te zetten**.
- SGP: Na de eerste afwijzing geldt voor asielzoekers uit veilige landen op dit moment **een inreisverbod voor Nederland** voor de duur van twee jaren. Die termijn moet worden **verlengd tot vijf jaren** en gaat gelden voor de hele EU.

1. Immigratie ▶

2. Inburgering & integratie ▶

3. Integratie & autonomie ▶

4. Racisme, discriminatie, etnisch profileren, vrijheid van godsdienst ▶

5. Slavernij- en koloniaal verleden, standbeelden en Zwarte Piet ▶

6. Geloofsvrijheid ▶

1.2.9. Overlastgevende asielzoekers, straffen en detentie

- VVD: **Asielzoekers** waarvan het vermoeden bestaat dat ze overlast veroorzaken of zich aan overheidstoezicht onttrekken, **worden sneller in detentie** geplaatst.
- D66: **Asielzoekers die overlast veroorzaken worden gestraft**. Deze mensen komen vaak uit veilige landen en maken nauwelijks kans in Nederland te mogen blijven. We maken afspraken met landen van herkomst, het liefst op Europees niveau, zodat deze mensen zo snel mogelijk vertrekken.
- ChristenUnie: Het COA vangt **in hun centrale locaties voortaan alleen nog asielzoekers op uit veilige landen**, die snel terug kunnen, **en asielzoekers die overlast** geven.
- SGP: **Informatie over overlastgevende asielzoekers moet snel en gemakkelijk kunnen worden gedeeld** tussen IND, COA, gemeenten, politie en Openbaar Ministerie. Er wordt daarom een registratiesysteem ontwikkeld dat voor alle betrokken organisaties eenvoudig toegankelijk is. Dit is nodig om iemand strafrechtelijk te kunnen vervolgen en aansluitend snel het land uit te zetten. **Eén organisatie krijgt de verantwoordelijkheid voor een consequente en adequate registratie van incidenten**.
- SGP: Overlastgevende migranten moeten **als eerste op het vliegtuig terug worden gezet**.
- FvD: Asielzoekers en statushouders die een **ernstig misdrijf plegen worden direct vast- en uitgezet**.
- JA21: Een asielzoeker of statushouder die **een ernstig misdrijf pleegt zo snel mogelijk het land uitzetten**.

1.2.10. Bed, bad brood / uitgeprocedeerden/ ongedocumenteerden

Strafbaarstelling illegaliteit

- VVD, PVV, FvD en JA 21 zijn voor het strafbaar stellen van **illegaal verblijf** in Nederland.
 - VVD: Ook het **faciliteren van illegaal verblijf wordt strafbaar**.
 - PVV, FVD en JA21 : illegalen **vastzetten en uitzetten**.
- D66, ChristenUnie en DENK zijn **tegen strafbaarstelling van illegaliteit** zijn.

'Buiten schuld-criterium'

- GroenLinks en BIJ1: Mensen **die buiten eigen schuld niet kunnen terugkeren** naar het land van herkomst en **langer dan drie jaar zonder verblijfsvergunning** in Nederland verblijven, **krijgen die vergunning** alsnog.

Bed/ bad/ brood (Landelijke Vreemdelingen Voorziening)

- VVD: We hebben gemeentelijke opvang de afgelopen kabinetsperiode volledig afgebouwd en de komende jaren **willen we gemeentelijke opvang aan uitgeprocedeerde asielzoekers ook wettelijk verbieden**. Zo kunnen gemeenten in de toekomst nooit meer op eigen houtje een opvang voor uitgeprocedeerde asielzoekers starten.

VVD: **Verplicht verblijf in een gezinslocatie om vertrek van uitgeprocedeerde asielzoekers te bespoedigen**. Onderwijs voor kinderen van een uitgeprocedeed gezin gebeurt dan in de taal van het thuisland om worteling en schrijnende situaties bij terugkeer te voorkomen. Het verblijf in een gezinslocatie kan worden verlengd om het vertrek goed te kunnen organiseren.

- D66: De Landelijke Vreemdelingen Voorziening (eerder: **Bed, Bad, Broodvoorziening**) **wordt voortgezet onder regie van de gemeenten en met voldoende rijksfinanciering**. Daarbij is er voldoende doorzettingsmacht en creativiteit noodzakelijk om de complexe dossiers van mensen die geen verblijfsvergunning hebben daadwerkelijk op te lossen.

1. Immigratie ▶

2. Inburgering & integratie ▶

3. Integratie & autonomie ▶

4. Racisme, discriminatie, etnisch profileren, vrijheid van godsdienst ▶

5. Slavernij- en koloniaal verleden, standbeelden en Zwarte Piet ▶

6. Geloofsvrijheid ▶

- GroenLinks, ChristenUnie en DENK zijn voor een **uitbreiding van Landelijke Vreemdelingen Voorziening (LVV)** (eerder: **Bed, Bad, Broodvoorziening**)
 - GroenLinks: Daarnaast moeten **mensen die zijn uitgeprocedeerd** een rol kunnen spelen in de maatschappij, door middel van bijvoorbeeld vrijwilligerswerk.
 - ChristenUnie: De nieuwe **LVV** krijgt landelijke dekking. De overheid machtigt vertegenwoordigers van onder meer de IND om tot een oplossing te komen, zodat in samenspraak met het lokale overleg afspraken worden gemaakt over begeleiding bij uitzetting of alsnog tot een verblijfsvergunning kan worden besloten.

Overig

- GroenLinks: Zolang geen uitzetting kan plaatsvinden, **mogen jongeren zonder verblijfspapieren hun beroepsopleiding afmaken**, wat inhoudt dat ze ook stage moeten kunnen lopen.
- BIJ1: Ongedocumenteerden die te maken krijgen met geweld of dwang op het werk, moeten dit kunnen melden zonder dat ze risico lopen op uitzetting.

1.2.11. (Gedwongen) terugkeer naar land van herkomst

Algemeen

- PVV: Vrijwillige **remigratie wordt bevorderd**.
- SP: Mensen die geen recht hebben op een verblijf, dienen terug te keren naar hun land van herkomst.
- 50 PLUS: Economische vluchtelingen en uitgeprocedeerde asielzoekers worden **zo snel mogelijk na uitspraak teruggestuurd** naar het land van herkomst.

Begeleiding

- D66: **Iedereen die moet vertrekken wordt geholpen** met een duidelijk plan voor in het land van terugkeer. In Europees verband maken we hier met deze landen afspraken over. Handel, mogelijkheden tot legale migratie en positieve financiële prikkels worden daarvoor ingezet.

- SGP: Er komen **speciale migratie-afdelingen op Nederlandse ambassades** in landen in de Balkan, Afrika en het Midden-Oosten waar veel asielzoekers vandaan komen. Zij kunnen een **belangrijke rol spelen om de terugkeer te regelen** van individuele asielzoekers.

Detentie voor uitgeprocedeerden

- D66 wil **alternatieven voor Vreemdelingenbewaring**, zoals een meldplicht of het ondertekenen van een garantstelling. Vreemdelingenbewaring moet het laatste middel zijn voor mensen die niet willen vertrekken.
- ChristenUnie: Geen vreemdelingendetentie. **Detentie van onschuldige migranten in afwachting van hun uitzetting wordt zoveel mogelijk vervangen door alternatieven**, zoals een meldplicht. Waar vreemdelingendetentie onvermijdelijk is, geldt een humaan regime: zo lang mogelijk uit cel, twee op een cel alleen vrijwillig en geen eenzame opsluiting (isolatie). Visitatie wordt verboden in vreemdelingenbewaring, bodyscans vormen waar nodig een alternatief.
- BIJ1: **Niemand komt in vreemdelingenbewaring**.
- BIJ1: Nederland **sluit alle detentiecentra voor asielzoekers** en stopt met alle deportaties.
- SGP: Nederland moet meer werk maken van een goed functionerende terugkeer- en vertrekregeling. Dat is al tientallen jaren dé achilleshiel van ons asielbeleid.
- GroenLinks: **Vreemdelingendetentie mag alleen nog ingezet worden als ultimum remedium** en onder strikte voorwaarden. De huidige praktijk, waarin ongedocumenteerden enkel omdat ze geen verblijfsvergunning hebben langdurig in hechtenis worden genomen met als doel ze uit te zetten, is inhumaan, niet effectief en gaat tegen Europese regelgeving in. Detentie grijpt diep in mensenlevens en kan blijvende schade veroorzaken. We gaan op zoek naar meer alternatieven voor bewaring, zoals het opleggen van een meldplicht. Op gezinslocaties gaan we werken met gezinsvriendelijke terugkeercounseling. De gesloten gezinslocatie in Zeist heffen we op.
- GroenLinks: Wie asiel aanvraagt op een luchthaven wordt alleen in het uiterste geval, bij een aantoonbaar veiligheidsrisico, **in detentie** geplaatst.

1. Immigratie ►

2. Inburgering & integratie ►

3. Integratie & autonomie ►

4. Racisme, discriminatie, etnisch profileren, vrijheid van godsdienst ►

5. Slavernij- en koloniaal verleden, standbeelden en Zwarte Piet ►

6. Geloofovrijheid ►

- Uitzetten vergemakkelijken, veranderen wetgeving
- CDA: Ook wordt **het niet-meewerken aan uitzetting strafbaar** en treden we streng op tegen overlastgevende asielzoekers.
- SGP: **Wanneer een asielzoeker niet komt opdagen bij een gehoor**, moet die asielzaak sneller buiten behandeling kunnen worden gesteld en de migrant teruggestuurd. De Vreemdelingenwet moet op dit punt worden aangescherpt.

Internationale samenwerking; verdragen

Internationale verdragen

- CDA: Nederland neemt het initiatief voor een **nieuw internationaal verdrag voor het terugnemen van burgers**. Daarin verplichten landen zich om onderdanen altijd op te nemen, die elders geen recht op verblijf (meer) hebben. Dit betreft zowel afgewezen asielzoekers en migranten, als vluchtelingen voor wie de verdragsrechtelijke noodzaak tot opvang en bescherming niet langer meer bestaat.
- SGP: Nederland gaat op basis van de Dublinovereenkomst nadere afspraken maken met EU- lidstaten om het **uitzetten van migranten naar die Europese landen te bespoedigen**.

Bilaterale afspraken met herkomstlanden

- CDA: Onderdeel van de nieuwe Europese aanpak is een stevig Europees terugkeerbeleid volgens het **more for more-principe**: landen die meewerken aan de terugkeer van hun onderdanen, krijgen meer en betere afspraken over samenwerking, hulp en handel.
- PvdA: Voor effectief terugkeerbeleid van mensen die geen recht hebben op een verblijf in Nederland, is het nodig om **samen te werken en afspraken te maken met herkomstlanden**. In ruil voor terugname van eigen onderdanen, kan worden gekeken naar meer toekomstperspectief bieden in eigen land en een beperkt aantal tijdelijke werkplekken, stages en studiemogelijkheden voor legale migranten. Het meest effectief is het om dit soort afspraken te maken in Europees verband. Zo houden we draagvlak voor de opvang van echte vluchtelingen, bieden we perspectief voor herkomstlanden en kunnen we werk maken van een effectief terugkeerbeleid.

- ChristenUnie: Het terugkeerbeleid loopt vast. Er is een betere aanpak nodig van landen die niet meewerken aan het terugnemen van onderdanen. **Het maken van afspraken over terugkeer wordt vaker als voorwaarde gesteld voor steun en samenwerking met landen**. Ook worden vaker gezamenlijke Europese afspraken gemaakt met landen over terugkeer.
- GroenLinks: Als de rechter heeft bevestigd dat iemand geen recht heeft op asiel is terugkeer naar het land van herkomst de aangewezen weg. Om die terugkeer humaan te laten verlopen, maakt Nederland, bij voorkeur in EU-verband, **afspraken met de herkomstlanden over terugkeer**.

Sancties

- JA21: Dat landen van herkomst de terugkeer van uitgeprocedeerde asielzoekers accepteren en als ze dat niet doen, zoals onlangs Marokko, Nederland **stevige tegenmaatregelen treft zoals het intrekken van financiële steun of landingsrechten**.

1. Immigratie ►

2. Inburgering & integratie ►

3. Integratie & autonomie ►

4. Racisme, discriminatie, etnisch profileren, vrijheid van godsdienst ►

5. Slavernij- en koloniaal verleden, standbeelden en Zwarte Piet ►

6. Geloofsvrijheid ►

2 INBURGERING EN INTEGRATIE

2.1 INBURGERING EN INBURGERINGSPLICHT

Voor wie?

- VVD: Verplichting **voor huwelijksmigranten om vóór hun komst naar Nederland succesvol het basisexamen inburgering** te doorlopen. Eenmaal in Nederland verwachten we dat zij binnen drie jaar succesvol het inburgeringstraject doorlopen en de Nederlandse taal spreken op B1 niveau.
- ChristenUnie: **Arbeidsmigranten worden** na zes maanden verblijf, of dat nu aaneengesloten is of niet, **verplicht taallessen** te volgen. In Europa worden afspraken gemaakt die hier ruimte voor bieden. Bij korter verblijf zijn de taallessen vrijwillig, maar worden werkgevers wel verplicht deze te vergoeden.
- SGP: **Als gezinsmigranten een gedegen inburgering in het buitenland krijgen, kunnen zij vrijgesteld** worden van het participatieverklaringstraject. Zij hoeven alleen de participatieverklaring te ondertekenen.
- DENK: De **kansloze missie om Turkse staatsburgers onder de inburgeringsplicht te laten vallen wordt teruggedraaid**, voordat de Europese rechter de Nederlandse regering weer op de vingers tikt.

Kosten

- PvdA: **Inburgering** voor mensen die asiel hebben gekregen **wordt gratis**. Het is in het belang van ons allemaal dat deze mensen zo snel mogelijk volledig kunnen meedraaien in de samenleving.
- DENK: Dat **elke nieuwkomer**, zowel asielzoekers als migranten, in het kader van gezinshereniging, **op basis van vrijwilligheid kosteloos in staat gesteld moet worden** om in te burgeren
- ChristenUnie: Schone lei voor inburgeraars. Het inburgeringstraject heeft tussen 2013 en 2021 teveel gevraagd van de zelfredzaamheid van nieuwkomers. Een deel van de inburgeraars heeft bij DUO

daardoor grote schulden opgebouwd om (taal-)onderwijs te kunnen volgen. **Er komt een schuldenpardon voor bedragen boven de 2000 euro**, zodat deze groep de kans heeft om de schuld af te betalen en met een schone lei een doorstart te maken.

Nieuwkomers moeten verplicht inburgeren tenzij ze afkomstig zijn uit de Europese Unie, een land uit de Europese Unie (EU), Liechtenstein, Noorwegen, IJsland, Zwitserland en Turkije. Ook mensen die naar Nederland komen als expat of als student hoeven niet in te burgeren. Degenen die moeten inburgeren, dienen binnen drie jaar een inburgeringsexamen af te leggen of een staatsexamen Nederlands als tweede taal (NT2).

Voor iedereen die op of na 1 oktober 2017 inburgeringsplichtig is geworden is het participatieverklaringstraject een verplicht onderdeel van het inburgeringsexamen geworden. Aan het eind van dit traject wordt de participatieverklaring ondertekend. Hierdoor laat de inburgeraar weten dat hij kennis heeft genomen van de kernwaarden van de Nederlandse samenleving, dat hij deze respecteert en dat hij zelf actief een bijdrage wil gaan leveren aan deze samenleving. Dit traject rond de participatieverklaring moet binnen een jaar worden afgerond.

Inburgeraars moeten zelf de kosten voor de cursus en het examen betalen. Ze kunnen hiervoor een lening afsluiten bij DUO.

1. Immigratie ▶

2. Inburgering & integratie ▶

3. Integratie & autonomie ▶

4. Racisme, discriminatie, etnisch profileren, vrijheid van godsdienst ▶

5. Slavernij- en koloniaal verleden, standbeelden en Zwarte Piet ▶

6. Geloofsvrijheid ▶

Door wie?**Rol marktpartijen**

- GroenLinks en DENK willen geen **marktwerking meer in het taal- en inburgeringsonderwijs**
 - GroenLinks: Wie een asielstatus krijgt, moet zo snel mogelijk onderdeel uitmaken van de Nederlandse samenleving. Dat betekent **geen marktwerking in het taal- en inburgeringsonderwijs**, goede en persoonlijke begeleiding naar opleiding of werk en een betere erkenning van diploma's die in het buitenland zijn behaald.
 - DENK: Dat er een **einde komt aan de marktwerking van het inburgeringsaanbod**, zodat het woud aan particuliere bedrijven verdwijnt, we fraude tegengaan en er gestopt wordt met de niet werkende keurmerken dat EU-onderdanen die niet onder de inburgeringsplicht vallen in staat worden gesteld om vrijwillig in te burgeren.

Rol overheid

- D66: **Nieuwkomers krijgen een persoonlijk inburgeringsplan**. Vanaf het eerste moment gaan zij hiermee aan de slag. In dit plan wordt vastgelegd welke cursussen door de nieuwkomer gevolgd worden om te integreren en welke begeleiding daarbij geboden wordt.
- GroenLinks: Een geslaagd inburgeringstraject maakt van 'zij' 'wij'. Inburgeringsprogramma's **worden gefinancierd en uitgevoerd door de gemeente** en worden mede **afgestemd op de capaciteit en behoefte** van de inburgeraar. Inburgering omvat ook **goede en persoonlijke begeleiding naar opleiding of werk**.
- ChristenUnie: Doorgaan met nieuwe inburgeringswet. Het oude inburgeringsbeleid is niet effectief en te bestraffend. Dankzij de inzet van de ChristenUnie is afgelopen periode de basis gelegd voor **een activerend en ontzorgend stelsel van inburgering, met begeleiding op maat van nieuwkomers**. We zetten deze koers door, waarbij gemeenten de hoofdrol spelen.
- ChristenUnie: In het nieuwe inburgeringsstelsel worden nieuwkomers de eerste zes maanden financieel ontzorgd door de gemeente. De ChristenUnie wil **een langere periode van begeleide toegang tot onze verzorgingsstaat van twee jaar als uitgangspunt**. Zo kunnen gemeenten via leefgeld en goede begeleiding

nieuwkomers voor een langere periode stimuleren om zelf werk te maken van financiële onafhankelijkheid. Dit krijgt ook een plek in het inburgeringsplan.

- BIJ1: De **inburgeringstoets wordt door de overheid afgenomen en verandert in een naturalisatiecursus** die mensen in twee jaar tijd mogen afronden.

Rol nieuwkomers

- D66: We zorgen dat **nieuwkomers medezeggenschap krijgen over lokaal beleid en uitvoering van de inburgeringswet in gemeenten**, zoals dat ook gebruikelijk is bij bijvoorbeeld de doelgroep van de Participatiewet. Zo kunnen nieuwkomers volwaardig meepraten over beleid dat hen aangaat en doen zij ervaring op met medezeggenschap.
- PvdA: **Van nieuwkomers verwachten we wat we van elke Nederlander verwachten**: dat je je best doet, dat je je gedraagt en dat je opkomt voor de vrijheden en grondrechten van een ander. We beschermen nieuwkomers tegen groepsdruk.
- SGP: In de **inburgering moet de eigen verantwoordelijkheid voorop staan, ook financieel**. De **gemeente zorgt voor begeleiding** van inburgeraars die extra ondersteuning nodig hebben, bijvoorbeeld bij de begeleiding naar een vaste baan. Zij die niet aan hun inburgeringsplicht willen voldoen, worden beboet, en als dat kan uitgezet.

Rol maatschappelijke initiatieven

- D66 wil dat Nederlanders, waaronder eerdere generaties nieuwkomers, meer ruimte krijgen om bij te dragen aan snelle integratie. **Maatschappelijke initiatieven hiertoe worden meer ondersteund**.
- D66: We **investeren in het aanleggen van een sociale infrastructuur rondom opvanglocaties**. In het bijzonder in initiatieven die het mogelijk maken dat vluchtelingen op basis van gelijkwaardigheid – buiten de vrijwillige en professionele hulprelaties om – in contact kunnen komen met Nederlanders. Hiermee benutten en ontsluiten we het potentieel van de grote bereidheid van Nederlanders om aan dit vraagstuk bij te dragen, leren nieuwkomers Nederland (en Nederlanders) in de praktijk kennen en bouwen ze vanaf dag één aan het opbouwen van een nieuw menswaardig bestaan.

1. Immigratie ▶**2. Inburgering & integratie ▶****3. Integratie & autonomie ▶****4. Racisme, discriminatie, etnisch profileren, vrijheid van godsdienst ▶****5. Slavernij- en koloniaal verleden, standbeelden en Zwarte Piet ▶****6. Geloofovrijheid ▶**

2.2 ONDERWIJS/ NEDERLANDSE TAAL

Taal, kernwaarden, rechten en plichten

- SP: Voor een succesvolle integratie krijgen statushouders en migranten **zo snel mogelijk goed onderwijs door de overheid**. In taal, voor het werk en de inburgering, **met aandacht voor de grondwettelijke rechten en plichten** die we in ons land kennen.
- SGP: Inburgering dient in ieder geval te leiden tot een **basale beheersing van de Nederlandse taal**, en daarnaast kennis van **historische gebeurtenissen, nationale symbolen, ons cultureel erfgoed** en de manier waarop wij samen leven. Uitdrukkelijk hoort daar ook bij dat nieuwkomers, zeker degenen die uit islamitische landen komen, weten van het lot dat de Nederlandse Joden in de Tweede Wereldoorlog is overkomen.
- JA21: Dat nieuwkomers **de Nederlandse taal leren** en de vaste wil aan de dag leggen om te doen wat nodig is om als Nederlander in Nederland te wonen en te leven.

Taal

- D66: **Nieuwkomers die het hoogste taalniveau niet halen, krijgen meer aandacht**. We sturen daarbij zoveel mogelijk op het zelfstandig kunnen leven, en het leren van de taal.
- PvdA: Voor nieuwe Nederlanders begint integratie met de expliciete keuze voor een bestaan in Nederland. Daarvoor is het leren van de taal een eerste vereiste om mee te kunnen doen. **Daarom investeren wij in het leren van de Nederlandse taal, passend bij het niveau dat iemand heeft**.
- PvdA: **Inburgeringsonderwijs beter aansluiten op regulier onderwijs**. De kwaliteit van en het slagingspercentage voor inburgering kan omhoog door het inburgeringsonderwijs beter aan te sluiten op het reguliere onderwijs. Bij voorkeur organiseren we het inburgeringsonderwijs op reguliere onderwijsinstellingen.
- ChristenUnie: **Taalles meteen vanaf het begin**. Mensen die hier naartoe komen moeten zoveel mogelijk vanaf de eerste dag taallessen gaan volgen. **Dat geldt voor alle asielzoekers** (met uitzondering van asielzoekers uit veilige landen die snel terug kunnen) **en voor alle (arbeids)migranten**.

Kernwaarden en normen

- VVD: Meer **aandacht voor gelijkheid voor de wet, godsdienstvrijheid en discriminatie in het inburgeringscurriculum**. Het is van belang dat nieuwkomers al snel leren wat onze Nederlandse normen en waarden zijn, wat onze geschiedenis is en wat ons bindt.
- ChristenUnie: Goed **burgerschapsonderwijs bij inburgering**. We helpen nieuwkomers om onderdeel te worden van onze democratische rechtsstaat en om haar kernwaarden te verinnerlijken. De eindtermen van het kennisonderdeel van de inburgering worden periodiek herzien.

Erkenning van buitenlandse diploma's

- GroenLinks en PvdA: een betere **erkenning van diploma's die in het buitenland** zijn behaald.

Kwaliteit van het taal- en inburgeringsonderwijs

- D66 en GroenLinks: De kwaliteit van het taal- en inburgeringsonderwijs **wordt gecontroleerd door de Onderwijsinspectie of een andere daartoe gekwalificeerde instantie**.
- PvdA: **Frauderende taalbureaus pakken we aan**. Taalbureaus die inburgeraars voor duizenden euro's oplichten tolereren we niet. Gemeenten werken alleen nog samen met gecertificeerde taalbureaus.

2.3 WERK

- GroenLinks: Inburgering omvat ook **goede en persoonlijke begeleiding naar werk**
- PvdA: Samen **met bedrijven en organisaties** organiseren we **werkplekken voor inburgeraars**. Werk is de beste kans om snel onderdeel van de samenleving te worden, en de taal te leren. De overheid gaat hierbij voorop.
- PvdD: we zetten in op **projecten** waarbij **vluchtelingen** met een bepaalde beroepsachtergrond **worden gekoppeld aan potentiële lokale werkgevers**. Hier zorgen we voor voldoende begeleiding zodat dit leidt tot betere integratie en wederzijds begrip in de wijk. Gemeenten moeten in staat gesteld worden hier zoveel mogelijk het voortouw in te nemen.

1. Immigratie ▶

2. Inburgering & integratie ▶

3. Integratie & autonomie ▶

4. Racisme, discriminatie, etnisch profileren, vrijheid van godsdienst ▶

5. Slavernij- en koloniaal verleden, standbeelden en Zwarte Piet ▶

6. Geloofsvrijheid ▶

2.4 UITKERING/ BIJSTAND (IN NATURA)

- VVD: **Statushouders verhuizen na het azc naar speciale integratielocaties. Daar ontvangen ze bijstand in natura** zolang ze daar wonen. Een statushouder ontvangt alleen leefgeld voor voedsel en kleding, komt niet in aanmerking voor aanvullende toeslagen en volgt een studie of doet vrijwilligerswerk.
- VVD: **Verhogen van de taaleis in de bijstand** (B1 niveau). Ook kunnen uitkeringsgerechtigden die onvoldoende ingeburgerd zijn – bijvoorbeeld doordat ze in het verleden geen inburgeringsplicht hadden – als tegenprestatie verplicht worden (op onderdelen) te werken aan de inburgering en integratie.
- PVV: **Geen uitkeringen voor statushouders.**
- JA21: De **toegang tot sociale voorzieningen tot een sobere basis beperken.**

2.5 HUISVESTING NIEUWKOMERS

- VVD: Aanscherping van het huisvestingsbeleid voor statushouders. **Statushouders verhuizen na het azc niet automatisch meer door naar een sociale huurwoning en krijgen geen voorrang, maar blijven op speciale integratielocaties** waar zij een intensief inburgeringstraject doorlopen. Pas als zij voortvarend bezig zijn met de inburgering, bijvoorbeeld **door een opleiding af te ronden of zicht hebben op werk**, kunnen zij doorstromen naar een eigen huurwoning.
- VVD: Er komt **een verbod voor gemeenten om statushouders voorrang te geven** bij het toewijzen van sociale huurwoningen.
- PVV: **Geén woningen voor statushouders:** onze woningen voor onze mensen!
- D66: **We investeren in huisvesting** voor deze mensen.
- SP: Ook **in rijkere buurten wordt ruimte gemaakt** voor de huisvesting van nieuwkomers. Arbeidsmigranten worden vaak uitgebuit en leven in te kleine woningen, wat kan leiden tot overlast. Om dit te voorkomen gaan we de huisvesting van arbeidsmigranten reguleren.
- PvdD: We zetten in op **kleinschalige mengvormen waarbij bijvoorbeeld studenten en nieuwkomers** een wooncomplex delen.

- JA 21: **Asielzoekers geen voorrang meer krijgen op sociale huurwoningen.** (opmerking: mogelijk worden statushouders bedoeld; asielzoekers hebben nu geen recht op een sociale huurwoning)

2.6 NEDERLANDERSCHAP

Permanente verblijfsstatus/ naturalisatie

- VVD: Belonen van statushouders die ingeburgerd zijn en zelfstandig in het eigen inkomen kunnen voorzien. Dit doen we door hen sneller een permanente verblijfsstatus te verlenen dan statushouders die nog afhankelijk zijn van de overheid. Zo gaat het meer lonen om volwaardig mee te doen.

Nederlandschap, (dubbele) nationaliteit

Dubbele nationaliteit

- D66: **Niemand** die in Nederland komt wonen, **hoeft de oorspronkelijke nationaliteit op te geven.** Andersom behouden Nederlanders in het buitenland hun Nederlandse nationaliteit als zij de nationaliteit van het land waar zij wonen aannemen.
- PvdA: **Achterstelling dubbele nationaliteit wegnemen.** Een dubbele nationaliteit is geen teken dat je niet loyaal bent aan Nederland. Mensen die (soms gedwongen) een dubbele nationaliteit hebben lopen tegen praktische problemen aan. Die willen we wegnemen.
- BIJ1: Nederland steunt het principe dat een meerduidige identiteit meerwaarde heeft en **verbreedt** daarom de thans zeer beperkte **mogelijkheden om een dubbele nationaliteit te behouden** voor elke Nederlander die dat wenst.

Vrijwillig afstand doen van tweede nationaliteit

- D66: Sommige Nederlanders hebben een tweede nationaliteit die zij niet vrijwillig kunnen opgeven, bijvoorbeeld de Marokkaanse, Syrische of Griekse. Dit kan leiden tot grote problemen. D66 stelt daarom **een Nederlands Register Ongewenste Nationaliteit voor, waarin mensen kunnen aangeven afstand te willen doen van hun tweede nationaliteit.** Nederland behandelt iedereen die van een tweede nationaliteit af wil alsof zij alleen Nederlander zijn.

1. Immigratie ▶

2. Inburgering & integratie ▶

3. Integratie & autonomie ▶

4. Racisme, discriminatie, etnisch profileren, vrijheid van godsdienst ▶

5. Slavernij- en koloniaal verleden, standbeelden en Zwarte Piet ▶

6. Geloofovrijheid ▶

- CDA: Wij accepteren geen buitenlandse politieke bemoeienis met onze inwoners en helpen Nederlanders **desgewenst om afstand te doen van andere nationaliteiten**.
- PvdA: Tegelijkertijd willen we mensen helpen die van hun dubbele nationaliteit af willen.

Diaspora: Nederlandse nationaliteit in het buitenland behouden of terugkrijgen

- D66: We **versoepelen de voorwaarden** waarop mensen hun **Nederlandse nationaliteit terug kunnen krijgen**, wanneer ze die zijn kwijtgeraakt.
- CDA: Er wonen meer dan een miljoen **Nederlanders in het buitenland** waarvan velen nog zeer betrokken zijn bij de Nederlandse samenleving. Zij vormen tevens een belangrijk netwerk voor Nederlandse ondernemers die internationaal zakendoen. Zij versterken onze samenleving in het buitenland. Wij zetten ons in om te **voorkomen dat Nederlanders in het buitenland hun Nederlandse nationaliteit onterecht verliezen**.
- FvD: We voeren naar Israëliësch model **een 'Recht op Terugkeer'** in. **Nederlandse emigranten naar de Verenigde Staten, Australië, Nieuw-Zeeland enz. en hun nazaten** komen in aanmerking voor een Nederlandse verblijfsvergunning. **Ook Afrikaners die zich in Zuid-Afrika onveilig weten**, zijn welkom om van deze regeling gebruik te maken.
- FvD: Extra aandacht voor, en **goed contact met (afstammelingen van) geëmigreerde Nederlanders** in Canada, de Verenigde Staten, Zuid-Afrika, Australië en Nieuw- Zeeland.
- FvD: **Ruime asielmogelijkheden voor Afrikaner boeren**. In de Nederlandse betrekkingen met Zuid-Afrika worden de rechten en de veiligheid van Afrikaners topprioriteit.

Ontnemen (dubbele nationaliteit)

- PVV: Bij dubbele nationaliteit **geen stemrecht en geen politieke functies**.
- PVV: **Criminelen raken** hun verblijfsvergunning kwijt of **(in geval van een dubbele nationaliteit) hun Nederlanderschap** kwijt.
- FvD: Veroordeling **voor een ernstig misdrijf** en een dubbel paspoort? **Denaturalisatie en uitzetting**. FvD: **Ontnemen** Nederlandse **paspoort** aan dubbele paspoorthouders **bij (ernstige) misdrijven**.
- JA21: Het **Nederlanderschap ontnemen** van wie zich in het buitenland **aansluit bij jihadbewegingen**.

1. Immigratie ▶

2. Inburgering & integratie ▶

3. Integratie & autonomie ▶

4. Racisme, discriminatie, etnisch profileren, vrijheid van godsdienst ▶

5. Slavernij- en koloniaal verleden, standbeelden en Zwarte Piet ▶

6. Geloofsvrijheid ▶

3 Integratie en autonomie

3.1 UITGANGSPUNTEN 'INTEGRATIEBELEID'

- VVD: Geboden opvang in Nederland is geen recht maar een gunst. In ruil daarvoor verwachten we dat nieuwkomers meedoen aan een vrije samenleving. Anders ben je beter af op een ander continent. **Integratie is een verplichting.** Inburgering en het spreken van Nederlands zijn voorwaarden om deel te nemen aan de vrije samenleving. En in die vrije westerse samenleving is geen plaats voor segregatie, culturele of religieuze onderdrukking.
- VVD: **Inclusief emancipatiebeleid** waarbij aandacht is voor de algehele emancipatie van nakomelingen van migranten.
- CDA: Wij willen een nieuw **integratiebeleid op basis van wederkerigheid.** Deze aanpak is **minder vrijblijvend**, start vanaf de eerste dag met werk en het leren van de taal, en is **meer dan nu gericht op wat een nieuwkomer nodig heeft** om als volwaardig burger in onze samenleving mee te kunnen doen. Via vrijwilligersnetwerken en jongeren die hun nationale diensttijd vervullen, **koppelen we nieuwkomers aan een 'maatje'** om hen kennis te laten maken met de Nederlandse samenleving.
- PvdA: Integratie heeft de meeste kans van slagen als mensen elkaar ontmoeten in de wijk waar ze wonen, op de school en de sportclub. **Daarom gaan wij door met investeren in gemengde wijken** met een scala aan woningen voor diverse groepen en in een toegankelijke openbare ruimte waar voor iedereen plek is. We **investeren in gemengde en brede scholen**, in sport, cultuur en verenigingen en in wijkvoorzieningen zoals bibliotheken.
- ChristenUnie: Migratie wordt teveel behandeld als een 'law&order' thema. **De hele migratieketen komt onder verantwoordelijkheid van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid** te vallen. Zo kan ook een betere verbinding gemaakt worden tussen immigratie, integratie en arbeidsmarktbeleid.
- DENK: De **term integratie** bij de overheid **afschaffen en vervangen door de term wederzijdse acceptatie.** Dit geldt ook voor de beleidspraktijken die verbonden zijn aan het integratiebeleid.
- DENK: **Een acceptatiemonitor**, waarmee systematisch het acceptatiegehalte in de Nederlandse samenleving wordt gemeten, zodat beleid opgesteld kan worden met meetbare doelstellingen.

3.2 NIEUWE DOELGROEPEN

- CDA: Het **integratiebeleid wordt uitgebreid naar tweede en derde generaties**, voor zover die door achterstanden of taalproblemen nog onvoldoende meekomen in de samenleving. Ook voor hen is integratie en burgerschap essentieel om een toekomst op te bouwen in ons land.
- SP: Een **specifiek integratiebeleid komt er voor mensen met grote afstand tot onze samenleving**, zodat problemen als taal en werkloosheid, maar ook eengerelateerd geweld en genitale verminking worden aangepakt.

1. Immigratie ▶

2. Inburgering & integratie ▶

3. Integratie & autonomie ▶

4. Racisme, discriminatie, etnisch profileren, vrijheid van godsdienst ▶

5. Slavernij- en koloniaal verleden, standbeelden en Zwarte Piet ▶

6. Gelovsvrijheid ▶

3.3 STOPPEN BELEID EN/OF SUBSIDIES

- VVD: **Stopzetten van vergunningen en financiële steun aan organisaties die de integratie tegenwerken of openlijk vrije democratische waarden ondermijnen.** Ook bij het vermoeden dat organisaties tegen de democratische kernwaarden handelen, worden subsidies of vergunningen ingetrokken. Hierdoor kunnen scholen hun bekostiging verliezen, televisieomroepen worden geweigerd en dubieuze geldstromen worden tegengegaan. De Wet Bibob wordt hiervoor uitgebreid met democratische kernwaarden.
- PVV: **Geen subsidies meer voor multiculti-clubs.**
- PVV: **De publieke omroep als vehikel voor het multiculturalisme wordt in zijn geheel afgeschaft.**
- FvD: **Geen multiculturele projecten, geen subsidies voor organisaties die een bijzondere "identiteit" vertegenwoordigen, geen verplichte diversiteitsquota en geen speciale LHBTI-convenanten.** Wat ons betreft is iedereen gelijkwaardig en wordt iedereen in gelijke gevallen, gelijk behandeld.

3.4 AUTONOOM; VRIJ VAN ONGEWENSTE INVLOEDEN

(Ongewenste) buitenlandse beïnvloeding

- VVD: **Investerings in de veiligheidsdiensten** om buitenlandse beïnvloeding tegen te gaan.
- VVD: Een **toegangsverbod voor politici van buiten de EU** die in de drie maanden voorafgaand aan een verkiezing in hun land hier onder de diaspora campagne willen voeren.
- D66: **Nederland beschermt nieuwkomers die te maken hebben met intimidatie vanuit hun land van oorsprong.** Zo nodig krijgen zij hulp om ervoor te zorgen dat andere overheden hen niet meer kunnen benaderen of over persoonlijke gegevens beschikken.

Buitenlandse financiering of giften in natura

- VVD: **Tegengaan van financiering uit onvrije landen** van stichtingen, verenigingen en religieuze organisaties. Hiervoor wordt de buitenlandse financiering uit onvrije landen aan maatschappelijke

instanties structureel in de gaten gehouden.

- VVD: Een **meldplicht voor banken om ongebruikelijke of verdachte financiële transacties** vanuit onvrije landen **aan maatschappelijke en religieuze organisaties te signaleren** en te melden. Het klantenonderzoek van banken wordt uitgebreid naar het tegengaan van beïnvloeding van buitenaf en onwenselijk geachte geldstromen.
- VVD: Een **verbod op (mede)financiering van onderwijs vanuit onvrije landen** en organisaties die onze democratische rechtsstaat ondermijnen.
- VVD: **Ingrijpen door de onderwijsinspectie bij informele onderwijsinstellingen** die anti-integratief, antidemocratisch of anti-rechtsstatelijk opereren. Dit geldt onder andere voor **Turkse weekenscholen en informele scholen die grotendeels betaald worden vanuit het buitenland.**
- CDA: Wij pakken de **ongewenste buitenlandse beïnvloeding door onvrije landen** op religieuze en maatschappelijke organisaties aan. Dit vraagt om een **verbod op buitenlandse financiering** van organisaties die in strijd handelen met de rechtsstaat.
- D66: Er is **geen plaats voor ongewenste buitenlandse beïnvloeding** die tot ondermijning van onze democratische rechtsstaat, vrijheden en open samenleving leiden. **Religieuze en andere maatschappelijke instellingen worden daarom verplicht om transparant te zijn over buitenlandse geldstromen en ontvangsten in natura**, waaronder het ontvangen van (buitenlandse) haatzaaiende sprekers. D66 gaat ook onderzoeken welk handelingsperspectief landelijk geboden kan worden aan (lokale) uitvoeringsinstanties om daadwerkelijk te kunnen interveniëren.
- D66: We **willen niet** dat door **buitenlandse overheden gefinancierd onderwijs** – zoals het programma voor weekenscholen van de Turkse regering – **indruist tegen de waarden van de Nederlandse rechtsstaat.** Lesmaterialen moeten openbaar zijn.
- SP: **Financiering van politieke en religieuze organisaties vanuit het buitenland staan we niet toe.** Dat geldt ook voor de aansturing van moskeeën en andere organisaties vanuit het buitenland. Politieke partijen dienen onafhankelijk te zijn en mogen zich niet afhankelijk maken van sponsors die op deze wijze invloed kopen. Partijen moeten daarom volledige openheid geven over alle giften. We willen **een verbod op sponsoring door bedrijven en op financiering**

1. Immigratie ►

2. Inburgering & integratie ►

3. Integratie & autonomie ►

4. Racisme, discriminatie, etnisch profileren, vrijheid van godsdienst ►

5. Slavernij- en koloniaal verleden, standbeelden en Zwarte Piet ►

6. Geloofsvrijheid ►

vanuit het buitenland. Bestuurders moeten openheid geven over al hun contacten met lobbyisten. We bestrijden ondermijning van het bestuur door criminelen.

- SGP: **Buitenlandse financiering van moskeeën wordt verboden.**
- FvD: **Buitenlandse financiering van religieuze scholen en instellingen is verboden.**
- JA21: **Buitenlandse financiering van moskeeën en islamscholen verbieden.**

Vrij van (religieuze) groepsdruk

- PvdA: **Iedereen heeft de vrijheid zich te ontworstelen aan (religieuze) groepsdruk.**

Autonomie van vrouwen

Tegen huwelijksdwang, achterlating, eerwraak, genitale verminking

- VVD: Beschermen van slachtoffers van **huwelijksdwang, achterlating of genitale verminking.** De rechter kan hiervoor een preventief beschermingsbevel afvaardigen. Bij signalen van uithuwelijking of genitale verminking kan **een uitreisverbod** worden opgelegd om te voorkomen dat iemand Nederland verlaat.
- VVD: Een juridische **meldplicht voor medewerkers in de zorg en het onderwijs bij eergerelateerd geweld, huwelijksdwang en vrouwelijke genitale verminking.**
- CDA: Tegen **culturele tradities en rituelen** die in strijd zijn met de Nederlandse rechtsstaat of het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens, **zoals huwelijksgevangenschap en vrouwelijke genitale verminking,** treden we streng op.
- D66: We treden op tegen religieuze praktijken die de vrijheid van vrouwen en meisjes ernstig beperken, zoals **gedwongen huwelijken, eerwraak en tegen haar wil achterlating** in het buitenland of ontvoering naar het buitenland.
- GroenLinks: We pakken **huwelijksdwang, vrouwelijke genitale verminking en achterlating van kinderen** voor een huwelijk in het buitenland aan **door hogere straffen voor daders en zorgen voor goede preventieve voorlichting** aan opvoeders en kinderen. We baseren het beleid rond huiselijk geweld op het besef dat geweld vaak gendergerelateerd is.

- SGP: **Eerwraak, huwelijks uitbuiting, vrouwenbesnijdenis** en vergelijkbare ontoelaatbare praktijken worden effectief tegengegaan.

Specifiek tegen huwelijksdwang, geweld binnen huwelijk

- VVD: Een **verbod om meermaals een huwelijkspartner naar Nederland te halen.** Zo wordt voorkomen dat meerdere malen een bruid wordt geïmporteerd die het risico loopt op huwelijks onderdrukking. Dit **verbod geldt ook voor iemand die veroordeeld is voor geweld** binnen het huwelijk. Daarbij wordt onderzocht of de strafbaarstelling van uitbuiting binnen het huwelijk kan worden aangescherpt.
- D66: We investeren in de **aanpak van geweld achter de voordeur.** Via Veilig Thuis, maar ook met voldoende opvangplekken voor vrouwen en kinderen die niet veilig thuis kunnen wonen. Codewoorden waarmee geweld achter de voordeur gemeld kan worden bij bijvoorbeeld apotheken worden gemeengoed. Ook investeren we in de zedenpolitie, waarbij we inzetten op een veilige(re) omgeving voor slachtoffers om zedenmisdrijven te melden.
- GroenLinks; Thuis moet voor iedereen een veilige plek zijn. We creëren **meer plekken in de slachtofferopvang.** Slachtoffers van ernstig huiselijk geweld kunnen **versneld toegang krijgen tot de opvang op aanwijzing van de politie** en Veilig Thuis.
- PvdA: **Seksuele intimidatie wordt wettelijk strafbaar.** Iedereen in Nederland kan zich vrij op straat of in de digitale wereld begeven. Seksuele intimidatie verhindert dat. Het Wetboek van Strafrecht voorziet niet in adequate strafbaarstelling. Dat verandert.
- PvdA: Er komt een **Nationaal Actieplan tegen Seksueel Geweld.**
- BIJ1: We ontwikkelen een **integrale aanpak tegen gendergerelateerd geweld.** Dit betekent dat er meer onderzoek komt naar de rol die gender speelt in geweldsdelicten en welke vormen van onderwijs, opvoeding en voorlichting dit zouden kunnen verbeteren.
- BIJ1: Er wordt actief gewerkt aan het **verhogen van de aangiftebereidheid van slachtoffers van gendergerelateerd geweld.**
- BIJ1: De verkrachtingswetgeving wordt aangepast met onze definitie van consent als uitgangspunt.

1. Immigratie ▶

2. Inburgering & integratie ▶

3. Integratie & autonomie ▶

4. Racisme, discriminatie, etnisch profileren, vrijheid van godsdienst ▶

5. Slavernij- en koloniaal verleden, standbeelden en Zwarte Piet ▶

6. Geloofsvrijheid ▶

- Er wordt structureel meer geïnvesteerd in de verschillende vrouwenopvangcentra en de hulpverlening voor slachtoffers van **gendergerelateerd geweld**.
- BIJ1: Geweldsincidenten gebaseerd op gender-identiteit, gender-expressie en seksualiteit worden centraal geregistreerd.

Specifiek tegen genitale verminking

- VVD: Wanneer genitale verminking tot medisch lijden leidt, dan moet een hersteloperatie worden vergoed. Ook kunnen betrokkenen worden verplicht om iemand terug te halen naar Nederland. Bovendien versterken we de controle op Schiphol om signalen van ophanden zijnde genitale verminking te signaleren en te voorkomen.
- CDA: Bij genitale verminking van meisjes moeten, naast de dader, ook de ouders kunnen worden bestraft voor hun medewerking.
- D66: We **treden op tegen genitale verminking** en zetten preventie-programma's op tegen genitale verminking van meisjes en vrouwen.

Specifiek tegen maagdenvliesherstel

- VVD: **Verbieden van het uitvoeren, aanprijzen van en aanzetten tot maagdenvliesherstel**. Dit voorkomt dat vrouwen onder druk worden gezet om een 'bewijs' van maagdelijkheid te verkrijgen of een maagdenvlieshersteloperatie te ondergaan.

Specifiek tegen eerwraak

- VVD: Aanpassen van het strafrecht zodat **alle medeplichtigen aan eerwraak** of onderdrukking **zware straffen opgelegd** krijgen.
- VVD: Om (potentiële) slachtoffers van culturele onderdrukking of eerwraak te herkennen en te ondersteunen en te begeleiden naar hulp, komt er een landelijk dekkende online chat met hulpverleners.
- D66: We gaan (culturele) onderdrukking en **eergerelateerd geweld** tegen. Met name vrouwen die niet inburgeringsplichtig zijn én geen uitkering hebben, blijven nu vaak onder de radar. Zij moeten structureel benaderd worden om hen kennis te laten maken met de kansen die ze in Nederland hebben. Wie om culturele of religieuze redenen wil breken met de familie krijgt extra bescherming. Gezinnen waarin onderdrukking voorkomt worden sneller onder toezicht gesteld.

1. Immigratie ►

2. Inburgering & integratie ►

3. Integratie & autonomie ►

4. Racisme, discriminatie, etnisch profileren, vrijheid van godsdienst ►

5. Slavernij- en koloniaal verleden, standbeelden en Zwarte Piet ►

6. Geloofsvrijheid ►

4 Racisme, discriminatie, etnisch profileren, vrijheid van godsdienst

Bijna alle partijen spreken zich uit tegen (vormen van) discriminatie. Partijen doen voorstellen om de wetgeving te veranderen, de registratie van discriminatie te vergemakkelijken of politie en Openbaar Ministerie meer armslag te geven. Ook worden er specifieke voorstellen gedaan om discriminatie op de arbeidsmarkt tegen te gaan.

4.1 VERANDERING VAN WETGEVING OF NIEUWE WETGEVING

4.1.1. Grondwet

Artikel 1 van de Grondwet uitbreiden

- CDA, D66, GroenLinks, PvdA en ChristenUnie willen dat in artikel 1 van de Grondwet over **gelijke behandeling** expliciet wordt gemaakt dat ook discriminatie op grond van **“seksuele gerichtheid”** en **“handicap”** niet is toegestaan.
- BIJ1: **Etniciteit, afkomst, nationaliteit, beperking, seksuele gerichtheid, genderidentiteit en genderexpressie worden in artikel 1 van de Grondwet** opgenomen.

Toetsen van nieuwe wetten aan (artikel 1 van) de Grondwet

- Het CDA, D66, ChristenUnie en BIJ1 willen **dat rechters de bevoegdheid krijgen om wetten te toetsen aan de grondwet**. Dan kan bijvoorbeeld getoetst worden of een wetsvoorstel niet op gespannen voet staat met artikel 1 van de Grondwet (discriminatieverbod). Hiervoor zal het **verbod op constitutionele toetsing (artikel 120 Grondwet) wordt afgeschaft**.

- ChristenUnie en BIJ1 stellen voor **een Constitutioneel Hof op te richten dat wetten kan toetsen aan de Grondwet**.

4.1.2. Overige wetgeving

Wetboek van strafrecht

- PvdA: **Discriminatie wegens genderidentiteit, -expressie, geslachtskenmerken en seksuele gerichtheid wordt expliciet verboden**. Dit komt in het Wetboek van Strafrecht.
- BIJ1: **Nationaliteit wordt toegevoegd** als discriminatiegrond aan Artikel 137 van het Wetboek van Strafrecht.

Overig

- GroenLinks: Bij wetswijzigingen en nieuwe wetten komt **een verplichte toets op het effect voor de positie van vrouwen, LHBTIQ+-mensen, mensen met een beperking, mensen met een migratieachtergrond, jongeren en toekomstige generaties**. Dit is uitgewerkt in de **inclusie effectrapportage** die een onderdeel wordt van iedere wet.
- PvdA: **Overheid leeft discriminatieverboden internationale verdragen na**. Dat klinkt als een open deur, maar is noodzakelijk als je ziet dat de overheid bijvoorbeeld het Verdrag inzake het uitbannen van alle vormen van rassendiscriminatie onvoldoende naleeft. Black Lives Matter heeft weer laten zien dat het belangrijk is dat **de overheid scherp toeziet op het discriminatieverbod**.
- DENK: De bewijslast met betrekking tot discriminatie omkeren met **een Wet Omkering Bewijslast Discriminatie**. Bedrijven

en organisaties gaan aan de voorkant aantonen dat ze niet discrimineren.

- BIJ1: We breiden bestaande wetten tegen discriminatie uit door een **juridische definitie van racisme, anti-zwart racisme en islamofobie op te stellen die recht doet aan het structurele karakter** ervan. Discriminatiewetgeving wordt aangepast op deze definities.

4.2 STRAFFEN

4.2.1. Haatzaaien/ hatecrimes

Zwaarder straffen hatecrimes

- GroenLinks, PvdA, ChristenUnie en DENK: Er komt **een hogere strafmaat voor haatmisdrijven**.
 - GroenLinks: zoals discriminerend geweld, gendergerelateerd geweld, bedreigingen en intimidatie.
 - ChristenUnie: **Misdrijven die een racistisch of discriminerend karakter hebben, worden zwaarder bestraft**. Dit wordt als strafverzwarringsgrond opgenomen in de wet.
- CDA: Voor racisme en uitsluiting op welke grond dan ook, is geen plaats in onze samenleving. **Haatzaaien en groepsbeledigingen** worden sneller en strenger bestraft en **ook het verheerlijken van geweld en terrorisme** wordt strafbaar.
- DENK: Maatregelen nemen om te bevorderen dat **het zaaien van haat tegen, het nodeloos grieven en het aanzetten tot discriminatie van geloven daadkrachtiger bestreden** kan worden, bijvoorbeeld middels het beter handhaven van relevante strafrechtartikelen.

'Haatpredikers'

- VVD: Aanpakken van haatzaaien. Wanneer kan worden verwacht dat **buitenlandse predikers, politici of andere sprekers** naar Nederland komen en **voornemens zijn hier discriminerende uitspraken** te doen, **wordt geen toestemming meer verleend** voor hun komst. Organisaties die hen uitnodigen en handelen in strijd met de openbare orde dienen te worden gesloten.
- SP: Ronselaars en haatpredikers worden uit ons land geweerd of vervolgd.

- ChristenUnie: Geen podium voor haatpredikers. **Voor predikers die zich tegen de rechtsstaat keren of oproepen tot geweld is in ons land geen plaats**. We geven geen vergunningen af voor evenementen met of een visum voor dergelijke verspreiders van haat.

Organisaties

- VVD: Sneller **ingrijpen als vertegenwoordigers van instellingen** zich **schuldig maken aan anti-integratieve, discriminatoire of antidemocratische uitlatingen**. Zo korten we de procedure in de Wet bescherming namen en graden in Hoger Onderwijs in.
- VVD: **Uitsluiting van overheidssubsidies van organisaties** in binnen- en buitenland wier bestuurders zich schuldig maken aan haatzaaien of discriminatie – zoals antisemitisme of haat tegen LHBTI'ers.
- VVD: **Stopzetten van bekostiging** bij het vermoeden dat een school zich bezighoudt met de verspreiding **van anti-integratief, antidemocratisch of anti-rechtsstatelijk gedachtegoed**. De Wet bevordering integriteitsbeoordelingen (Wet Bibob) breiden we hiervoor uit met democratische kernwaarden.
- CDA: We treden **streng op tegen scholen die** via het onderwijs **onverdraagzaamheid, antidemocratische ideeën of een afkeer van de Nederlandse samenleving doorgeven**.
- SP: We beschermen ons vrije en democratische land **tegen organisaties die haat zaaien en geweld prediken, waaronder extreemrechtse groeperingen en extreme salafisten**.

4.2.2. Overige straffen

- PvdA: Wie discrimineert, kan zijn **exploitatievergunning verliezen**.
- PvdA: Pestgedrag tegen nieuwe Nederlanders, LHBTI's, moslims, of wie dan ook **effectiever aanpakken**. Dat kan **bijvoorbeeld door burgemeesters toe te staan om sneller een pester uit huis te plaatsen** of een **buurtverbod** in te stellen.
- DENK: Een **verdubbeling van de maximale straf voor discriminatiedelicten**, waaronder artikelen 137 c en d van het wetboek van strafrecht.

1. Immigratie ▶

2. Inburgering & integratie ▶

3. Integratie & autonomie ▶

4. Racisme, discriminatie, etnisch profileren, vrijheid van godsdienst ▶

5. Slavernij- en koloniaal verleden, standbeelden en Zwarte Piet ▶

6. Geloofovrijheid ▶

- DENK: **Een Contacttaakstraf**, waarbij mensen die discrimineren in contact worden gebracht met slachtoffers van discriminatie, om te leren wat hun onrecht voor leed veroorzaakt bij andere mensen.
- DENK: Een **Educatieve Maatregel Discriminatie**, waarmee racisten leren dat hun gedrag echt niet kan.
- BIJ1: We **verbieden en ontbinden organisaties** waar racistisch ideeëngoed verspreid en uitgewisseld wordt.
- BIJ1: Er komt meer aandacht voor de aanpak van racistische terreur. Racistische aanvallen, waaronder aanvallen op synagogen en moskeeën, **worden keihard bestreden door de-radicalisering en educatieve maatregelen**. Verdere radicalisering in gevangenissen moet voorkomen worden.

4.3 ORGANISATIE VAN BELEID OM DISCRIMINATIE TEGEN TE GAAN

- D66, GroenLinks, ChristenUnie, PvdD en DENK willen in de strijd tegen (institutioneel) racisme en discriminatie een onafhankelijke **Nationaal Coördinator Discriminatiebestrijding**.
- PVV: **Geen 'positieve discriminatie' en diversiteitsbeleid** meer.
- GroenLinks: We **versterken het College voor de Rechten van de Mens**, zodat dit vaker onderzoek kan verrichten bij bedrijven en instellingen die verdacht worden van discriminatie.
- GroenLinks: Om bewustwording en gedragsverandering te creëren, komen we met **een nationale aanpak voor het bestrijden van discriminatie** op de arbeidsmarkt, het onderwijs, de volkshuisvesting en sport.
- PvdA: **Bestrijding van discriminatie en racisme vallen voortaan direct onder de premier**. Dit is voortaan de taak van de premier zelf. Omdat het gaat om Artikel 1 van de Grondwet. Omdat het nodig is. Omdat het vrijwel alle andere portefeuilles raakt. Denk aan woondiscriminatie, arbeidsmarktdiscriminatie, discriminatie in het onderwijs en bij justitie en politie.
- PvdA: **Bestrijden van discriminatie en racisme is prioriteit**. Wij beoordelen mensen op hun daden en niet op hun afkomst.
- DENK: **1 miljard euro vrijmaken voor discriminatiebestrijding**.
- FvD: **Geen 'quota' of 'positieve' discriminatie**.

- FvD: De eenheid van de Nederlandse natie behouden en **de neutraliteit van de staat ten opzichte van al die eigenschappen die in artikel 1 van de Grondwet worden genoemd: ras, geslacht, geloof, seksuele geaardheid**.
- BIJ1: De **aanpak van racisme** in alle facetten van onze samenleving **wordt topprioriteit**. Er komt **een Ministerie van Gelijkewaardigheid** dat zich actief bezighoudt met de bestrijding van racisme en andere vormen van ongelijkwaardigheid.
- BIJ1: Er komt **een onafhankelijke toezichthouder** die toeziet op de strijd tegen discriminatie, etnisch profileren en het schenden van mensenrechten in dataverzameling over burgers door de overheid. Deze toezichthouder heeft het mandaat om deze data op te vragen, te beoordelen en wettelijk bindend advies te geven aan overheidsinstanties.

4.4 DISCRIMINATIE VOORKOMEN

Campagnes

- D66: De overheid organiseert **doorlopende campagnes** om de impact van (al dan niet bewust) discriminerend gedrag aan de orde te stellen. D66 wil dat antidiscriminatiebureaus, toezichthouders en andere relevante partijen met regelmaat in de Tweede Kamer worden uitgenodigd om volksvertegenwoordigers bij te praten.
- DENK: **Permanente bewustwordingscampagnes** om op te staan tegen racisme en discriminatie, en om melding en aangifte te bevorderen.

Dialogoog

- PvdA: Voor dialoog is kennis en contact essentieel. Om vooroordelen te bestrijden organiseren instellingen als het COC (voor vrijheid, tegen homodiscriminatie), Anne Frankhuis (voor gelijkheid, tegen antisemitisme) en NiNsee (over het slavernijverleden) **gesprekken en ontmoetingen**.

Onderwijs

- VVD: **Meer aandacht** op scholen **voor gelijkheid van geslacht, seksualiteit en achtergrond**.

1. Immigratie ▶

2. Inburgering & integratie ▶

3. Integratie & autonomie ▶

4. Racisme, discriminatie, etnisch profileren, vrijheid van godsdienst ▶

5. Slavernij- en koloniaal verleden, standbeelden en Zwarte Piet ▶

6. Geloofsvrijheid ▶

- VVD: **Diversiteit wordt een verplicht onderdeel in de lerarenopleiding.**
- GroenLinks: **Scholen** zijn de hoeders van de toekomstige samenleving. Zij **moeten veilig zijn voor iedere leerling**, ongeacht seksuele gerichtheid, genderidentiteit, geloof, huidskleur of beperking.
- GroenLinks: We geven een kwaliteitsimpuls aan het **burgerschapsonderwijs in het mbo**. De Onderwijsinspectie gaat actiever optreden tegen scholen die hier te weinig aan doen. We stimuleren de ontwikkeling van een **doorlopende leerlijn burgerschap** en **ondersteunen** organisaties van **leerlingen die opkomen voor acceptatie** op hun school.
- GroenLinks: Een goede **omgang met diversiteit wordt verankerd in de (bij-)scholing van leraren en de burgerschapsopdracht voor scholen**, met speciale aandacht voor het voorkomen van **onder advisering op basis van vooroordelen**.
- PvdA: Burgerschapsonderwijs. Bij burgerschapsonderwijs op scholen krijgen leerlingen **voorlichting over alle vormen van discriminatie, moslimhaat en antisemitisme**, de schade ervan en de ontoelaatbaarheid ervan. Ook **verplichte voorlichting over seksuele diversiteit** en genderidentiteit **in basis- en voorgezet onderwijs en op lerarenopleidingen**. We stimuleren GSA's (Gender and sexuality alliances) op scholen. Daarbij werken we samen met het COC. Scherpe **controle op naleving over seksuele diversiteit** en het signaleren van pestgedrag op alle scholen. Dit is een onderdeel van de lerarenopleiding.
- PvdA: Wij willen actief ideeën en praktijken bestrijden die een open en diverse samenleving bedreigen. **Samen met ouders, scholen en gezagdragers vormen we een pedagogische coalitie om kinderen te behoeden** voor onverdraagzaam en discriminatoir gedachtegoed.
- ChristenUnie: Antisemitisme, extremisme en radicalisering via school bestrijden. **Op elke school wordt onderwijs gegeven over de Holocaust, antisemitisme, radicalisering, rechts-extremisme en links-extremisme** en nieuwe vormen van gewelddadig extremisme die zich nu en in de toekomst kunnen manifesteren. Waar nodig met goede ondersteuning/ lesmateriaal voor docenten.
- ChristenUnie: We willen **meer meesters en leerkrachten uit minderheidsgroepen** in het basisonderwijs. De pabo wordt beter

ingericht voor vrouwen én mannen, door een grotere diversiteit en vrijheid in lesmethodes en onderwijspedagogiek.

- PvdD: In de **lerarenopleiding** wordt standaard **aandacht besteed aan discriminatie bestrijden** en kansengelijkheid.
- DENK: **Migratieverleden, antidiscriminatie en het koloniale verleden als kerndoelen** in het onderwijs.
- DENK: Dat scholen aan de voorkant moeten aantonen dat zij beleid hebben om discriminatie en racisme binnen de school tegen te gaan.
- Meer diversiteit voor de klas, door **diversiteit aan lerarenopleidingen** te stimuleren; Meer **diversiteit in onderwijsbesturen** en het management binnen het onderwijs, zodat alle perspectieven mee worden genomen in besluiten.
- DENK: **Scholing van leraren** om vooroordelen over leerlingen met bepaalde achtergrondkenmerken tegen te gaan. **Onder advisering van leerlingen met een migratieachtergrond tegengaan. Omgaan met diversiteit en antidiscriminatie** prominent naar voren laten komen **in lerarenopleidingen**.
- DENK: Stereotypes en discriminatie **in lesmaterialen** hard aanpakken.
- BIJ1: Elke instelling krijgt een **diversiteitscommissie en er komen diversiteitsquota** in alle onderwijs- en bestuurs- lagen in het hoger onderwijs.

Weerbaarheid versterken

- ChristenUnie: Weerbaarheid gemeenschappen versterken. De toename van rechts-extremisme en antisemitisme wordt aangepakt. De landelijke overheid komt samen met gemeenten tot een gerichte aanpak om de **weerbaarheid van gemeenschappen tegen rechts-extremisme en antisemitisme waar nodig te vergroten**.

1. Immigratie ▶

2. Inburgering & integratie ▶

3. Integratie & autonomie ▶

4. Racisme, discriminatie, etnisch profileren, vrijheid van godsdienst ▶

5. Slavernij- en koloniaal verleden, standbeelden en Zwarte Piet ▶

6. Geloofsvrijheid ▶

4.5 AANPAK DISCRIMINATIE BINNEN OVERHEID/ INSTITUTIONEEL RACISME/ ETNISCH PROFILEREN

Overheid

- GroenLinks: We **pakken institutioneel racisme bij de overheid aan**. Etnisch profileren bij de politie, Belastingdienst en andere instanties stopt onmiddellijk.
- PvdA: Er komt **een staatscommissie institutioneel racisme**. Deze commissie **onderzoekt en adviseert** over uitsluitingsmechanismen en institutioneel racisme. Ze kijkt naar schooladviezen, neemt sociale - en fraudewetgeving onder de loep en bekijkt wat er kan verbeteren bij de politie, jeugdzorg en andere instanties.
- DENK EN BIJ1: **breed onafhankelijk onderzoek naar racisme** binnen overheidsinstanties op alle niveaus: Alle discriminerende mechanismen binnen de overheid worden uitgebannen.
- DENK: Een verplichte **cursus voor alle medewerkers van de overheid** om bewustwording over discriminatie en racisme te creëren. **Antidiscriminatie komt expliciet in de ambtseed.**

Rechterlijke macht

- DENK: Dat **rechters trainingen moeten volgen** om institutionele vooringenomenheid in de rechtsspraak uit te bannen.

Etnisch profileren en registreren

Registratie van etniciteit

- PvdA: **Overheidsregistratie van persoonskenmerken aan banden**. **Burgers kunnen zelf bepalen hoe zij geregistreerd worden**. Kenmerken als 'migratieachtergrond' en 'geslacht' worden alleen bijgehouden als dit een voordeel heeft voor de geregistreerde, zoals in de zorg. Dit geldt ook bij bedrijven en andere organisaties.
- BIJ1: **Registratie van etniciteit door overheidsinstanties mag enkel gebeuren nadat er een grondige toetsing** heeft plaatsgevonden van het nut van die registratie.

Risicoprofielen en etnisch profileren

- D66: Beleid tegen risicoprofielen binnen de overheid werkt niet effectief genoeg. Daarom gaan we **etnisch geladen risicoprofielen actief bestrijden**.
- PvdA: **Geen etnisch profileren**. Etnisch profileren ondermijnt het vertrouwen in de rechtsstaat en wordt daarom te allen tijde tegengegaan. **Bewustwording en training helpen daarbij**.
- PvdD: De overheid behandelt alle burgers gelijk. In het verleden heeft etnisch profileren geleid tot stigmatisering en grote problemen bij individuele burgers. Daarom mogen in elk geval **etniciteit en nationaliteit geen factor meer zijn bij selectiebeslissingen en risicoprofielen**.
- BIJ1: Wie etnisch profileert wordt **strafrechtelijk vervolgd**. Daarnaast **verbieden we het gebruik van etniciteit, nationaliteit en afkomst in risicoprofielen**.

Algoritmes

- D66: We **gaan de discriminerende werking tegen die algoritmes kunnen hebben** bij werving en selectie.
- PvdD: Zelflerende systemen, waarbij computers besluiten nemen over mensen, zonder menselijke inmenging, worden aan streng ethisch en privacy toezicht onderworpen. Ook wordt er op gelet **of deze systemen niet onbewust discriminatoire besluiten nemen**. **De overheid gebruikt geen 'black box' algoritmes**.
- DENK: Een **verbod invoeren op discriminerende algoritmes**. De tijd dat de overheid en bedrijven sluimerdiscriminatie toepassen met ondoorzichtige algoritmes moet voorbij zijn.
- BIJ1: Daarnaast moet duidelijk worden hoe de privacy van mensen gewaarborgd is in de algoritmes die de diensten gebruiken. Ook **moet worden aangetoond dat de inzet van deze algoritmes niet leidt tot etnisch profileren**.

Politie

Cultuur

- GroenLinks: Bij de politieopleidingen komt **meer bewustwording en training over vooroordelen, discriminatie en racisme**.
- GroenLinks: De politie **werkt aan een veilige, inclusieve werkcultuur** en **pakt pestgedrag** en discriminatie aan. Op pesten en discriminatie

1. Immigratie ▶

2. Inburgering & integratie ▶

3. Integratie & autonomie ▶

4. Racisme, discriminatie, etnisch profileren, vrijheid van godsdienst ▶

5. Slavernij- en koloniaal verleden, standbeelden en Zwarte Piet ▶

6. Geloofsvrijheid ▶

binnen de organisatie staan strengere, minder vrijblijvende maatregelen.

- GroenLinks: De politie en boa's staan voor de veiligheid van iedereen en **moeten een afspiegeling zijn van de samenleving**. De politie intensiveert de werving van vrouwen, LHBTIQ+-mensen, mensen met een beperking, mensen van kleur, mensen met een migratieachtergrond en heeft speciale aandacht voor het creëren van een veilige, inclusieve werkcultuur. In overleg met de diversiteitsnetwerken garanderen we zo dat een goede afspiegeling ontstaat. De diversiteitsnetwerken binnen de politie (zoals Roze in Blauw, het Moluks-Indisch Netwerk en het Marokkaans netwerk) worden binnen de organisatie beter geborgd zodat deze niet alleen afhankelijk zijn van de inzet van vrijwilligers.
- ChristenUnie: Aanwas nieuwe agenten, **divers politiekorps**. Er zijn nieuwe, goed opgeleide agenten nodig om de slagkracht van de politie op peil te houden. Daar willen wij in investeren. Voor het gezag en draagvlak van de politie is het belangrijk dat het personeelsbestand meer divers is. Gelet op de ontwikkelingen in de samenleving zijn er ook meer hoger opgeleide politiemedewerkers nodig. Daarom gaat Nederland net als omliggende landen politiemedewerkers op bachelor-niveau opleiden.
- DENK: Er moeten bindende en concrete maatregelen genomen worden om de **cultuur binnen de politieorganisatie inclusiever** te maken. **Etnisch profileren wordt erkend**, gemonitord en aangepakt.
- DENK: De code **'lifestyle-neutraliteit' wordt afgeschaft**. Een **hoofddoekje en een keppeltje moeten gedragen kunnen worden** door agenten.
- BIJ1: Bij de politie komen er **heldere regels over omgangsvormen en taalgebruik**. **Het wordt daarin makkelijker agenten te ontslaan vanwege racisme en geweld**. Daarnaast verhinderen we dat de politie wordt bemenst door personen met anti-rechtsstatelijke en racistische meningen.

Preventief fouilleren/ stopformulieren

- PvdD: Ook **etnisch profileren** door de politie **wordt tegengegaan door een registratiesysteem** waarin vermeld wordt waarom iemand staande is gehouden. **Preventief fouilleren** werkt etnisch profileren en stigmatiseren in de hand en staan we niet langer toe.

- DENK: **stopformulieren moeten ingevoerd worden** en dat agenten verplichte cursussen moeten volgen om etnisch profileren uit de politieorganisatie te bannen.
- BIJ1: Racistisch politiegeweld en **etnisch profileren worden voorkomen en aangepakt**. We introduceren **stopformulieren** voor alle politiecontroles en worden **bodycams** de norm. Er komt een **einde aan preventief fouilleren, 'patsercontroles'** en andere controles die etnisch profileren in de hand werken.

Overig

- DENK: **discriminerende agenten moeten ontslagen** worden. Er moeten duidelijke protocollen komen over hoe met discriminatie binnen de politie wordt omgegaan. Wat DENK betreft kom je er niet meer mee weg als je jezelf als agent 'Marokkanenverdeler' noemt.
- BIJ1: De politie wordt transparanter. **Data over politiecontacten met burgers gaan ook informatie bevatten over etniciteit van burgers, aanleiding en uitkomst van het contact**, verwondingen en overlijdensgevallen. Onderzoeken naar racisme en politiegeweld worden publiek gemaakt.

4.6 MELDING EN REGISTRATIE VAN DISCRIMINATIE

Drempel verlagen om discriminatie te melden

- CDA: De toename van het aantal incidenten rond **straatintimidatie, intolerantie en geweld** wegens seksuele geaardheid, religie of afkomst, antisemitisme en andere vormen van onverdraagzaamheid leidt tot grote spanningen in die gemeenschappen. Wij willen de **aangiftebereidheid vergroten** en een strenge aanpak van alle vormen van intolerantie en geweld tegen bevolkingsgroepen.
- D66: Om racisme en discriminatie hoog op de agenda te zetten **moet de overheid** in haar communicatie duidelijk en **expliciet verwijzen naar het College voor de rechten van de mens (CvdRvdM), antidiscriminatiebureaus, discriminatie meldpunten** en de relevante ombudsman. Deze organisaties moeten meer geld en middelen ter beschikking hebben om effectief op te treden. De meldingen bij antidiscriminatiebureaus worden structureel voorgelegd aan het CvdRvdM.

1. Immigratie ▶

2. Inburgering & integratie ▶

3. Integratie & autonomie ▶

4. Racisme, discriminatie, etnisch profileren, vrijheid van godsdienst ▶

5. Slavernij- en koloniaal verleden, standbeelden en Zwarte Piet ▶

6. Geloofovrijheid ▶

- GroenLinks: we **verbeteren de toegankelijkheid van lokale antidiscriminatievoorzieningen**.
- PvdA: Het is onacceptabel dat uitgaansgelegenheden en verenigingen mensen weigeren op basis van hun uiterlijk. **Er komen laagdrempelige online meldpunten** waarmee burgemeester en politie de overtreders kunnen aanpakken.
- DENK: **Verbetering van de mogelijkheden tot het melden van discriminatie** en het doen van aangifte.
- BIJ1: Er komen **landelijke programma's** om antisemitisme, anti-zwart racisme en moslimhaat aan te pakken. Tot deze programma's behoort **een onafhankelijk meldpunt**.

Overig

- GroenLinks: Er komt een **meldcode discriminatie voor ambtenaren**
- GroenLinks: We **versterken de samenwerking** tussen de politie en organisaties die discriminatie tegengaan, zoals Control Alt Delete en de meldpunten discriminatie.
- D66: Om discriminatie beter te kunnen aanpakken, moeten er meer aangiftes worden gedaan. Die bereidheid is nu laag, bijvoorbeeld door angst voor de gevolgen. **Met de inzet van gespecialiseerde discriminatierechercheurs is de kans groter dat bij aangifte discriminatie wordt herkend**. Zo stijgt de kans dat daders veroordeeld worden.
- BIJ1: **Meldingen van anti-Joods, anti-zwart en anti-moslimgeweld** worden voortaan **besproken in de veiligheidsdriehoeken**.

4.7 HANDHAVING EN VERVOLGING

4.7.1. 'Harder aanpakken, serieuzer oppakken'

- CDA, PvdA en BIJ1 geven in uiteenlopende bewoordingen aan dat verschillende delicten met een discriminatieachtergrond **harder moeten worden aangepakt**, dat bestaande wetten waaronder de Grondwet **strenger worden nageleefd**, dat **aangiftes serieus worden genomen** en er **zwaardere straffen** voor geweld met een discriminerend motief komen.

4.7.2. Politie en justitie

Gespecialiseerde agenten

- GroenLinks, PvdA en DENK voor de inzet van **meer gespecialiseerde agenten** om discriminatie te bestrijden. DENK: **Er binnen het politiekorps een unit wordt opgericht die zich specifiek bezighoudt met het bestrijden van racisme**. DENK: **De invoering van een Discriminatiepolitie**, met gespecialiseerde politiefunctionarissen op discriminatiebestrijding.

Meer capaciteit bij politie en OM

- GroenLinks en PvdA: **meer capaciteit bij de politie en het OM zodat iedereen laagdrempelig aangifte kan doen van discriminatie** en dat daders kunnen worden opgespoord en vervolgd.

4.7.3. Andere instrumenten voor handhaving en vervolging

- PvdA: Naar Haags voorbeeld komt er **een keurmerk tegen discriminatie**. Daarmee maken bedrijven en horeca hun goede gedrag bekend aan het publiek.
- PvdA: Lokale convenanten. De **gemeente maakt samen met werkgevers, onderwijs, politie en uitgaansgelegenheden** afspraken om discriminatie uit te bannen.
- PvdA: **Laagdrempelige, gespecialiseerde rechtshulp voor slachtoffers discriminatie**. Slachtoffers van discriminatie kunnen daardoor makkelijker naar de rechter om te procederen voor straf of schadevergoeding.
- DENK: **Racistenlokkers bij de politie**, die op internet en in de openbare ruimte racisten uitlokken, opsporen en ter beschikking stellen aan het strafstelsel.
- DENK: **Een racismedetector die op social media scant** naar discriminerende content, zodat haatoproepen geautomatiseerd opgespoord kunnen worden.
- DENK: Een **racismeregister, waarin discriminerende personen worden opgenomen**. Een vermelding op de lijst zorgt voor het verlies van een mogelijkheid op een baan bij de overheid.

4.8 GRONDEN VAN DISCRIMINATIE

Verschillende partijen vragen de aandacht voor specifieke vormen van discriminatie of maatschappelijke terreinen waarop discriminatie plaatsvindt.

4.8.1. Algemeen

Geregeld worden verschillende vormen van discriminatie in een opsomming genoemd. Enkele voorbeelden:

- VVD: **Bescherming van groepen die te maken hebben met bedreigingen**, zoals de Joodse gemeenschap en LHBTI'ers. De overheid betaalt structurele beveiligingsmaatregelen, zoals **cameratoezicht**, voor instellingen van minderheidsgroepen bij een bewezen dreiging.
- CDA: De toename van het aantal incidenten rond **straatintimidatie, intolerantie en geweld** wegens seksuele geaardheid, religie of afkomst, antisemitisme en andere vormen van onverdraagzaamheid leidt tot grote spanningen in die gemeenschappen
- D66: We trekken een **absolute grens wanneer individuen haatzaaien of oproepen tot geweld**, net zoals bij het aanwakkeren van **antisemitisme, islamofobie en homohaar**. Dat geldt voor alle vormen: terrorisme, rechts-extremisme, links-extremisme, islamitisch extremisme en overige ideologieën die het gebruik van geweld legitimeren. (in het kader van aanpak extremisme).
- SP: **We accepteren geen enkele vorm van discriminatie** – door niemand. Discriminatie bestrijden we, op **basis van ras of van seksuele geaardheid, religie of leeftijd, of wat dan ook**. Dat geldt ook voor de achterstelling van mensen op basis van klasse.
- PvdA: Bij politie en OM komt meer aandacht voor **discriminatie, racisme, antisemitisme en moslimhaat**.
- PvdD: **Afkomst, geaardheid, genderidentiteit, geloofsovertuiging of huidskleur mag niemand meer belemmeren** om een stageplek, baan of woning te vinden. Ook **mensen met een beperking** hebben recht op een duurzame baan en eerlijke betaling. Duidelijke wetgeving en daadkrachtige handhaving gaan ervoor zorgen dat discriminatie op de arbeids- en woning- markt aangepakt wordt.

- BIJ1: Er komen landelijke programma's om **antisemitisme, anti-zwart racisme en moslimhaat** aan te pakken. Er komen **juridische definities van racisme, anti-zwart racisme, antisemitisme, anti-Aziatisch racisme, moslimhaat en haat tegen Roma en Sinti**. Deze worden expliciet opgenomen in antidiscriminatie wetgeving en hebben betrekking op het structurele karakter van deze vormen van onderdrukking.

Een enkele keer wordt ook een opsomming van thema's gegeven:

- ChristenUnie: **Er komt een coalitie tegen racisme**. Dat moet leiden tot een breed gedragen krachtige aanpak om racisme tegen te gaan op de **arbeidsmarkt, rond wonen, onderwijs, zorg, sport of het optreden van de overheid**. Met meer expertise binnen de politie, integere sollicitatieprocedures, uitbanning van discriminerende algoritmesystemen en strikte handhaving.

4.8.2. Antisemitisme

VVD, CDA, D66, GroenLinks, PvdA, ChristenUnie, SGP, DENK en BIJ1 besteden aandacht aan antisemitisme. In enkele gevallen in een opsomming van vormen van discriminatie.

- VVD: **Uitsluiting van overheidssubsidies van organisaties** in binnen- en buitenland wier bestuurders zich schuldig maken aan haatzaaien of discriminatie – zoals antisemitisme of haat tegen LHBTI'ers.
- VVD: Harder **aanpakken van discriminatie, homofobie, antisemitisme en racisme in de topsport en amateursport**, bijvoorbeeld met een club- of stadionverbod.
- CDA: De toename van het aantal incidenten rond **straatintimidatie, intolerantie en geweld** wegens seksuele geaardheid, religie of afkomst, antisemitisme en andere vormen van onverdraagzaamheid leidt tot grote spanningen in die gemeenschappen. Wij willen de **aangiftebereidheid vergroten** en een strenge aanpak van alle vormen van intolerantie en geweld tegen bevolkingsgroepen
- D66: We trekken een **absolute grens wanneer individuen haatzaaien of oproepen tot geweld**, net zoals bij het aanwakkeren van antisemitisme, islamofobie en homohaar. Dat geldt voor alle vormen: terrorisme, rechts-extremisme, links-extremisme,

1. Immigratie ▶

2. Inburgering & integratie ▶

3. Integratie & autonomie ▶

4. Racisme, discriminatie, etnisch profileren, vrijheid van godsdienst ▶

5. Slavernij- en koloniaal verleden, standbeelden en Zwarte Piet ▶

6. Geloofsvrijheid ▶

islamitisch extremisme en overige ideologieën die het gebruik van geweld legitimeren. (in het kader van aanpak extremisme)

- PvdA: Burgerschapsonderwijs. Bij burgerschapsonderwijs op scholen krijgen leerlingen **voorlichting over alle vormen van discriminatie, moslimhaat en antisemitisme**, de schade ervan en de ontoelaatbaarheid ervan.
- PvdA: Voor dialoog is kennis en contact essentieel. Om vooroordelen te bestrijden organiseren instellingen als het COC (voor vrijheid, tegen homodiscriminatie), Anne Frankhuis (voor gelijkheid, tegen antisemitisme) en NiNsee (over het slavernijverleden) **gesprekken en ontmoetingen**.
- PvdA: Bij politie en OM komt meer aandacht voor discriminatie, racisme, antisemitisme en moslimhaat. Mensen mogen niet worden gediscrimineerd. Dat betekent: **aangiftes serieus nemen, zwaardere straffen** voor geweld met een discriminerend motief en **harder aanpakken** van racisme en antisemitisme rond het voetbal. Ook het strafrecht is hierbij nodig.
- ChristenUnie: Antisemitisme, extremisme en radicalisering via school bestrijden. **Op elke school wordt onderwijs gegeven over de Holocaust, antisemitisme, radicalisering, rechts-extremisme en links-extremisme** en nieuwe vormen van gewelddadig extremisme die zich nu en in de toekomst kunnen manifesteren. Waar nodig met goede ondersteuning/ lesmateriaal voor docenten.
- ChristenUnie: Weerbaarheid gemeenschappen versterken. De toename van rechts-extremisme en antisemitisme wordt aangepakt. De landelijke overheid komt samen met gemeenten tot een gerichte aanpak om de **weerbaarheid van gemeenschappen tegen rechts-extremisme en antisemitisme waar nodig te vergroten**.
- BIJ1: Er komen **landelijke programma's** om antisemitisme, anti-zwart racisme en moslimhaat aan te pakken. Tot deze programma's behoort **een onafhankelijk meldpunt**.
- BIJ1: **Meldingen van anti-Joods, anti-zwart en anti-moslimgeweld** worden voortaan **besproken in de veiligheidsdriehoeken**.

- BIJ1: Er komen **juridische definities van racisme, anti-zwart racisme, antisemitisme, anti-Aziatisch racisme, moslimhaat en haat tegen Roma en Sinti**. Deze worden expliciet opgenomen in antidiscriminatiewetgeving en hebben betrekking op het structurele karakter van deze vormen van onderdrukking.

Daarnaast worden specifieke maatregelen tegen antisemitisme voorgesteld.

- VVD, ChristenUnie en SGP: een **Nationaal Coördinator Antisemitismebestrijding** brengt één lijn in de aanpak van antisemitisme en adviseert de regering en de Kamer.
 - SGP: De **nationaal coördinator antisemitisme presenteert jaarlijks zijn verslag** in het parlement.
- GroenLinks en de SGP: We maken ons sterk voor **een Europese aanpak tegen antisemitisme**,
 - **GroenLinks**: onder andere **om antisemitische complottheorieën te bestrijden** en discriminatie en terreur tegen Joden en Joodse organisaties aan te pakken.
- GroenLinks: Het aantal antisemitische incidenten is de laatste jaren zorgwekkend toegenomen. Om dit tegen te gaan, komt er **op scholen meer aandacht voor de Holocaust, hedendaags antisemitisme** en de Joodse geschiedenis en cultuur.
- SGP: De overheid stimuleert en faciliteert **dat elke leerling kennismakt** met de **(geschiedenis van de) Joodse gemeenschap** door bezoek aan een relevante organisatie of museum, bijvoorbeeld het Joods cultureel kwartier in Amsterdam.
- ChristenUnie: Beveiliging Joodse scholen en synagogen. **Joodse synagogen en scholen krijgen structurele financiële ondersteuning voor beveiliging**, omdat zij al jarenlang serieuze bedreigingen ontvangen.
- SGP: Nederland gaat pleiten voor een speciaal fonds voor het tegengaan van antisemitisme en steun aan Holocaust-overlevenden en hun families, bijvoorbeeld als ze 'alijah maken' (willen verhuizen) naar Israël.
- SGP: Er komt bij de politie en het OM een **speciale eenheid voor de bestrijding van antisemitisme**. Bij de aangifte wordt antisemitisme een duidelijk zichtbare, afzonderlijke categorie.

1. Immigratie ▶

2. Inburgering & integratie ▶

3. Integratie & autonomie ▶

4. Racisme, discriminatie, etnisch profileren, vrijheid van godsdienst ▶

5. Slavernij- en koloniaal verleden, standbeelden en Zwarte Piet ▶

6. Geloofsvrijheid ▶

- DENK: Fiks investeren in programma's om haat tegen religieuze groepen te bestrijden, zoals antisemitisme.
- BIJ1: We stellen **een eerlijke definitie van antisemitisme** op, zodat klassiek-nazistische denkbeelden en complottheorieën over het 'gedegenereerde Joodse ras', 'rijke Joden', een 'wereldomspannende Joodse samenzwering' en 'cultuurmarxisme' adequaat kunnen worden aangepakt. De IHRA-definitie is geen eerlijke definitie van antisemitisme.
- BIJ1: Het bezit van **nazi-attributen moeten enkel zijn voorbehouden aan musea en vergunninghouders**. Privébezit en handel wordt verboden, tenzij men een vergunning heeft.
- BIJ1: **Holocaustontkenning en Hitler-aanbidding worden bij wet verboden**.

4.8.3. Moslimhaat

D66, GroenLinks, PvdA, DENK en BIJ1 besteden aandacht aan moslimdiscriminatie, moslimhaat/islamofobie. In enkele gevallen in een opsomming van vormen van discriminatie.

- D66: We trekken een **absolute grens wanneer individuen haatzaaien of oproepen tot geweld, net zoals bij het aanwakken van antisemitisme, islamofobie en homohaat**. Dat geldt voor alle vormen: terrorisme, rechts-extremisme, links-extremisme, islamitisch extremisme en overige ideologieën die het gebruik van geweld legitimeren.
- PvdA: Burgerschapsonderwijs. Bij burgerschapsonderwijs op scholen krijgen leerlingen **voorlichting over alle vormen van discriminatie, moslimhaat en antisemitisme**, de schade ervan en de ontoelaatbaarheid ervan.
- PvdA: Bij **politie en OM** komt **meer aandacht voor discriminatie, racisme, antisemitisme en moslimhaat**. Mensen mogen niet worden gediscrimineerd. Dat betekent: **aangiftes serieus nemen, zwaardere straffen** voor geweld met een discriminerend motief en **harder aanpakken** van racisme en antisemitisme rond het voetbal. Ook het strafrecht is hierbij nodig.

- BIJ1: Er komen **landelijke programma's** om antisemitisme, anti-zwart racisme en moslimhaat aan te pakken. Tot deze programma's behoort **een onafhankelijk meldpunt**.
- BIJ1: **Meldingen van anti-Joods, anti-zwart en anti-moslimgeweld** worden voortaan **besproken in de veiligheidsdriehoeken**.
- BIJ1: Er komen **juridische definities van racisme, anti-zwart racisme, antisemitisme, anti-Aziatisch racisme, moslimhaat en haat tegen Roma en Sinti**. Deze worden expliciet opgenomen in antidiscriminatiewetgeving en hebben betrekking op het structurele karakter van deze vormen van onderdrukking.
- BIJ1: We breiden bestaande wetten tegen discriminatie uit door een **juridische definitie van racisme, anti-zwart racisme en islamofobie op te stellen die recht doet aan het structurele karakter** ervan. Discriminatiewetgeving wordt aangepast op deze definities.

Daarnaast worden specifieke maatregelen tegen moslimhaat voorgesteld.

- GroenLinks, DENK en BIJ1: De **wet gedeeltelijk verbod gezichtsbedekkende kleding** (het **boerkaverbod**) wordt **afgeschaft**.
- GroenLinks: We accepteren geen moslimhaat. **Moslimhaat wordt als een aparte vorm van racisme erkend**.
- GroenLinks: Moslimdiscriminatie, bedreigingen en vernielingen van islamitische gebouwen zoals moskeeën worden **stevig aangepakt**.
- DENK: Aangezien steeds meer moskeeën doelwit worden van extreemrechtse terreur, **geld beschikbaar te stellen voor de beveiliging van moskeeën**.
- DENK: Een **nationaal programma om islamofobie en moslimhaat** te bestrijden. Aan het hoofd hiervan staat een **Nationaal Coördinator Bestrijding Moslimdiscriminatie**.
- DENK: Het demonstratierecht, wat een groot grondwettelijk goed is, aan te passen op het **verbieden van het gebruik van terroristische symbolen en het verbieden van haatdemonstraties voor religieuze gebouwen**.

1. Immigratie ▶

2. Inburgering & integratie ▶

3. Integratie & autonomie ▶

4. Racisme, discriminatie, etnisch profileren, vrijheid van godsdienst ▶

5. Slavernij- en koloniaal verleden, standbeelden en Zwarte Piet ▶

6. Geloofsvrijheid ▶

4.8.4. Antiziganisme (discriminatie van Roma en Sinti)

- DENK: **Specifieke aandacht voor antiziganisme** in de aanpak van discriminatie in ons land, met gerichte maatregelen, vergrote bewustwording en vrijgemaakte middelen. **Structureel overleg tussen de overheid en de Roma- en Sintigemeenschap**. Het **probleem van staatloosheid** onder Roma en Sinti verhelpen en borgen dat gemeenten **voldoende locaties** aanbieden om in woonwagens te wonen.
- BIJ1: We zorgen dat gemeenten doordrongen zijn van het **gelijkwaardigheidsprincipe in het contact met Roma, Sinti en woonwagenbewoners**. Het uitsterf beleid tegen Roma, Sinti en woonwagenbewoners mag dan van tafel zijn, het stigma in de bejegening van deze gemeenschap- pen door de overheid en gemeenten is dat niet. **Er wordt geïnvesteerd in het behouden en stimuleren van hun culturen**.

4.9 DISCRIMINATIE OP DE WONINGMARKT

- VVD: De landelijke **overheid treedt** samen met gemeenten **op tegen verhuurders en makelaars die mensen die een woning zoeken discrimineren**. We breiden de aanpak in steden als Amsterdam, Rotterdam en Utrecht uit naar alle gemeenten waar dit speelt.

4.9.1. Instrumenten

Meldplicht

- D66 en DENK: Voor discriminerende verzoeken aan makelaars, verhuurders en vastgoedbemiddelaars komt **een meld- en aangifteplicht**.
- ChristenUnie: **Woningzoekenden en huurders moeten bij discriminatie gemakkelijk terecht kunnen bij een meldpunt**.

Vergunningen

- GroenLinks: **Voor het verhuren van woningen wordt een vergunning verplicht**; deze wordt ingetrokken als blijkt dat een verhuurder discrimineert.
- DENK: Een **vergunningensysteem** voor (verhuur-)makelaars, **zodat discriminerende makelaars uit hun beroep kunnen worden gezet**. Hiermee stoppen we het slappe systeem van zelfregulering.
- PvdA: **Woningbemiddelingsbureaus die geen serieus antidiscriminatiebeleid voeren verliezen hun vergunning**.

Praktijktesten

- DENK: Structurele **praktijktesten (mystery guests)** om discriminatie op de woningmarkt op te sporen.

4.10 DISCRIMINATIE OP DE ARBEIDSMARKT

4.10.1. Stagediscriminatie

Diverse partijen geven discriminatie op verschillende gronden (leeftijd, geslacht, afkomst, handicap, seksuele geaardheid of zwangerschapsdiscriminatie) tegen te willen gaan. Veel partijen spreken zich uit tegen ongelijke beloning (vooral van mannen en vrouwen) en er is bijzondere aandacht voor stagediscriminatie.

Stagediscriminatie

- D66: Er **moet een einde komen aan stagediscriminatie**. Instellingen dragen zorg voor de eerste stageplaatsen. Hierdoor is er een positieve eerste kennismaking met de arbeidsmarkt, komen studenten buiten hun netwerk en ontstaan er nieuwe contacten.
- GroenLinks: Om stagediscriminatie tegen te gaan, **stimuleren we onderwijsinstellingen om stageplekken toe te wijzen in plaats van studenten te laten solliciteren**. Voor stages wordt een minimale stagevergoeding ingevoerd.

1. Immigratie ▶

2. Inburgering & integratie ▶

3. Integratie & autonomie ▶

4. Racisme, discriminatie, etnisch profileren, vrijheid van godsdienst ▶

5. Slavernij- en koloniaal verleden, standbeelden en Zwarte Piet ▶

6. Geloofsvrijheid ▶

- SP: **Stagediscriminatie door bedrijven** gaan we **vervolgen**.
- BIJ1: De **Inspectie SZW** krijgt meer middelen om stagediscriminatie en uitbuiting op te sporen en harder te bestraffen. Bedrijven die discrimineren in hun selectie voor stagiairs **worden beboet en uitgesloten van overheidsopdrachten** en subsidies.

4.10.2. Instrumenten tegen arbeidsmarktdiscriminatie

Meldplicht

- D66: We voeren **een meldplicht** in voor discriminerende werkgevers en uitzendbureaus
- GroenLinks: Bedrijven en instanties die discriminerende verzoeken krijgen, moeten dat voortaan **verplicht melden**.
- PvdA: Medewerkers van **werk- en stagebemiddelaars worden verplicht** om uitlatingen die neigen naar **discriminatie en uitsluiting te melden** bij antidiscriminatie- voorzieningen van de gemeente.

Beleid tegen discriminatie

- PvdA: **Uitzendbureaus zonder serieus antidiscriminatiebeleid** krijgen geen overheidsopdrachten.
- DENK: Een **keiharde eis** voor (middel)grote bedrijven en organisaties **dat ze beleid maken** om discriminatie tegen te gaan. Bij afwezigheid van beleid volgt bestraffing.

Anoniem solliciteren

- CDA: Een van de dingen waar wij op inzetten is **anoniem solliciteren** om bewuste en onbewuste discriminatie tegen te gaan en iedereen gelijke kansen te bieden, ongeacht afkomst en achternaam.
- PvdD: Iedereen heeft recht **op anonieme sollicitatie**. De motivatie en eigenschappen van een sollicitant vormen hiermee het uitgangspunt voor het uitnodigen van sollicitanten en voor- komen discriminatie op basis van bijvoorbeeld etniciteit. Iedere sollicitant heeft recht op een eerlijk en transparant proces en (sollicitatie) gesprek, waarbij belangen, gebaseerd op aannames en generalisatie, van een werkgever niet de leidraad vormen.

Mystery guests en loksollicitaties

- D66: we zetten vaker **mystery guests** in.
- DENK: **Loksollicitaties uitvoeren bij bedrijven**, zodat discriminerende werkgevers tegen de lamp lopen en bestraft kunnen worden.

4.10.3. Handhaving

Arbeidsinspectie

- GroenLinks, SP, PvdA, ChristenUnie, SGP, DENK en BIJ1 willen **investeren in de (capaciteit en instrumenten van) de inspectie** (door Sociale Zaken en Werkgelegenheid). Daarnaast wil:
 - GroenLinks: de **samenwerking verbeteren tussen inspectie, Belastingdienst, UWV en Kamer van Koophandel**. De inspectie krijgt meer **ruimte om zelfstandig onderzoek te doen** en gaat ook **handhaven** op de naleving van cao-lonen, beloningsdiscriminatie, werkdruk, discriminatie en sociale veiligheid.
 - PvdA: **aangiftebereidheid vergroten** door inzichtelijk te maken dat het zin heeft om aangifte te doen.
 - ChristenUnie: **samenwerking tussen de Inspectie SZW, de Belastingdienst, UWV en brancheorganisaties moet beter**. Zowel om het toezicht op veilig en gezond werken te verbeteren, als om schijnconstructies en arbeidsmarktfraude aan te pakken. Alle vormen van discriminatie op de arbeidsmarkt, van naam en postcode tot zwangerschap, zijn onacceptabel en worden bestreden. Sowieso is meer inzet nodig om de toegang van inburgeraars tot de arbeidsmarkt te verbeteren.

Sancties voor discriminerende bedrijven: boetes, naming and shaming en uitsluiten van samenwerking met overheid, overheidsopdrachten

- VVD: Daarnaast leggen we wettelijk vast dat bedrijven mensen een eerlijke kans moeten geven bij sollicitaties en promoties, ongeacht hun achtergrond, leeftijd, seksuele geaardheid of handicap. Bedrijven die zich hier niet aan houden, **krijgen een boete** van de Inspectie SZW.

1. Immigratie ►

2. Inburgering & integratie ►

3. Integratie & autonomie ►

4. Racisme, discriminatie, etnisch profileren, vrijheid van godsdienst ►

5. Slavernij- en koloniaal verleden, standbeelden en Zwarte Piet ►

6. Geloofsvrijheid ►

- D66: We voeren **een boete in oplopend tot €10.000 voor bedrijven die in hun werving en selectie discrimineren**. Werkgevers en uitzendbureaus die bij controles door de inspectie Sociale Zaken en Werkgelegenheid worden betrapt op duidelijke discriminatie en geen maatregelen hebben getroffen om dit te voorkomen krijgen eveneens een boete. De **overheid werkt niet met bedrijven die discrimineren**. Als uitzendbureaus of mogelijke opdrachtnemers zich schuldig hebben gemaakt aan discriminatie zal de overheid deze bedrijven **geen opdrachten verlenen totdat zij waarborgen hebben ingebouwd**. Hier moet toezicht op zijn.
- GroenLinks: Bedrijven die zijn veroordeeld voor discriminatie worden een aanzienlijke periode **uitgesloten van overheidsaanbestedingen en krijgen forse boetes**. GroenLinks: **Malafide werkgevers krijgen hoge boetes** en moeten werknemers financieel compenseren bij misstanden.
- PvdA: Er komt **'naming and shaming'** van de ergste overtreders.
- SP: We **benoemen en veroordelen bedrijven die discrimineren**. Zij **verliezen eventuele subsidies** en komen niet meer in aanmerking voor overheidsopdrachten.
- BIJ1: We zetten in op **na- men-en-shamen, hoge boetes en het stopzetten van subsidies en samenwerking** met overheden.

4.10.4 Diversiteitsbeleid

Diversiteitsbeleid en/of inclusief beleid wordt door diverse partijen impliciet of expliciet als een middel voorgesteld om racisme en discriminatie (op de arbeidsmarkt) tegen te gaan. Overheidsorganisaties, instituties als de politie, de belastingdienst, UWV, onderwijs-, zorg- en culturele instellingen zouden zoveel mogelijk een afspiegeling van de samenleving moeten zijn.

Een aantal partijen zijn hier juist uitgesproken tegenstander van:

- FvD: **Geen gedwongen 'diversiteit'**. Mensen worden in Nederland **mensen op individuele kwaliteiten beoordeeld en niet op (veronderstelde) groepskenmerken**. De **overheid niet zien als Grote Gelijkmaker die al-dan-niet ingebeeld 'slachtofferschap' moet gaan compenseren** of middels quota volledig evenwichtige

vertegenwoordiging in alle maatschappelijke gremia moet afdwingen. Juist omdat we willen 'verbinden', zoals dat in linkse kringen wordt genoemd.

- JA21: Vrijheden, kansen, rechten en plichten over en weer voor iedereen op gelijke voet toepassen, waarbij **de overheid geen identiteitspolitiek voert met het afdwingen van quota en opleggen van vertegenwoordigingen op basis van groepsdenken** waardoor verhoudingen op de spits worden gedreven en de samenleving slijt. **Codes inzake diversiteit en inclusiviteit, convenanten** en afspraken die een ander criterium hanteren dan kwaliteit om kunst- en cultuursubsidies toe te kennen, **afschaffen**.

Organisatie van diversiteitsbeleid

- DENK: Een **Minister van Inclusiviteit**, die als permanente taak heeft inclusiviteit te bevorderen; **subsidies voor de diversiteitseconomie**, een landelijk **expertisecentrum diversiteitseconomie**, **diversiteitschecklists** en een **Diversiteitshelpdek** bij de overheid, om bedrijven te helpen in het inclusiever maken van hun bedrijfsvoering.
- PvdD: Een **nationaal coördinator racisme en discriminatie zorgt ook voor meer inclusiviteit bij de overheid**. Het ambtenarenapparaat wordt een evenwichtige afspiegeling van de samenstelling van de bevolking.

Instrumenten van diversiteitsbeleid

Quota

- CDA: De overheid schept voorwaarden en stelt beleid bij wanneer blijkt dat de gelijkwaardigheid op het terrein van economische en politieke besluitvorming onvoldoende gerealiseerd wordt. Dit geldt bijvoorbeeld voor het instellen van een **quotum**. Ook willen wij dat er meer aandacht is voor gelijke behandeling op basis van etniciteit.
- D66: Wij geloven in de kracht van diversiteit. **D66 is voor een tijdelijk quotum (van vijf jaar) van zowel 30 procent vrouwen als mannen** in bestuurs- en toezichtfuncties binnen en buiten de overheid.
- GroenLinks: We voeren **een quotum in van maximaal zestig procent mensen van hetzelfde gender voor raden van bestuur en toezicht van beursgenoteerde bedrijven** en voor de managementlagen van (semi)publieke instellingen. Daarnaast voeren we diversiteitsquota in voor overheidsinstellingen.

1. Immigratie ▶

2. Inburgering & integratie ▶

3. Integratie & autonomie ▶

4. Racisme, discriminatie, etnisch profileren, vrijheid van godsdienst ▶

5. Slavernij- en koloniaal verleden, standbeelden en Zwarte Piet ▶

6. Geloofsvrijheid ▶

- PvdA: **Minimaal 30 procent vrouwen in top bedrijfsleven**. Nog steeds worden te veel hoge posities vervuld door witte mannen. Dat moet anders. Zachte maatregelen hebben niet gewerkt, het is tijd voor harde afspraken. Het SER-Advies 'Diversiteit in de top, tijd voor versnelling' moet integraal worden overgenomen, met bij de grootste bedrijven een quotum van 30 procent voor vrouwen aan de top. Er komt een wet om dat doel af te dwingen. Een quotum van 30 procent is het minimum om stappen te zetten op de korte termijn, de uiteindelijke ambitie is een gelijke afspiegeling. In de politiek geeft de PvdA het goede voorbeeld met een diverse kandidatenlijst.
- DENK: **Diversiteitsquota invoeren** bij de overheid en in het bedrijfsleven. Er zal een percentage van 10% opgelegd worden als diversiteitsquotum. Tevens stellen we quota vast voor vrouwen en mensen met een beperking. DENK: Er **diversiteitsquota's** ingevoerd moeten worden in politieorganisatie. Grote aandacht vraagt het bevorderen van de diversiteit aan de top.

Overige instrumenten

- D66: **Sollicitatiecommissies** bij overheden, publieke en semipublieke instellingen **hebben een gevarieerde samenstelling** wat betreft gender, leeftijd en achtergrond.

- D66: **Grotere bedrijven** worden **verplicht in hun jaarverslag te rapporteren over loonverschillen** tussen mannen en vrouwen.
- D66: Naar het voorbeeld van IJsland verplichten we **werkgevers met 25 werknemers of meer** om zich te **certificeren voor gelijk loon voor gelijk werk**.
- GroenLinks: Er komt een **programma voor het versnellen van de in- en doorstroom van vrouwen, mensen met een migratieachtergrond, LHBTIQ+-mensen en mensen met een beperking** in het bedrijfsleven en (semi-)publieke organisaties.
- PvdA: Er komt **meer bewustwording op vooroordelen** bij werkgevers en uitzendbureaus, het kabinet heeft een voortrekkersrol en geeft het goede voorbeeld. Alle **werknemers in de publieke sector krijgen een cursus omgaan met vooringenomenheid**. In deze cursus ligt de nadruk op het herkennen van eigen vooroordelen en het zorgdragen voor gelijke behandeling in lastige situaties.
- BIJ1: Het **Diversity Rating System, DRS**, wordt operationeel gemaakt door het Sociaal en Cultureel Planbureau en we starten een proef in grote gemeenten. De overheid hanteert het Diversity Rating System ook voor bedrijven en organisaties waarmee het zaken doet.

1. Immigratie ▶

2. Inburgering & integratie ▶

3. Integratie & autonomie ▶

4. Racisme, discriminatie, etnisch profileren, vrijheid van godsdienst ▶

5. Slavernij- en koloniaal verleden, standbeelden en Zwarte Piet ▶

6. Geloofsvrijheid ▶

5

Slavernij- en koloniaal verleden, standbeelden en Zwarte Piet

5.1 KOLONIAAL VERLEDEN/ SLAVERNIJVERLEDEN

Excuses, herstelbetalingen en mogelijkheid tot naamsverandering

- D66, GroenLinks, PvdA, ChristenUnie, PvdD, DENK en BIJ1 willen dat **Nederland excuses aanbiedt voor haar rol in de wereldwijde slavenhandel en slavernij**.
 - GroenLinks, PvdA, PvdD, DENK en BIJ1 willen dat Nederland daarnaast **excuses maakt voor het koloniaal verleden**.
- FvD: **Geen excuses of smartengelden** van de regering voor zaken die een ver verleden betreffen.
- DENK: De **mogelijkheid voor nakomelingen van tot slaaf gemaakten om gratis hun naam te veranderen**.
- DENK: **Herstelbetalingen in de vorm van het ontplooiën van projecten** die ten goede komen aan landen waar Nederland een koloniale relatie mee heeft gehad.
- DENK: **Wettelijk vastleggen dat slavernij een misdaad is tegen de menselijkheid**, zoals gedaan in de wet van Taubira in Frankrijk.

Indonesië

- GroenLinks en BIJ1 willen dat Nederland **17 augustus 1945** erkent als datum dat Indonesië onafhankelijk werd en voegen daar aan toe:
 - GroenLinks: Indonesische **oorlogsgetroffenen** van de dekolonisatieoorlog krijgen erkenning en rechtsherstel.
 - BIJ1: **Nederland draagt alle (juridische en financiële) consequenties** die voortvloeien uit die excuses en erkenning.
- GroenLinks: **Oorlogsgetroffenen** uit voormalig Nederlands-Indië **krijgen erkenning, rechtsherstel en compensatie**.

- BIJ1: Er komt **volledig rechtsherstel voor de Indische gemeenschap**. Kosten noch moeite worden hierin gespaard.

Herdenken

- D66, GroenLinks, PvdA, DENK, BIJ1 willen dat **Keti Koti (afschaffing slavernij), 1 juli, een nationale (vrije) feestdag** wordt.
- PVV en GroenLinks: **5 mei is ieder jaar een nationale feestdag**.
- D66 en GroenLinks willen dat **2023 een gedenkjaar wordt van 150 jaar formele afschaffing** door Nederland van de Trans-Atlantische slavernij.
- GroenLinks: **De bevrijding van Nederlands-Indië op 15 augustus wordt een nationale herdenkingsdag**.

Onderwijs over en onderzoek naar verleden

- GroenLinks: **In het onderwijs komt meer aandacht voor slavernij, ons koloniale verleden**, de bredere geschiedenis van racisme en ongelijkheid en de rol die de Nederlandse staat hierin speelde.
- PvdD: Het **koloniale verleden krijgt een vaste plek in het lespakket**. Scholen besteden extra aandacht aan **transatlantische slavenhandel**, koloniale geschiedenis en **geschiedenis van arbeidsmigratie** naar Nederland.
- SGP: In het door de overheid bekostigde onderwijs en in de inburgeringscursussen zal de kennis van **nationale identiteitsdragers als het Wilhelmus**, de hoofdlijnen van de Nederlandse geschiedenis en van **het lot van de (Nederlandse) Joden** tijdens de tweede wereldoorlog een **verplicht** onderdeel moet zijn.
- DENK: **Migratieverleden, antidiscriminatie en het koloniale verleden als kerndoelen** in het onderwijs.

1. Immigratie ▶

2. Inburgering & integratie ▶

3. Integratie & autonomie ▶

4. Racisme, discriminatie, etnisch profileren, vrijheid van godsdienst ▶

5. Slavernij- en koloniaal verleden, standbeelden en Zwarte Piet ▶

6. Gelooftvrijheid ▶

- DENK: Een eerlijker perspectief op de geschiedschrijving bewerkstelligen, door **een faculteit voor Afro-caribische en Indische geschiedenis** op te zetten.
- BIJ1: Er komt **uitgebreid en onafhankelijk onderzoek naar de roof van kapitaal en eigendom uit voormalige koloniën en van Joden in de Tweede Wereldoorlog**, de waarde van gestolen arbeid van tot slaaf gemaakten en contractarbeiders, en de gelden die Indonesië heeft betaald in ruil voor de soevereiniteitsoverdracht. Nederland zet zich onvoorwaardelijk in voor herstel.

Musea

- D66, GroenLinks en PvdA noemen de komst van een **Nationaal Slavernijmuseum**.
 - D66: stimuleert **andere culturele instituten** die zich richten op het **zwarte erfgoed**. We maken extra **geld vrij voor programma's, tentoonstellingen en cultuurhistorische plekken** die het verhaal van **het slavernijverleden** vertellen.
- CDA: Wat ons bindt laten we zien met een **nieuw nationaal historisch museum** over de geschiedenis van Nederland. Samen met onze bestaande rijksmusea en de vele provinciale musea die ons land rijk is, kan dit juist in tijden van polarisatie bijdragen aan verbinding, saamhorigheid en aan het gevoel één veelkleurige gemeenschap te zijn.
- SP: In een **nationaal historisch museum** laten we zien hoe onze vrije democratische samenleving is ontstaan en welke strijd mensen hiervoor hebben geleverd. Wat de waarde is van de rechtstaat en hoe belangrijk onze sociale verzorgingsstaat is. Met aandacht voor de zwarte bladzijden in onze geschiedenis.
- PvdD: **Betwist erfgoed wordt in kaart gebracht** en we zoeken op democratische wijze een andere, zelfkritische omgang met dit erfgoed.

5.2 HET KOLONIALE EN SLAVERNIJVERLEDEN IN DE PUBLIEKE RUIMTE

Beelden en straatnamen

Niets veranderen

- PVV: De Nederlandse geschiedenis wordt niet uitgewist, dus we veranderen geen **straatnamen** van onze zeehelden.
- JA21: Een **streep door onhaalbare en zelfs schadelijke eisen**, zoals Nederlandse steden willen 'dekoloniseren' door het **veranderen van straatnamen en verwijderen van standbeelden** en afbeeldingen zuiveren van de geschiedenisboeken.

Duiden of weghalen

- PvdA: Cultureel erfgoed. Het is belangrijk om scherp naar de geschiedenis te blijven kijken, ook naar de meest donkere bladzijden. Ons **cultureel erfgoed, zoals standbeelden, museumstukken en programma's bekijken we met een kritische bril** en voorzien we van **goede historische context**. Ook vullen we ons straatbeeld aan met nieuwe historische figuren en straatnamen. Meer kennis van ons verleden - zowel de goede als slechte kanten - draagt bij aan wederzijds begrip.
- 50 PLUS is **tegen strafexpedities tegen historische standbeelden**. [hier lijkt een zin te ontbreken in het 50 PLUS programma]. Niet alleen heldendaden en overwinningen maar **ook uitbuiting en slavernij worden daarbij vermeld**. Dit draagt bij aan een evenwichtige geschiedenis bewustwording met in achtneming van de mores van de tijd waarbinnen de gebeurtenissen zich afspeelden.
- DENK: Een **onderzoekscommissie instellen die alle straatnamen, beelden** en andere verwijzingen naar het koloniale verleden in de publieke ruimte **onderzoekt**.
- DENK: **Disclaimers plaatsen bij alle uitingen** in de publieke ruimte die een relevant raakvlak hebben met het **koloniale verleden**.
- DENK: **Beelden en straatnamen van slavendrijvers en koloniale misdadigers weghalen**.

1. Immigratie ▶

2. Inburgering & integratie ▶

3. Integratie & autonomie ▶

4. Racisme, discriminatie, etnisch profileren, vrijheid van godsdienst ▶

5. Slavernij- en koloniaal verleden, standbeelden en Zwarte Piet ▶

6. Geloofsvrijheid ▶

- BIJ1: Koloniale **straatnamen krijgen duiding of worden weggehaald**.
- Bij1: **Beelden** van koloniale figuren en de Gouden Koets **krijgen een nieuwe bestemming in musea**. De vrijgekomen plaats in de openbare ruimte wordt bijvoorbeeld gevuld door beelden van antikoloniale verzetshelden. Kunstenaars en experts met wortels in de voormalige koloniën, alsmede omwonenden, krijgen hierbij doorslaggevende inspraak.

5.3 DE VIERING VAN HET SINTERKLAASFEEST, ANDERE FEESTEN EN CULTUREEL ERFGOED

Zwarte Piet

Zwarte Piet blijft

- PVV: Handen af van onze tradities: **Zwarte Piet, het Kerstfeest en Pasen moeten blijven**.
- FvD: Een regering met FVD staat pal voor het Nederlandse erfgoed. We geven dus **geen geld aan projecten en organisaties die Nederlandse tradities zoals Zwarte Piet trachten te ondermijnen**. En we houden ook andere tradities in stand, zoals de paasvuren met Pasen en vuurwerk en het carbidschieten met Oud en Nieuw. Christelijke feestdagen blijven vrije dagen en worden niet vervangen door het Suikerfeest.

Zwarte Piet verbieden, afschaffen, veranderen, vervangen of Sinterklaasfeest moderniseren

- D66 verwelkomt een snelle ontwikkeling naar een Sinterklaasfeest voor iedereen. **De Rijksoverheid werkt alleen nog mee aan een modern Sinterklaasfeest**.
- GroenLinks: **Zwarte Piet wordt bij alle publieke vieringen vervangen door een niet-racistisch alternatief**.
- PvdA: **Symbolen doen ertoe**. Sinterklaas is een feest voor iedereen en **dus zal Piet veranderen**. Dat gebeurt gelukkig nu al. Onze kinderen kunnen die verandering aan en onze samenleving kan dat ook, zolang we ons maar in elkaar blijven verplaatsen.
- PvdD: Sinterklaas wordt een leuk feest voor alle kinderen: **Zwarte Piet wordt afgeschaft**, en vervangen door bijvoorbeeld

roetveegpieten.

- DENK en BIJ1 willen **Zwarte Piet** als discriminerende karikatuur **wettelijk verbieden** in de publieke ruimte. DENK: Tevens gaat er **geen subsidie** of andere overheidssteun meer naar evenementen of andere omstandigheden waarbij de karikatuur Zwarte Piet aanwezig is.

Taal

- PVV: **Onze taal is Nederlands** (en Fries), **dus geen overheidsinformatie in het Arabisch of Turks**.
- CDA: Taal verbindt en maakt dat we elkaar begrijpen en verstaan. Daarom willen wij het **Nederlands en het Fries als erkende taal** opnemen in de Grondwet. Dat doen we ook voor het **Papiaments en Engels in Caribisch Nederland**. Wij maken ons sterk voor de **erkenning van het Limburgs en Nedersaksisch als officiële overheidstalen**. Ook willen wij meer aandacht in het onderwijs voor deze en andere streektaalen.
- DENK: Het aanbieden van taalonderwijs in de **talen waar Nederland een belangrijke handelsrelatie mee heeft of (migratie-)geschiedenis mee deelt**.

Overig cultuur, cultureel erfgoed, tradities

- PVV: We leggen **grondwettelijk vast dat onze Joods-christelijke en humanistische wortels de dominante en leidende cultuur** vormen in Nederland.
- PVV: **Het onderwijs** geeft ruime **aandacht** aan de **verworven westerse vrijheden**
- PVV: Ter bevestiging van onze nationale identiteit wordt **op scholen dagelijks de Nederlandse vlag** gehesen.
- PVV: **Geen EU-vlag** op overheidsgebouwen; we zijn in Nederland.
- **PVV**: We promoten het gebruik van **Nederlandse producten**: die **krijgen een (rood-wit-blauw) keurmerk** zodat ze goed herkenbaar zijn
- CDA: Wij voeren een **Nationaal Compliment** in: **iedere jongere die het middelbare schooldiploma haalt en iedereen die slaagt voor de inburgeringstoets ontvangt een vlag met wimpel** en een digitaal pakket met informatie over onze Nederlandse historie, waarden en normen en democratie. De nieuwe Tweede Kamerfractie wordt gevraagd dit verder uit te werken.

1. Immigratie ▶

2. Inburgering & integratie ▶

3. Integratie & autonomie ▶

4. Racisme, discriminatie, etnisch profileren, vrijheid van godsdienst ▶

5. Slavernij- en koloniaal verleden, standbeelden en Zwarte Piet ▶

6. Geloofovrijheid ▶

- CDA: Wij houden de uitgaven voor beheer en behoud van het cultureel erfgoed op peil, van waardevolle monumenten en kerken tot publieke en particuliere kunstcollecties, archieven en documenten. Maar ook **volksfeesten, lokale tradities en andere voorbeelden van immaterieel erfgoed** die mensen over generaties heen inspiratie geven, verdienen onze bescherming.
- FvD: Onze **tradities en culturele identiteit behouden**, zodat ook volgende generaties nog zullen leven in een land dat herkenbaar Nederlands is.

Inhoudsopgave ▶

Inleiding ▶

Colofon ▶

1. Immigratie ▶

2. Inburgering & integratie ▶

3. Integratie & autonomie ▶

4. Racisme, discriminatie, etnisch profileren, vrijheid van godsdienst ▶

5. Slavernij- en koloniaal verleden, standbeelden en Zwarte Piet ▶

6. Geloofsvrijheid ▶

6 Geloofsvrijheid

6.1 ALGEMEEN

- PVV: De **islam is geen godsdienst maar een totalitaire ideologie**.
- CDA: Religie en kerkgenootschappen vervullen een essentiële rol in onze samenleving. Daarom staan wij pal voor de bescherming van de **vrijheid van godsdienst** die aan iedereen - binnen de grenzen van de wet - de ruimte laat om zijn geloof inhoud en vorm te geven, ook in het publieke domein.
- ChristenUnie: De **vrijheid van godsdienst, vereniging, onderwijs en meningsuiting zijn belangrijke pijlers. Ze gelden voor iedereen, juist ook voor minderheden**. De gedachte dat vrijheid alleen geldt als je dingen doet of zegt die passen bij de seculier-liberale opvattingen van de meerderheid vormt een bedreiging voor de Nederlandse traditie van openheid, vrijheid en tolerantie.
- FvD: Invoering van een **Wet Bescherming Nederlandse Waarden** (Wet BNW) die bepaalt dat alle instanties (scholen, religieuze instellingen, etc.) vijf fundamentele waarden dienen te onderschrijven:
 - Wanneer religieuze leefregels conflicteren met de Nederlandse wet, gaat de Nederlandse wet altijd voor.
 - Iedereen heeft het recht te geloven wat hij of zij wil; dus ook het recht om van zijn of haar geloof af te vallen.
 - Iedereen heeft het recht godsdienstige ideeën te bekritisieren, te ridiculiseren, te analyseren en in twijfel te trekken.
 - FvD: Alle mensen zijn fundamenteel gelijkwaardig, ongeacht geslacht, ras of seksuele gerichtheid.
 - FvD: De partnerkeuze is vrij; uithuwelijking en kindhuwelijken zijn onaanvaardbaar.
- FvD: Bij schending van deze waarden volgt een **waarschuwing en een boete**; na een tweede waarschuwing **volgt sluiting, beëindiging van de activiteiten en strafrechtelijke of bestuurlijke vervolging** van de verantwoordelijke functionarissen.
- JA21: **Waar de islamitische leer botst met onze vrije, westerse waarden**, normen en wetten garanderen dat die laatste altijd prevaleren.

6.2 ARTIKEL 23 VAN DE GRONDWET, VRIJHEID VAN BIJZONDER ONDERWIJS

Behoud artikel 23

- PVV, CDA, ChristenUnie, SGP, DENK, FVD zijn voor het behoud van het huidige **artikel 23**, de vrijheid van bijzonder onderwijs. Ze schrijven verder:
 - PVV: **Stoppen met islamitisch onderwijs**, omdat dat onze vrijheid en onze waarden bedreigt.

In het maatschappelijke en politieke debat over de multiculturele samenleving gaat het vaak over de rol van religie en de vrijheid van godsdienst. Dit komt ook terug in de verkiezingsprogramma's van enkele partijen. Denk hierbij aan discussies over ritueel slachten, artikel 23 van de grondwet waarin de vrijheid van onderwijs is vastgelegd en religieuze kleding ('boerkaverbod').

1. Immigratie ▶

2. Inburgering & integratie ▶

3. Integratie & autonomie ▶

4. Racisme, discriminatie, etnisch profileren, vrijheid van godsdienst ▶

5. Slavernij- en koloniaal verleden, standbeelden en Zwarte Piet ▶

6. Geloofsvrijheid ▶

- CDA: Maar artikel 23 **mag nooit een vrijbrief zijn voor onverdraagzaamheid** of inperking van elkaars rechten op scholen (begrenzing volgt uit de rechtsstaat zelf).
- ChristenUnie: De **overheid waakt ervoor dat niet één bepaalde visie** op 'het goede' en 'het goede leven' aan het onderwijs **wordt opgelegd**.
- SGP: **Bijzondere scholen dienen bij het toelaten van leerlingen en het benoemen van personeel eisen te kunnen (blijven) stellen** die nodig zijn om recht te doen aan de identiteit van de school. De **kerndoelen** van het onderwijs **dienen ze de pedagogisch-didactische visie en werkwijze van de school ongemoeid** te laten. **Het is niet aan de inspectie om te beoordelen of scholen de juiste opvattingen hebben**, bijvoorbeeld over het klimaat of seksuele diversiteit; Het gesubsidieerde monopolie van Rutgers ten aanzien van seksuele educatie is onwenselijk. De overheid heeft op basis van haar grondwettelijke bevoegdheid het recht en de plicht om, **actiever op te treden tegen bekostigd en niet-bekostigd jihadistisch onderwijs**.
- DENK: **stop de hetze tegen islamitische scholen**.
- FvD: maar strengere waarborgen op kwaliteit, in het bijzonder bij islamitische scholen. **Misstanden bij islamitische scholen aanpakken**.

Wijzigen van artikel 23 van de grondwet

- VVD, D66, GroenLinks, SP, PvdA en PvdD willen artikel 23 wijzigen.
 - VVD: Een **grondwetwijziging die bepaalt dat de vrijheid van onderwijs (artikel 23) het gelijkheidsbeginsel (artikel 1) niet mag ondermijnen. Acceptatieplicht van leerlingen** voor bijzondere scholen. Zo kunnen deze scholen leerlingen niet meer weigeren op basis van de levensovertuiging van hun ouders.
 - D66: Bij de vrijheid van onderwijs staat voor ons het recht van burgers om een school te stichten centraal, **niet** de levensbeschouwelijke of onderwijskundige grondslag. De keuzevrijheid van ouders en een volledige publieke financiering van scholen sluiten hierop aan, mits het onderwijs aan de gestelde kwaliteitseisen voldoet. **Met publiek geld gefinancierde scholen moeten alle leerlingen toelaten die de grondslag van de school**

respecteren. Uit deze **vernieuwde vrijheid van onderwijs** volgt automatisch de acceptatieplicht: scholen mogen geen leerlingen weigeren op basis van religie.

- GroenLinks: We **moderniseren artikel 23. Voor het bijzonder onderwijs en het openbaar onderwijs gaan dezelfde regels gelden**. Dat betekent dat de overheid toeziet op het waarborgen van kritisch denken en burgerschap op alle scholen, kinderen geen ontheffing van de leerplicht kunnen krijgen op grond van een geloofsovertuiging en dat **scholen geen leraren en leerlingen mogen weigeren op basis van hun identiteit**. Alle scholen maken hun visie op samenleving en onderwijs expliciet in hun schoolplan.
- SP: **Artikel 23 gaat op de schop**. De vrijheid om een school te stichten mag nooit een vrijbrief zijn om jongeren buiten te sluiten. **Elke school dient elke leerling te accepteren en mag deze niet weigeren op basis van de levensovertuiging of geaardheid**. Ook mag bijvoorbeeld de geloofsovertuiging geen reden zijn om een docent niet aan te nemen. Op elke school krijgen kinderen les in de grondrechten die gelden in onze samenleving.
- PvdA: Wij willen het **belangrijke artikel 23 van de Grondwet aanpassen**. Niet langer de belangen van de school, maar die van het kind staan daarin centraal. Het nieuwe artikel 23 is duidelijk: ieder kind heeft recht op onderwijs en kan elke school kiezen. **Scholen hebben de plicht om kinderen te accepteren**. Kinderen mogen niet geweerd worden op basis van hun geloof, zorgbehoefte of inkomen van hun ouders.
- PvdD: **De vrijheid van onderwijs mag niet misbruikt worden om te discrimineren**. Intentieverklaringen die homoseksualiteit afwijzen zijn onacceptabel. Artikel 23 van de Grondwet wordt aangepast.

Overig:

- BIJ1: **Alle vormen van religieus onderwijs, scholen en gebedshuizen worden volgens gelijke criteria beschermd**.

1. Immigratie ▶

2. Inburgering & integratie ▶

3. Integratie & autonomie ▶

4. Racisme, discriminatie, etnisch profileren, vrijheid van godsdienst ▶

5. Slavernij- en koloniaal verleden, standbeelden en Zwarte Piet ▶

6. Geloofsvrijheid ▶

6.3 RITUEEL SLACHTEN

- PVV en PvdD willen dat het **verbod op onverdoofd slachten gaat voor iedereen gelden**:
 - PVV: **Verbod op ritueel slachten**.
 - PvdD: de uitzondering die ten behoeve van religieuze slacht op dit verbod is gemaakt, wordt geschrapt. Zolang er nog onverdoofd geslacht wordt, geldt verplichte etikettering en wordt uitgesloten dat er onverdoofd wordt geslacht voor de export of de reguliere binnenlandse markt.
 - ChristenUnie en DENK willen het recht op rituele slacht handhaven:
 - ChristenUnie: **Eeuwenlange geloofstradities verdienen bescherming, zoals bijvoorbeeld de rituele slacht**. De overheid mag wel regels stellen, bijvoorbeeld om het welzijn van dieren zo goed mogelijk te borgen.
 - DENK: **Verzekeren dat het recht op rituele slacht geborgd blijft**.

6.4 RELIGIE IN PUBLIEKE RUIMTE

- PVV: **Verbod verspreiden islamitische ideologie** (islamitische scholen, moskeeën, koran).

Moskeeën en gebedsoproepen

- VVD: **Mogelijkheden voor gemeenten om gebedsoproepen te beperken of te verbieden** als deze ongewenste effecten hebben voor de openbare orde, polarisatie versterken of integratie tegengaan.
- SGP: De publieke ruimte is niet neutraal. Met gezond bewustzijn moeten we daar onze cultuur en tradities koesteren. Daarom moeten gemeenten **terughoudend zijn ten aanzien van megamoskeeën**, die een grote impact hebben op de omgeving.
- SGP: **Gebedsoproepen waarbij de islamitische geloofsbelijdenis met geluidsversterking over de omgeving wordt uitgestort**, moeten **niet langer wettelijk worden toegestaan**.

Eeuwige grafurust

- DENK: **Eeuwige grafurust verplicht op een betaalbare wijze aan te laten bieden** door alle gemeenten, zodat mensen die dat uit religieus oogpunt wensen, overal de mogelijkheid hebben om zich in Nederland te laten begraven.
- BIJ1: Er komen **meer begraafplaatsen voor eeuwige grafurust**.

Feestdagen

- DENK: **Flexibel op te nemen vrije dagen voor feestdagen**, zodat geloofsgemeenschappen hun religieuze feest kunnen vieren op dagen die voor hen van belang zijn.
- BIJ1: Er komt **meer keuzevrijheid in het opnemen van vrije dagen** op basis van religieuze overtuiging.

Salafistische organisaties

- SGP: Salafistische organisaties waarvan de activiteiten op gespannen voet staan met de rechtsstaat worden aangepakt.
- CDA: Ook willen wij een verbod op salafistische organisaties en een openbare lijst van buitenlandse predikers die het land niet in mogen.

6.5 RELIGIEUZE KLEDING

Voor (uitbreiding van) de wet gedeeltelijk verbod gezichtsbedekkende kleding (boerkaverbod)

- VVD: Geheel **verbieden van gezichtsbedekkende kleding in de openbare ruimte**, met uitzondering van mondkapjes die op advies van de overheid tijdens een pandemie worden gedragen.
- FvD: Het **dragen van niqaabs, bivakmutsen en andere gezichtsbedekkende kleding** in het openbaar, anders dan om gezondheidsredenen, **wordt verboden**.
- SGP: Op het **naleven van het boerkaverbod** in onderwijs, zorg, openbaar vervoer en overheidsgebouwen, dient te worden toegezien.

1. Immigratie ▶

2. Inburgering & integratie ▶

3. Integratie & autonomie ▶

4. Racisme, discriminatie, etnisch profileren, vrijheid van godsdienst ▶

5. Slavernij- en koloniaal verleden, standbeelden en Zwarte Piet ▶

6. Geloofsvrijheid ▶

Afschaffen van het boerkaverbod

- GroenLinks, DENK en BIJ1 De **wet gedeeltelijk verbod gezichtsbedekkende kleding** (het **boerkaverbod**) wordt **afgeschaft**.

Religieuze kleding in publieke ruimtes en bij overheid

- PVV: **Verbod op het dragen van hoofddoekjes** in overheidsgebouwen inclusief de Staten- Generaal.
- D66: D66 staat pal voor de vrijheid om te geloven wat je wil en zal altijd opstaan tegen discriminatie. Geloof is iets persoonlijks en de manier waarop je je geloof belijdt hoort een eigen keuze te zijn. Daarbij hoort de **overheid niet te bepalen wat iemand om religieuze redenen draagt**, ook niet in publieke ruimtes.
- BIJ1: Nederland gaat zich op Europees niveau hard maken voor **wetgeving die ervoor zorgt dat werkgevers in Nederland niet mogen weigeren** iemand in dienst te **nemen met een hoofddoek, kippah (keppeltje) of andere religieuze attributen**.
- JA21: Een overheid die voor een gelijk speelveld zorgt waarop iedereen zich vrij kan bewegen, met overheidsdienaren die een vertrouwenwekkende neutraliteit uitstralen.

1. Immigratie ▶

2. Inburgering & integratie ▶

3. Integratie & autonomie ▶

4. Racisme, discriminatie, etnisch profileren, vrijheid van godsdienst ▶

5. Slavernij- en koloniaal verleden, standbeelden en Zwarte Piet ▶

6. Geloofsvrijheid ▶

GERAADPLEEGDE PARTIJPROGRAMMA'S

Voor dit overzicht is gebruik gemaakt van de volgende verkiezingsprogramma's.

- **50 PLUS**, *De kracht van Plus, Verkiezingsprogramma 2021-2025*, 21 pp.
- **BIJ1**, *Allemaal anders, maar toch gelijkwaardig, programma 21*. 166 pp.
- **CDA**, *Nu doorpakken, Verkiezingsprogramma 2021-2025*, 113 pp.
- **ChristenUnie**, *Kiezen voor wat écht telt, Verkiezingsprogramma 2021-2025*, 140 pp.
- **DENK**, *DENK Anders, Verkiezingsprogramma Denk 2021-2025*, 83 pp.
- **D66**, *Een nieuw begin. Laat iedereen vrij, maar niemand vallen. Verkiezingsprogramma 2021-2025*, 207 pp.
- **Forum voor Democratie**, *Stem Nederland terug, Verkiezingsprogramma 2021-2025*, 103 pp.
- **GroenLinks**, *Tijd voor nieuw realisme. Verkiezingsprogramma GroenLinks 2021*, 102 pp.
- **JA21**, *Verkiezingsprogramma 2021-2025, Het Juiste Antwoord*, 75 pp.
- **PvdA**, *Ons plan voor een eerlijker en fatsoenlijker Nederland. Verkiezingsprogramma 2021-2025*, 104 pp.
- **Partij voor de Dieren**, *PlanB. Idealisme is het nieuwe realisme. Verkiezingsprogramma Partij voor de Dieren, Tweede Kamerverkiezingen 2021*, 103 pp.
- **PVV**, *Het gaat om u; verkiezingsprogramma 2021-2025*, 51 pp.
- **SP**, *Stel een daad; verkiezingsprogramma van de SP voor de Tweede Kamerverkiezingen van 17 maart 2021*, 29 pp.
- **SGP**, *In Vertrouwen. Verkiezingsprogramma 2021-2025*, 166 pp.
- **VVD**, *Samen aan de slag. Nieuwe keuzes voor een nieuwe tijd. Verkiezingsprogramma 2021-2025*, 99 pp.

COLOFON

Auteur: Ewoud Butter
Ontwerp: Suggestie & illusie

Uitgave: Kennisplatform Integratie & Samenleving
Churchillaan 11
3511 GC Utrecht
T (030) 789 20 009
E info@kis.nl
I www.kis.nl

De publicatie kan gedownload worden via de website van Kennisplatform Integratie & Samenleving: www.kis.nl.

© KIS, Utrecht 2021.

Aan deze uitgave kunnen geen rechten worden ontleend. Het auteursrecht van deze publicatie berust bij KIS. Gedeeltelijke overname van teksten is toegestaan, mits daarbij de bron wordt vermeld.

The copyright of this publication rests with KIS. Partial reproduction of the text is allowed, on condition that the source is mentioned.

Kennisplatform
Integratie &
Samenleving

1. Immigratie ▶

2. Inburgering & integratie ▶

3. Integratie & autonomie ▶

4. Racisme, discriminatie, etnisch profileren, vrijheid van godsdienst ▶

5. Slavernij- en koloniaal verleden, standbeelden en Zwarte Piet ▶

6. Geloofovrijheid ▶

